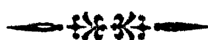
[illegible]

శ్రీ

కలగూరగంప

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు

రచియించిరి.

రెండవకూర్పు 1,000 ప్రతులు.

[illegible] ముద్రింపఁబడినది.

1934

 [వెల రు 0-12-0

పీఠిక

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

10-9-34.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

కలగూరగంప

భక్తి.

—: రంగేశ్వరుఁడు :—

శా. శ్రీభామామణి వక్షమందుఁ దనరన్ జెన్నొందుతన్నున్ జనం
బౌరా! చంచలతం దొఱంగని మెఱుం గర్థిన్ ధరింపంగఁ బో
లీ రాజద్ఘన"మంచు వర్ణనలు తా రింపారఁగాఁ జేయ నా
శ్రీరంగమ్మున నుండు రంగఁడు యశశ్శ్రీలిచ్చు మా కెప్పుడున్.

—: కృష్ణుఁడు :—

శా. శ్రీమన్మంగళదేవతా స్తనమిళత్స్నిగ్ధస్ఫురచ్ఛ్రీమదో
ద్దామాంకాంకితవక్షముం గని మదిన్ దా నీర్ష్యతో రాధికా
భామారత్నము పల్కకుండినను "గోపం బేల? న న్నేలు" మం
చా మెన్ వేడుక వేఁడు కృష్ణుఁ డిడు మా కత్యంతసౌభాగ్యముల్.

—: వేంకటేశ్వరుఁడు :—

ఉ. శ్రీమదఖండవైభవముచేఁ జెలువారెడి వేంకటాద్రిపై
సామజయాన శ్రీరమణి చక్కఁగఁ బాదము లొత్త నారదుం
"డో మహనీయసేవితగుణోజ్జ్వల" యంచు భజింపుచుండు ని
న్నే మది నమ్మినాఁడ దయ నేలుమి శ్రీకర, వేంకటేశ్వరా!

చ. శరదరవిందలోచన! లసన్మణియుక్తకిరీట! కంకణ
స్ఫురదురుబాహుశోభిత! విశుద్ధచరిత్ర! రమాంగనామనో
హర! హరపూజితాంఘ్రియుగ! యాశ్రితభక్తమనోనివాస! కి
న్నరగరుడోరగాదినుతనామవిరాజిత! వేంకటేశ్వరా!

—: జగదీశ్వరి :—

సీ. సారహీనపదార్థసంచయమ్మందు నిస్సారమైనయది సంసారమకద!
అట్టిసంసారమం దజరుద్రవిష్ణ్వాదులకునైనఁ దగిలికో ల్దప్పదుగద!
తగులుకొనినమీఁద ధనములేకున్నచోఁ గడెయైనఁ గాలమ్ము గడవదుకద!
కాలయాపనకుఁ దా ఘనుఁడయ్యు నీచునైనను నాశ్రయించుట న్యాయముకద!

తే. గీ. అట్టిపని కవిచంద్రుల కర్హ మగునె?
నీ వెఱుంగని ధర్మ మెందేని గలదె
"కామధేనుస్మరణ" నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యోజగదీశ్వరమ్మ!

సీ. ఆశ్రయించినవారి నవలఁబొమ్మని చెప్పు టన్యాయమని మది నరయవో కో—
అభిమానము గల విద్యావంతులకు దరిద్రత్వ మిక్కట్టని తలఁప వో కో—
ధనహీనులకు ధనంబు నొసంగుట మహోపకారంబనుచు మదిఁగాంచవో కో—
ఎవరి కిచ్చినను గవీంద్రుల కీకున్నఁ గలుగదు యశమని తెలియవో కో—

గీ. సకలము నెఱింగి మాకు నైశ్వర్య మొసఁగ
జాగుచేసెద విది యేటిచంద మమ్మ!
"కామధేనుస్మరణ" నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ!

సీ. దారిద్ర్యమునఁ గృశత్వదశ చెందెడివాఁడు తనివి లేనట్టి సిగ్గునను గ్రుగ్గు,
సిగ్గుచెందినమీఁదఁ జెడిపోవుఁ దేజంబు, తేజంబు చెడిన దుస్థ్సితి ఘటించు,
మీఁద నిర్వేద మాపాదిల్లు, నిర్వేద మనుసరించిన శోక మినుమడించు,
నద్దాన బుద్ధికి హాని వాటిల్లు, నిర్బుద్ధియా పురుషుఁడు పొలియుఁ బిదప,

గీ. నిట్టిదుర్గతి కవులపై నెట్టు పెట్టి
తమ్మ? నీమన మెటు లొప్పెనమ్మ? రమ్మ!
"కామధేనుస్మరణ" నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ!

సీ. గణియింతుమే? మహైశ్వర్యగర్వాంధతమసమలీమసులైన మనుజపతుల
నుతియింతుమే? జగన్నుత్యవిద్యాప్రభావము నెఱుంగని మహీవలయపతుల
దర్శింతుమే? కవిత్వప్రశంసావాసనావాసితులు గాని నరపతులను
మన్నింతుమే? సదా మానినీమధుపానముఖముఖ్యవ్యసనులైన భూమిపతుల

తే. గీ. నెప్పుడేనియుఁ దప్ప దీ యప్పటంచు
గొప్ప యగు నీకటాక్షమ్ము గుప్పితేని
"కామధేనుస్మరణ" నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ!

సీ. త్వత్కటాక్షం బనుత్తమమహేంద్రత్వ దివ్యపద సంపాదనాపాదకంబు
త్వత్కటాక్షం బదభ్రప్రశస్తైశ్వర్య ధనదతాపాదనాధాయకంబు
త్వత్కటాక్షంబు భాస్వత్సహస్రప్రకాశమహోధికృతి ముఖ్యసాధనంబు
త్వత్కటాక్షంబు విద్వత్త్వాకవిత్వాధికత్వాదిసంధానకారణంబు

తే. గీ. ఇట్టిదని నీకటాక్షమ్ము నెఱింగి దీని
విడిచి యన్యుల నెట్లు సేవింతుమమ్మ!
"కామధేనుస్మరణ" నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ!

సీ. అఖిలాండకోటిబ్రహ్మాండనాయకుఁడైనఁ గవులతో సామ్యమ్ము గాంచఁగలఁడె!
ముజ్జగమ్ములనేలు పురుహూతుఁడైనను గవులతో సామ్యమ్ము గాంచఁగలఁడె!
నవనిధుల్గల్గు మానవహయుండైనను గవులతో సామ్యమ్ము గాంచఁగలఁడె!
సార్వభౌమ్యముగల్గు జనపాలుఁడైనను గవులతో సామ్యమ్ము గాంచఁగలఁడె!

తే. గీ. హైన్యములకెల్ల హైన్యమైనట్టి ద్రవ్య
హైన్యమొక్కటి వారికి శూన్యమేని
"కామధేనుస్మరణ" నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ!

సీ. ఆర్చి చచ్చినఁగాని యన్యులకీక తా మనుభవింపని లుబ్ధజనుల విడిచి
వ్యాజ్యముల్ వేఁటలు నన్న మైపచరించు పరమపాత్రులను దుష్పతుల విడిచి
రస మన నెట్టిదో యిసుమంతయైనను గలనైనలేని మొద్దులను విడిచి
హానివాటించు కార్యములొనర్పఁగ యత్నములొనర్చునట్టి కూళలను విడిచి

తే. గీ. అహహ! దారిద్ర్యభారమ్ము ననఘులైన
కవులనె త్తినిబెట్టు టొప్పవునటమ్మ?
"కామధేనుస్మరణ" నీదుకరుణ మాప
యిని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ!

సీ. బహుజన్మకృతతపఃపరిపాకమున మించునట్టి యుద్దండభాగ్యాతిశయమొ
భావికాలప్రాప్యఫలసూచకామేయమామకీనాదృష్టమహితకలయొ
అనిమిత్తజాయమానానూనకరుణాకటాక్షవీక్షణ వైభవానుగమమొ
కామరూపకలాప్రకాశసౌభాగ్యసువ్యక్తీకరణచణప్రాభవంబొ

తే. గీ. కలను బ్రత్యక్షమైతి వేకారణంబొ
తెలియ దిది యూరకేపోదు దేవదేవి!
"కామధేనుస్మరణ" నీదుకరుణ మాప
యని జిలుకవమ్మ, యో జగదీశ్వరమ్మ!

జ్ఞానము.

—: ఆత్మబోధ (సంస్కృతమునకుఁ దెనుఁగు) :—

క. తపములచేఁ బాపమ్ములు
డిపి శాంతిని బొంది రక్తి డించి సదా ము
క్తిపదము గోరెడివారల
కుపకృతిగా నాత్మబోధ మొనరింతు మొగిన్.

గీ. మోక్షసాధనములలోన ముఖ్యసాధ
నంబు బోధయ ముక్తిపదంబు బోధ
లేకయుండినఁ గలుగదు; పాకమునకు
ననలమేకద ముఖ్యసాధనము జగతి.

క. అవిరోధి గానఁ గర్మం
బవిద్య నడపంగఁజాల దట్టి యవిద్యన్
దవిలి తమంబును దేజం
బు విధమ్మున జ్ఞాన మెలమిఁ బోఁగొట్టుఁజుమీ.

క. పరమాత్మం డజ్ఞాన
స్ఫురణమ్మున భిన్నరీతిఁ జూపట్టెడిఁ ద
న్నిరసనము గలుగ మేఘా
వరణ మెడలు సూర్యుపగిది స్వయము వెలుంగున్.

గీ. జ్ఞాన మజ్ఞానకలుషతాకలితు జీవు
జ్ఞానవశమున నిర్మలుఁగా నొనర్చి

తౌనును నశించుఁ; గలుషమై తనరు జలము
చక్కఁజేసెడి కతకరజంబువోలె.

గీ. నిద్రవేళను స్వప్నమ్ము నిజముగాఁగఁ
దోఁచుభంగిని రాగాదిదుష్టమైన
సంసృతియుఁదోఁచు నజ్ఞానసత్తయందు
సత్యమై; యదివోవ నసత్యమగును.

గీ. అవ్యయుండును సర్వలోకాశ్రయుండు
నైన యీశ్వరుఁ డెందాఁకఁ గానఁబడఁడో
జగము నందాఁక సత్యమై నెగడు; శుక్తి
యందు రజతంబు దోఁచెడునట్టిభంగి.

క. వ్యాపకుఁడును సదసచ్చి
ద్రూపకుఁడును సర్వసంగతుఁడునగు హరియం
దేపారు సర్వజంతు
వ్యాపృతి; కటకాదికము సువర్ణమునబలెన్.

క. ఆకాశము విధమునను హృ
షీకేశుండైన విభుఁ డశేషోపాధి
ప్రాకారుండై భిన్నుం
డై కనఁబడు నొక్కఁడగు నుపాధి నశింపన్.

గీ. జాతినామాశ్రమాదు లీశ్వరునియందు
పాధిభేదమ్ము కతన నాపాదితమ్ము;
లకలుషమ్ము నమధురమ్మునౌ జలమ్ము
నందు రసవర్ణభేదముల్ వొందునట్లు.

క. పంచీకృతోచ్చభూతో
దంచితమై కర్మరచితమై తగు దేహం
బెంచఁగ సుఖదుఃఖమ్ములు
గాంచెడి భోగాలయమ్ముగాఁ జెప్పఁబడున్.

క. పంచప్రాణమనోబు
ద్ధ్యంచద్దశకరణయుక్తమగు సూక్ష్మాంగం

బెంచ నపంచీకృతభూ
తాంచిత మిది భోగమునకు నగు సాధనమై.

గీ. ఆరయ నవాచ్యమైన యనాద్యవిద్య
కారణోపాధియని చెప్పఁగాఁ దగియెడి
నీ యుపాధిత్రయమ్మున కెవ్వఁ డన్యుఁ
డతఁడ పో! యాత్మయని చెప్ప నర్హుఁడెందు.

గీ. పంచకోశాదిసంబంధభావమునను
వస్తుతశ్శుద్ధమౌ పరవస్తు వెలమి
నలరుఁ; దత్తన్మయమువలె నసితవర్ణ
వస్త్రయోగమ్మకతన సుస్ఫటికమట్లు.

క. సకలగతుఁడయ్యుఁ బరమా
త్మ కనంబడఁ డెల్లచోట్ల మఱిఁ గన్పట్టున్
ప్రకటముగ బుద్ధియందే
ముకురాదులయందు బింబములవలె నెపుడున్.

౩. వె. కాయ చిత్త బుద్ధి కరణమ్ములకు నన్యుఁ
డై తదీయకృత్య మధిపుఁబోలె
నెవ్వఁడరయుచుండు నెల్లప్పు డతఁడపో!
యాత్మయనుచుఁ జెప్ప నర్హుఁడెందు.

క. కరణమ్ములు వ్యాపింపన్
బరమాత్మయు మూఢులకును వ్యాపారివలెన్
బరిదృశ్యుం డగు; మేఘో
త్కరము గదలఁ గదలునట్లు కనుపడు శశినా.

౪. గీ. ఆత్మ చైతన్యమును దగ నాశ్రయించి
కాయకరణమనోధీలు స్వీయకృతుల
వర్తిలుచునుండుఁ; బద్మినీప్రభుని కాంతి
ననుసరించి మెలంగెడి జనులపోల్కి.

క. కాయేంద్రియగుణకర్మము
లా యమలుండైన సచ్చిదాత్మునియందున్

ద్రోయుదు రవివేకమ్మున
నీ యాకసమందు నైల్య మెంచెడిరీతిన్.

సీ. మానసోపాధిసంబంధమైన కర్తృ
తాదికం బాత్మయందుఁ బ్రమాదమునన
కల్పితంబయ్యె నుదకసంగతసుధాంశు
నందుఁ దద్గతచలనాదు లమరురీతి.

ఆ. వె. బుద్ధినత్త్వయంద పో! రాగమును నిచ్ఛ
యును సుఖాదికమ్ము నొనరుచుండు
నది యడఁగు సుషుప్తియందు నవియు లేవు
కాన నాత్మగములు కావునూవె.

క. రవికిఁ బ్రకాశం, బగ్నికి
రవరవ, జలమునకు శీతలతయు స్వభావం
బవు విధమునఁ బరమాత్మకు
నవినాభావమున సచ్చిదాదులు వోలయున్.

ఆ. వె. ఆత్మసచ్చిదంశ మరయంగ బుద్ధపరి
వృత్తియును వివేకవృత్తితోడఁ
గలిపెనేని గలుగుఁగా యహంకారమ్ము
కేవలాత్మ శుద్ధభావుఁ డెందు.

క. పరమాత్మకు విక్రియ లే
దరయఁగ బుద్ధికిని బోధ మన సున్న యటం
చెఱిఁగియు జ్ఞాతృద్రష్టృ
త్వరీతులను జీవుఁ డకట! తా మోహియగున్.

క. అరయుచు జీవునిఁగాఁ ద
న్నా రజ్జుసర్పత్వరీతి నూనముగాఁ దాఁ
బొరయు భయమ్మును నేనే
పరమాత్మ నటన్నమాత్ర భయము దొలంగున్.

సీ. ఆత్మవలన నెలుంగు బుద్ధ్యాదికమ్ము
లాత్మ బుద్ధ్యాదికమ్మున కపరికాశ్యఁ

జెలమిదీపము వస్తులు వెలుఁగఁ జేయుఁ
గాని యవి దీపతేజంబు గనుపఱచునె.

క. తనుఁదాఁ దెలియుట కన్యం
బనపేక్ష్యము బోధరూపుఁడగు నాత్మకుఁ ద
న్నును వెలిగింపఁగ దీపం
బున కొండు ప్రదీప మేల పొసఁగింపవలెన్.

గీ. "నేతి నేతి" వాక్యమ్ములచేత సకల
మైనయట్టియుపాధుల నవలఁ ద్రోచి
జీవపరమాత్మలకు సౌఖ్యసిద్ధినపుడు
వడయఁగా వలె నమ్మహావాక్యకలన.

—: శ్రీమదాదిశంకరులు :—

క. శంకరు సతతారాధిత
శంకరు వేదాంతశాస్త్రసాధితసంవి
త్పంకజభాస్కరు లోకా
లంకారు నుతింతు మదిఁ గలంక మెడలఁగన్.

గీ. ఎంతకాలమ్ము బ్రదికిన నేమి ఫలము
జగతి కుపకార మొక్కింత సలుపఁడేని
దానికై బాల్యమాదిగఁ దనదుజీవి
తమును వెచ్చించు శంకరుఁ దలఁపవలదె.

సీ. మండనమిశ్రుతో మాటాడ శక్యమే? భగవత్కళాశక్తి ప్రబలదేని
భట్టభాస్కరుతోడ భాషింపశక్యమే? యెంతటిప్రతిభయు నెసఁగదేని
ఉపనిషద్భాష్యాదు లొనరింపశక్యమే? సర్వజ్ఞతారూఢి చనదయేని
అన్యకాయప్రవేశాలంబనము తేలికయె? యోగపరిణతి గలుగదేని

తే. గీ. బ్రతికినదిచూడ స్వల్పమప్పావనుండు
సల్ప కార్యమ్ములకుఁ బట్టుఁ గల్పమేని
అతఁడు లేఁడననేల? యేమయ్యె నిప్ప
టికిని మృతజీవుఁ డెల్లవారికి హితుండు.

చ. ఒరుల కెఱుంగరాని గతి నొండొక యోని కళేబరమ్మునన్
జొరఁబడి కామశాస్త్రపరిశోధనమున్ బొనరించి దాన వా

క్తరుణిజయమ్ము గైకొనుకతన్ బరిశీలనచేసి చూడ సం
సరణ మనాది జ్ఞానులను సైతము వీడదటంచుఁ దెల్పెడిన్.

చ. ఒకఁడన నేల? శంకరుమహోన్నతవర్తన మేది చూచినన్
సకలకళానివాస మగు చందురుబింబమునందుఁ బోలెఁ ద
క్కఁక యమృతంబు చిప్పిలుటె కన్పడు నయ్యనఘాత్ముఁగన్న త
ల్లికి మఱిఁదండ్రికిన్ జగతి లేరు మఱొక్కరు సాటి చెప్పగన్.

—: శ్రీరామకృష్ణపరమహంస :—

మ. కరుణాదూరత నూరకే బలిగ నక్కాళీమహాదేవికై
నరులం జంపెడి వంగదేశపు ద్విజన్మస్తోమమును దెట్టులో
పరమార్థజ్ఞుఁడు రామకృష్ణుఁడు పరబ్రహ్మపరాంశమ్మునన్
ధరణిం బుట్టెఁ దదీయ చిత్రచరితల్ ధ్యానింపఁగాఁ జెల్లవే.

సీ. చదువనేలేదఁట! శాస్త్రాదులనొకింత గురువయ్యె నేలాటి గురువులకును
అనుభవింపకయె యేలా చెందెనో విరక్తి! యేవిరాగులు నేర రీ సమాధి
తనకన్న నితర మింతయు లేదని యెఱింగియును గాళికార్చనమును బొనర్చె
నీయుగమ్మునను లేనేలేని మహిమ లెన్నెన్నియో చూపె నిరీహుఁడయ్యు

తే. గీ. ననుచుఁ జెప్పెద రయ్యనఘాత్మచర్య
విధినిషేధము లెఱుఁగక వేదవేత్త
లైన విద్వాంసులకును మాన్యతవహించి
తనరు శ్రీరామకృష్ణున కెనయె యొరులు.

శా. ఏ యోగీంద్రుని శిష్యుఁ డొక్కరుఁడు దా ద్వీపాంతరం బేగి వి
ద్యాయుక్తిన్ దగ వారి లోఁబఱచి "ధ్యేయం బిద్దియే" యంచు న
జ్ఞేయంబైచను తత్త్వముం దెలిపి యెన్నో దుర్మతాల్ మాపె ను
శ్రీయుక్తుం డల రామకృష్ణుసరి యేరీ జ్ఞాను లెందేనియున్ ?

ఉ. వేదము పిచ్చి, శాస్త్రము మన వెఱ్ఱి, యధర్మమె దిద్ది, యంచు వా
గ్వాదము సేయునిట్టి కలికాలమునందును నెవ్వఁడో యొకం
డాదిమకాలమందు బలె నార్యుఁడు పుట్టఁగవచ్చు నంట దు
ర్వాదముగామి కియ్యనఘువర్తనమే యొకసాక్షి నాఁదగున్.

తే. గీ. వేదములు కష్టపడి వల్లెవేయ నేల
శాస్త్రములలోఁ బరిశ్రమ సల్ప నేల
రామకృష్ణ పరమహంసరాజు నొడువు
నట్టిబోధల నీయర్థ ముట్టిపడెడి.

—: శ్రీవివేకానందస్వామి :—

సీ. పుట్టె నెవ్వఁడు హిందువులలోనఁ గాయస్థజాతిలో వంగదేశమ్మునందు
చదివె నెవ్వం డొక్క సంస్కృతంబె కాక యింగ్లీషు మొద లెన్ని యేనిభాష
లరసె నెవ్వాఁ డొక్క యద్వైతమే కాక భూమిలోఁగల మతమ్ములవి యెల్లఁ
దిరిగె నెవ్వాఁ డాత్మ దేశ మొక్కటె కాక యఖిలమ్ములగు విషయమ్ము లెల్ల

తే. గీ. ఇహమునం గల్గు తుచ్ఛమౌ నిచ్ఛ విడిచి
బాల్యమాదిగ పరముకై పాటుపడుట
తక్క నెవ్వాఁ డెఱుంగఁ డితరము నంత
అతఁడు వివేకయోగి దివ్యపదభోగి.

చ. ఎవనికి శక్యమౌ ? మతములెల్ల విచారణ సేయునట్టి హూ
ణవరుల దేశమందున ఘనంబగునట్టి సభాస్థలమ్మునం
"దవనిని గల్గు మీ మతమ్ములన్నియు లేత" లటంచు ఖండనం
బు వొనరుపన్, స్వకీయ మతము న్నిలుపంగ, వివేకుఁ డక్కనన్.

గీ. శంకరాదులు విజయంబు సల్పు టెల్ల
నాత్మరాజ్యమ్ము నంద, వీరట్లుగాక
యన్యదేశమ్ములకు నేగి యన్యమతము
వారి నద్వైతులుగఁ జేయు ధీరవరులు.

గీ. ఇహమునకుఁ దక్కఁ బరమున కించుకేని
స్వప్నమున నైన యత్నమ్ము సలుప నట్టి
హూణులను వేలకొలఁది దా నుద్ధరించి
జ్ఞానులను జేసె నీ వివేకప్రభుండు.

శా. "మీసాల్ వచ్చిన బాలురాక !" యని, 'యమ్యో' ప్యాసు గావించి బల్
వాసింబొల్చెడివారిఁ బిల్చి సభలో వాదమ్ము లేకే యుప
న్యాసంబిచ్చి "మతమ్మునంగ నొకయద్వైతంబ" యంచుం దగన్
దా సిద్ధాంతము సేయుధన్యుఁ డతఁ డేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్.

—: సమాజమువారి విజ్ఞాపనము :—

ఉ. హిందువులార! మీమత మదెట్టిది, మీ రిపు డెందుకోస మీ
చందమునన్ సమస్తము వెసన్ విడి దైన్యముపుట్టినిందులై
వందురుచుండియున్ బయికి వాసికి శీర్షములెత్తుచున్న వా
రిందుఁ గలట్టి సారమది యించుకయేని గ్రహించినారలే.

శా. "టోప్పీ" ల్వెట్టి "పరాయిలం" దొడిగి యేట్టో పొట్టకై వేసముల్
వే పూనుం డొకగంటయైన నెలకున్ "వేదమ్ము తా నెట్టి? దే
వ్యాపారం బట నుండు? దానిచిగు రేయర్థమ్ము బోధించు?" నం
చీపట్లన్ వ్యయముం బొనర్పుఁ డిది మీకిప్పించు నుచ్చైర్గతుల్.

సీ. ధనవిహీనుఁడు ధనంబును బొంది మోదించుపైని నెద్దానికై వాంఛసేయుఁ
గాంతావిహీనుఁడు కాంత సంపాదించుకొనుమీఁద దేనికై మనముఁ జొనుపు
సంతానహీనుండు సంతానమును గాంచి యలరుపై నెద్దాని నభిలషించు
రాజ్యవిహీనుండు రాజ్యమ్మునంది యనంతరం బెద్దాని నాసఁజేయు

గీ. నట్టి యున్నత పదమును నంటఁజేయు
పెద్ద "రైల్" యంత్ర మెయ్యెడ వెలయుచుండు
నదియ హిందూమతము దాని మొదలు తెలియ
కేల చెడిపోయెదరు వృథా యెఱుకవిడిచి.

గీ. మున్ను మనవారలందఱు దున్నపోతు
లిపుడు మతిమంతులము మన మెంతయేని
యనెడి దుర్భ్రాంతివలదు వారట్టిరేని
మనకుఁ దజ్జన్యులకుఁ దెల్వి యనువుపడునె!

చ. అడిగిన యాచకావళికి నంతయొ యింతయొ యిచ్చునట్లు స్వా
మ్మిడు టొకలెక్కగా దిచటి కెప్పుడొ యొక్కపు డేగుదెంచి యి
య్యెడనగు సంగతుల్ వినుటయే కడు ముఖ్యము దానఁజేసి మా
పడెడి పరిశ్రమమ్ము ఫలవంతమగున్ మత మున్నతిం గనున్.

చ. ఎవఁ డుదయించి లోకులకు నెల్లరకున్ బరమాత్మసంగతిన్
వివరముగాఁగఁ జెప్పి "సువివేకి" యనం జను నాత్మనామమున్
భవుకతరార్థయుక్తముగ భాసిలఁ జేసెనొ హూణభాషలోఁ
దవిలి పరం బొకించుకయుఁ దా మెఱుఁగంగ నశక్తులైన వా

రి విషయమై యెవండు సురవృక్షమునాఁగఁ బ్రసిద్ధిచెందె నిం
కెవఁ డవతారమందుటనె యెల్లరకున్ "మన వేదశాస్త్రముల్
ప్రవిమలముల్ మఱెవ్వియును బావనముల్ జగమందు లే" వట
న్నవిషయ మాత్మకెక్కఁ జిననాఁడు మొదల్కొని యెవ్వఁ డెప్పుడున్
దవిలి పరానుషక్తుఁడయి ధర్మపుఁ జింతయొనర్చె నింకఁ దా
నెవఁ డిహవాంఛ మాని "పరమే పర" మంచుఁ జరించె నెవ్వఁ డీ
భువిని బరార్థమై తనదు బుద్ధిని విద్యను జీవితంబునున్
మిపుల వ్యయించె నెవ్వనికి మించిన వేత్తలు నేఁడు లేరు; పూ
ర్వ విబుధులందు శంకరునివంటి మహాత్ముఁడుగూడ నెవ్వనిన్
శివకరు మెచ్చ నొప్పికొను; శ్రీయన నెవ్వనికిన్ దృణంబు స
ర్వ విభవముల్ మఱెవ్వనికి వశ్యము; లట్టి వివేకయోగికై
యొవరు మఱెంత వ్రాసినను నెక్కుడుగామియుఁ దక్కువౌటయున్
దవులు నతం డొకండు జననంబును గాంచఁడయేని యొక్కఁడున్
మివులఁడు హూణవిద్యలను నేర్చెడివారలయందు హిందు; వా
శివునకు నా శివాత్మునకు శ్రీహరికిన్ దదభేదరూపుఁడౌ
ప్రవిమలయోగికి న్నతు లపారముగా నొనరింపఁ జెల్లదే
సువిమలులార! హిందుమతసూత్రమెఱింగిన యోగ్యులార! య
న్యవిషయముల్ మఱెవ్వరికి నబ్బిననున్ మతసంగతుల్ విశే
షవిధిని భారతావని నెసంగెడివారికె యిచ్చినాఁడు లో
కవిభుఁడు; ముక్కముక్కలుగ ఖండనసేయఁగ నీమతంబు దా
నవయదు, రూపుమాయదు, తనంతన వృద్ధిని గాంచ నేర్చు ని
క్కువ మిది దీనినే సతము గోరుఁడు బాగుపడుండు మీ రొగిన్.

—: శ్రీకృష్ణకథాసంగ్రహము :—

చ. జననమునందె బంధనపు సద్మమునందున; వేఱుచోటికిన్
జనె; నటఁ గంసుపంపున వెసన్ బురుటింటికి వచ్చినట్టి పూ
తన చనుఁబాలు గ్రోలె; నది దా స్వకృతాఘముకల్మిఁ జచ్చె మీఁ
దను శకటాకృతిన్ గెడపె దానవు; నాపయి గాలిరక్కసుం
దునిమెను; మీఁదఁ దల్లికి వినోదముమై సకలప్రపంచముల్
గనఁబడఁజేసె; ఱోలఁ దనుఁ గట్టినయప్పుడు రెండు మద్దిచె

ట్లను బడఁగొట్టె; వత్సుఁడను టక్కరిరక్కసు నుక్కడఁజెక్కె; దు
ర్మనసు బకున్ హరించెఁ; బయి మట్టెను ధేనుకు, గార్దభాకృతిన్;
ఘనవిషపూరితున్ బిదపఁ గాళియు యోగ్యునొనర్చె; దావవ
హ్నిని నోగిఁ గ్రోలెఁ; బర్వతము నెత్తె, వధించెను శంఖచూడనా
ముని; నొక గుహ్యకున్ జదియ మోఁదె; వృషాసురు, వ్యోమకేశులన్
దునిమెను; గంసుఁ జంపెను; విధుద్యుతివక్త్రను రుక్మిణిన్ వరిం
చెను; మఱిఁ గొందఱన్ సతులఁజేకొనె; భూసుతు రూపుమాపె; న
ద్దనుజు చెఱన్ వదల్చిన పదంపడి తన్ను వరించినట్టి కా
మినులఁ బదాఱువేలఁ గొనె; మేకొని బాణుని గర్వమూడ్చె; నిం
కను మఱికొందఱం దునిమెఁ గష్టుల దుష్టుల భ్రష్టులన్; మహా
మునియగు నారదుం డడుగ మోదముమైఁ బవలీలఁ గామినీ
జన గృహపంక్తి నొక్కమొగిఁ జక్కఁగఁజూపె నిరుత్తరున్ బొన
ర్చె; నితఁడె నందనందనుఁడు, శ్రీహరి యీతఁడె, యీతఁడే జగ
జ్జననము రక్షయున్ లయము సల్పు పరాత్పరునంశ, మీతఁడే
ఘనులగు పాండవేయుల కకారణబంధువు, వీనిచర్యలన్
గనుఁగొని చెప్ప శక్యమనఁ గా దెటువంటి మునీంద్రపాళి; కీ
యనఘుఁడు నేఁడు పుట్టె; నిది యండఱ కప్పటినుండి పూజ్యతన్
గనె ద్రిన, మిమ్మహామహునికై మన మియ్యెడ నేఁడు గూడి యీ
తని చరితంబు పాడితిమి ధన్యతఁ గంటిమి తప్ప కిక్కత
మ్మున మనకున్ బ్రమోదములు పొంపిరివోయెడి సభ్యులార! వం
దనము లొనర్పుఁడీ యెలమి నందునిపట్టికి గొల్లకుట్టికిన్.

—: భాష :—

ఆంధ్రమహాకవిప్రశంస

ఉ. శ్రీకరమాంధ్రభారతము చేయఁగఁ జేసె నెవండు నన్నయా
ఖ్యాకమహాకవిప్రవరు నంజలిబంధముతోడ వేఁడి; సు
శ్లోకుఁ డతం డుదారగుణశోభితుఁ డాంధ్రకవిత్వదివ్యధా
రాకుతుకీకృతాంతరుఁడు రాజనరేంద్రుఁడు వొల్చు నేఁటికిన్.

ఉ. ఏగతినో కవిత్వము ననేకులు సెప్పెడువార లుండ స
ర్వాగమవేది నన్నయమహాకవియే యని నిశ్చయించి యు
ద్యోగిని జేసె "భారత మహోదధి నీఁదు" మటంచు నెవ్వఁ డా
హా! గణుతింపఁ జెల్లదె మహామహు రాజమహేంద్రు నాతనిన్.

ఉ. చచ్చి శరీరమున్ విడిచి చన్న నృపుల్ గల రెందఱేని వి
ద్వచ్చయమాన్యమున్ సుకవివంద్యములై తగు కీర్తికాయ మీ
సచ్చరితున్ భరించె నిది శాశ్వత; మీనృపు సన్నుతించి స
ర్వోచ్చపదంబుఁ గైకొనుట యొప్పదె యిప్పటి యాంధ్రజాతికిన్ !

తే. గీ. రాజరాజనరేంద్రుండు పూజనీయుఁ
డైన నన్నయసుకవియు నాంధ్రభాష
భారతం బను నిధిలోన భద్రపఱచి
యుంచుటను గాదె మనకు సుయోగమబ్బె.

ఉ. నన్నయగారి త్రోవఁ గొని నవ్యగుణంబులు కొన్ని చేర్చి తి
క్కన్న మహాకవిప్రవరుఁ డాంధ్రకవిత్వము వృద్ధి చేసె; నె
ఱ్ఱన్నయు వీరి త్రోవఁ గొని యర్హత యింకొక కొంత యిచ్చె; స
ర్వోన్నతి తెచ్చె సోముఁడు మహోదధినాఁ జను నాంధ్రభాషకున్.

ఉ. పెక్కుమహాకవుల్ పిదపఁ బెక్కు పురాణము లాంధ్రభాషలోఁ
దిక్కనగారి త్రోవను సుధీహిత మొప్పఁగఁ జేసి రంతలో
నెక్కడఁ దెల్లసేయ మది కెక్కు పురాణము లేక పోయె స
మ్యక్కృతికర్త నైషధమహాకవిమౌళి జనించె నంతటన్.

చ. ఇతని కవిత్వపుం గరిమ నెన్నఁగ నన్నయ యంతవానిఁ గాఁ
గృతిమణు లెల్లఁ జెప్పుదు రహీనమహాకవితాసురాపగా
వితతమహీతలుం డితఁడు విశ్వజనీనము నైషధంబు కా
వ్యతతిశిరోవిభూషణము నాంధ్రముచేసి యొసంగె భూమికిన్.

ఉ. ఈతని కాలమందుఁ గల రెందఱొ సత్కవు లందఱున్ మహా
ఖ్యాతిపరుల్ కృతిప్రవరకల్పకు లాఢ్యతరాగ్రహారవి
ద్యోతిను లుద్యదాశుకవితోద్ధతు లందఱియందు నీతఁడే
నేతగ ద్యోతిలెన్ దను మనీషిమణుల్ సతతమ్ము మ్రొక్కఁగన్.

శా. శ్రీనాథుండు యశశ్శరీరమును దాల్చెం గొంతకాలాన కా
పై నాంధ్రావని భాగ్యపుంగరిమకున్ బ్రాపై జనించెన్ రసా
నూనాత్యాశుకవిత్వ తత్త్వసతతోద్యోగప్రవీణుండు భా
షానంతుం డల పెద్దనార్యుఁడు బుధానందానుసంధాతయై.

ఉ. "ఆశుకవిత్వతత్త్వమిది యా నిధి కా"యని కృష్ణరాడ్యశో
రాశిసభాస్థలమ్మున ధురంధరులౌ కవులున్ ధరాంగనా
ధీశుఁడు కృష్ణరాట్కవియు హెచ్చుగ మెచ్చఁగఁ బెండెరంబు సూ
కీశుఁడు పెద్దనార్యుఁడు గ్రహించె రచించె స్వతంత్రకావ్యమున్.

తే. గీ. ఆంధ్రకవితాపితామహు ననుసరించి
వసుచరిత్రంబు రచియించె బట్టుసుకవి
ధారలో శ్లేషమున్నను దానికన్న
మిన్న యని దీనిఁ బుధులు మెచ్చుకొంద్రు.

తే. గీ. నారికేళపాకమ్మున సూరివరుల
నలరఁ జేయు నాముక్తమాల్యద రచించి
నట్టి శ్రీకృష్ణరాయలయనుఁగు మేన
యల్లుని కవీంద్రుఁడనుచు శోభిల్లె బట్టు.

క. బట్టయ్యె నితఁడు నన్నయ
పట్టాదికముఖ్యసుకవివరులకు పైపై
దిట్టయయి శ్లేషకవితకుఁ
బెట్టిన పేరై యశస్సు పెంచె జగమునన్.

ఉ. పిమ్మట నుద్భవించె నలపింగళి సూరన యాతఁ డెంతయున్
గమ్మనిపల్కులన్ గవిత కల్పనసేయు సుధీవతంసుఁ డిం
కమ్మహనీయు లెందఱో జగమ్మున నాఁడుగలారు వారిలో
నిమ్మహితుండె పేరువడె నీతనిధార మహాద్భుతంబగున్.

ఉ. బమ్మెర పోతరా జనెడి భాగవతాంధ్రకవీంద్రునిన్ జగ
త్సమ్మతు రామభక్తు సరసప్రథితాంధ్రకవిత్వరాశి నీ
పిమ్మటఁ జెప్పఁగాఁదగదు పెద్దకవీంద్రుల కెల్లఁ బెద్దగా
నిమ్మహితున్ వచింపవలె నీతనిశక్తి యనన్యసాధ్యమా.

చ. ఘనమతు లెందఱో గలరు గాని యదేమొ తెనాలి రామకృ
ష్ణుని కవితామహత్త్వ మతినుత్య మటంచుఁ గవీంద్రులందు రా
యనఘుని ధాటిఁ జూచిన నహో! యనకుందురె యేరు గాని, యె
వ్వని నని యెన్న నేయుతు మహాయు లనేకకకవీంద్రు లుండఁగన్.

చ. విజయవిలాసకర్త సువివేకి మహాకవి యన్యజాతికిన్
ద్విజునకు నుద్భవించిన సుధీతిలకుం డితనిన్ మహాకవి
వ్రజ మసమానుఁ డంచును బ్రబంధము చూచి నుతింతు రింత ది
గ్విజయము గొన్న కావ్యమె భువిన్ రసధోరణిఁ గానరాదుగా.

గీ. స్త్రీలలోఁ గూడఁ గొందఱు శ్లేషలాది
గాఁ గలుగు ప్రౌఢపద్ధతుల్ గలయఁ గూర్చి
చెప్పిరొకకొన్ని కావ్యముల్ మెప్పుగనిరి
నాఁటి సుకవులచే ధరానాథసభల.

మ. తతవిద్యారసికప్రచారుఁడగు శ్రీతంజాపురీవల్లభా
చ్యుతశ్రీమద్రఘునాథభూపుదనుకన్ శోభిల్లె నానాఁట ను
న్నతికిన్ వచ్చుచు నాంధ్రసత్కవిత; పై నానాఁటక్షీణించుచున్
గతికిందక్కి యధోగతిం బడి యెటో కాలూఁది మూలం బడెన్.

ఉ. అంతట హూణరాజ్యపు సమాదరణంబునఁ జేసి యెట్టులో
వంత యొకింతతగ్గ నటువాడిన యా కవితాలతాంగికిన్;
సుంత విచార మాపె విడి శోభకు వచ్చెడునంత నేదియో
చింత యొకండు వచ్చె నది చెప్పఁగ నేల జగత్ప్రసిద్ధమే.

ఉ. దానిని దెచ్చి పెట్టిన విదగ్ధులుఁ గూడ మహోపకారమున్
బూని యొనర్ప నెంచిన ప్రబుద్ధులె కాని మఱేరుఁ గారు ; వీ
ర్మానస మందు నొజ్జగను మాఱుపఁబోయినఁ గోఁతి యాట సం
ధానము చేసె దేవుఁ డది తజ్ఞులు తీరుపఁ బూని రంతటన్.

తే. గీ. ఆంధ్రభాషాపరిషదాఖ్య నలరు మీదు
సభ విమర్శించి కవితకు సంభవించి
నట్టి కష్టమ్ము దీర్చె నోయనఘులార!
ప్రాజ్ఞులార; మద్రాస్పురీవాసులార !

సీ. మీయాంధ్రపరిషత్తు మేదినీనాథుల యాదరణకుఁ బాత్ర మగును గాక
మీ యాంధ్రపరిషత్తు మేటివిద్వత్కవీంద్రులకు నానందమ్ము గొలుపుఁగాక
మీ యాంధ్రపరిషత్తు జాయమానానేకకృతుల కానందమ్ము నిచ్చుఁగాక
మీ యాంధ్రపరిషత్తు రాయలవారి యాస్థానంబుతో గొండ్లి సల్పుఁగాక

గీ. దీనిఁ బోషించు నృపులకు, దీనియందుఁ
బట్టుదల గల్గి పనిచేయు పండితులకు
నాయురారోగ్యములనిచ్చి యాంధ్రికవుల
కబ్బములు పేర్మి మన్నించి కాచుఁగాక.

—: రవీంద్రనాథఠాకూరు :—

శ్లో. సర్వద్వీపవతంసచారుకవితామల్లీప్రసూనస్రజే
వాగీశాయ రవీంద్రనాథకవయే కుర్మశ్శుభాశంసనం
హేలానిర్మితయాఽపి కావ్యసుధయా భాషాంతరీభూతయాఽ
ప్యామోదం వితనోతి య స్సుమనసాం సర్వప్రపంచేఽధునా.

శ్లో. ఠాకూరువంశాంబుధిపూర్ణచంద్రో
దేవేంద్రనాథస్య సుతో మహర్షేః
బంగాళహూణామరదేశభాషా
నిధిః పురోభాతి రవీంద్రనాథః.

శ్లో. ఖండేఖండే నగర్యామపిచ జనపదే దేశభాషా స్వసూక్తం
పుణ్యాదేకాగ్రచిత్తాః పులకితవపుషో యస్య కావ్యం పఠంతి
వాగ్దేవీ యస్య వాచి క్షిపతి మధురఝరీం శీతలాం భూతధాత్రీ
సర్వేషా మక్షియుగ్మం సపది వితనుతా మాతిథేయం రవీంద్రః.

సీ. అఖిలదేశసముచ్చయంబైన బహుమతి గణియించె నే సూరి కౌశలంబు
రసవత్కథానకప్రసరణావిర్భూతి కల్పించె నేకవి కల్పనంబు
భరతఖండము కవిప్రభుజన్మఖుని యన్నఖ్యాతి స్థాపించె నేఘనుని పేరు
సర్వవిద్యాగారచత్వరమ్ములయందుఁ దాండవంబాడె నేధన్యు కీర్తి

తే. గీ. సుకవితాశక్తి నట్టి భాసురగుణుండ
పరుగుదెంచితివయ్యా! మాపురికిఁ గాకి
నాడ కీనాఁటికి రవీంద్రనాథసుకవి
సార్వభౌమ! యిదే నీకు స్వాగతంబు.

సీ. వంగరాష్ట్రము గర్వపడునట్టులు మహర్షి దేవేంద్రనాథుఁ బుత్రీకరించె
భారతీయులు తుష్టిపడఁగ "నోబిలు ప్రైజు" గైకొనె సరసమా కవనమందు
సర్వానుభవనీయసంగతుల్ చొనుపుచు వర్షించెఁ బెక్కు కావ్యములు జగతి
నన్యఖండముల బ్రహ్మైక్యమ్ము వివరించు గీతాంజలి రచించి కీర్తిపడసె

తే. గీ. జ్ఞానమునయందెకాక యైశ్వర్యమందు
సైతము రహించె భాగ్యవిస్ఫీతి మెఱయ
నవసుధామూర్తికి రవీంద్రనాథుకీర్తి
కభ్యుదయ మబ్బుఁగాత నిరంతరంబు.

—: ఒకకవయిత్రి :—

మ. జననంబందితి సత్కులీట్కులమునన్ సత్సేవ కావించి పెం
చినకైతన్ బరమాత్మ సాత్కృతిగ వాసిన్ సర్వమర్పించి స
జ్జనమాన్యత్వము గాంచి శాశ్వతయశస్సంతాన మార్జించితో
కనకాంబా! సతులందు నీ కుపమ లోకంబందు లేదెందులన్.

శా. కాశీనాథునివంశదీపకుఁ డనం గా నెందుఁ బెంపొందు నా
గేశుం డేనును శ్రీపదాన్వయుఁడు శ్రీకృష్ణుండు లోనా సుధీ
వైశంపాయను లట్లు నీదుకవితన్ వర్ణించి నాఁడిచ్చినా
యాశీర్వాదము చాలదే! సుకృతి బ్రహ్మానందమున్ జెందఁగన్.

క. ఉవిదకుఁ దిలకముకన్నన్
బ్రవిమలభూషణము లేదు ప్రారబ్ధమునన్
దవ్వులదది నీకుఁ బోనీ
కవితిలకమనైతి లోటుగనుపడ దింకన్.

—: ఆంధ్రకవులు :—

ఉ. సారతరార్థసంపదలు సారససారసరఃప్రసారము
ల్గా రసవత్తరంబుగ నిగారము గారము దోఁప సాహితీ
భారతి భారమంతయును భారతమం దిరవొంద నాంధ్రభా
షారమణీరమం గొలుచు సజ్జను నన్నయభట్టు నెన్నెదన్.

ఉ. తిక్కనసోమయాజికి నతిం బొనరింతుఁ గవిత్వలక్ష్మికిన్
దిక్కగువాఁడు, నన్నయ గతించినమీఁద నతండు చేయునా
తక్కినభారతంబును సుధామధురంబుగఁ దెల్గుఁ జేసి పెం
పెక్కినగొప్పవానికిఁ గవీశ్వరకామితరాజధానికిన్.

ఉ. భారతకృత్కవీశ్వరులఫక్కిని దాఁటఁగ రామి వారికిన్
మాఱటరూపనంగ నసమానతరప్రతిభాసమృద్ధి పెం

పార నరణ్యపర్వమును సాంతము చేసినమేటికిన్ సుధీ
హీరునకుం బ్రబంధపరమేశున కంజలి సంఘటించెదన్.

ఉ. భాగవతంబు సర్వరసబంధురమున్ దెలిఁగించినాఁడు స
ర్వాగమసారవేది జఠరార్థముగాఁ జెయిసాఁచకే మహా
భాగుఁ డితం డటంచు నరపాలురు మెచ్చఁగ జీవితంబు స
ఫాగతి నోమినాఁ డితరు లౌదురె పోతనవంటిసత్కవుల్

సీ. పసితనంబుననుండి బహురసప్రథితప్రబంధనిర్మితికిఁ బాల్పడినవాఁడు
నన్నయాదికకవీంద్రశ్రేణి కెనవచ్చు పాండితీగరిమ చేపట్టినాఁడు
దేశంబు లన్నియుఁ దిరిగి తత్రత్యభూపతులసన్మానంబుఁ బడసినాఁడు
శయ్యాచమత్కారసంప్రదాయంబున నతనుప్రతిష్ఠచే నలరినాఁడు
తే. గీ. భాసురానూనకవితాప్రసారసార
తోషితాశేషభూపతిస్తూయమానుఁ
డతఁడు పొగడొందు శేముషీవితతకీర్తి
ధట్టచరితుండు శ్రీనాథభట్టసుకవి.

ఉ. కాతరభావ మించుకయుఁ గాని యెఱుంగనిపాండితీబల
స్ఫీతకథావిధానసరసీకృతచారుతరప్రబంధని
ర్మాతలు, సాహితీముదితమానవపాలకులై చెలంగు నా
కేతనమారనాదికవికేతనులన్ గణుతింతు నిచ్చలున్.

ఉ. సంగతచాతురీమహిమసారఘుమంఘుమితప్రసిద్ధస
ర్వాంగమనోహరాయు కవితారభటీపరిపూర్ణసర్వది
క్ప్రాంగణు హాస్యకృత్కవి నసర్గళచారుపదప్రయోగశా
లిం గణుతించువాఁడఁ గవిలింగని లొంగని భక్తిపెంపునన్.

సీ. ఆంధ్రకవిత్వమ్మునందుఁ బితామహఖ్యాతిఁ గైకొన్న పెద్దన్న యొకఁడు
అంగనామధురాధరాకారసుకవితాస్వాదిమ గలుగు ధూర్జటి యొకండు
ముద్దుమాటలచేత మోదమ్ము గలిగించు నసమానసుకవి తిమ్మన్న యొకఁడు
తగుచతుర్విధకవిత్వంబులందును చారుకీర్తి గాంచిన భట్టుమూర్తి యొకఁడు
తే. గీ. మొదలుగాఁ గలసుకవిసమూహమునకుఁ
దనసుధాసమకవితచేతనప్రమోద

మాదరించినకృష్ణరాయాపనీంద్రు
నపరదేవేంద్రు నెంతు నవారతంబు.

ఉ. నాటకశైలి యాంధ్రకవనంబునకుం దలఁజూపఁజేయుచున్
మోటుతనంబు మాపనివి నూతనవర్ణన లుద్ధతిన్ మనః
పేటిక నిండుతుష్టి, కవివీరులకుం గలిగించినట్టి యా
మేటికవీశ్వరుండు కవిమిత్రుఁడు సూరనకున్ నమస్కృతుల్.

తే. గీ. మఱియు నాంధ్రప్రబంధముల్ మహితకీర్తి
లొనరఁ గావించి యాంధ్రలోకోపకార
మాచరించినసుకవుల కాదరింతు
వివిధనాములకు నుతుల్ వేనవేలు.

తే. గీ. పెక్కు లాంధ్రప్రబంధముల్ కుక్కుటేశ్వ
రునకు నంకిత మిచ్చి పేరుం బ్రతిష్ఠఁ
గొనినసత్కవిచంద్రుండు కూచిమంచి
తిమ్మకవి కిప్పు డే వందన మ్మొనర్తు.

తే. గీ. ఆశుధారాకవిత్వవిఖ్యాతిచేత
శతవధానవిధానప్రశస్తిచేత
మధురతరసుప్రబంధనిర్మాణమున య
శంబుఁ గాంచినవేంకటాచార్యుఁ దలఁతు.

చ. సరసతరప్రబంధము లసంఖ్యముగా రచియించి భూమిపైఁ
బరపి శతావధానము లపారముగా రచియించి సర్వభా
స్వర ఘనకీర్తి నద్దెసల వ్యాప్తము జేయుచు సర్వదేశముల్
తిరిగిన వేంకటేశకవిదేశికు సన్నుతిఁజేతు నిచ్చలున్.

—: చతుర్థాంధ్ర మహాజనసభ, కాకినాడ :—

శ్లో. వందేమాతర మార్యచుంబితపదా మాసేతుశీతాచల
ప్రఖ్యాతాం కమనీయశైలవిపినస్వాదూదకహ్రాదినీం
నైకస్వాదిమపూరపూరితఫలశ్మ్రరుట్సుమేతోర్వరాం
నానాభాషిత భూషితాంచ విదుషీం వీరప్రసూశేఖరాం.

సీ. అభ్రచుంబితశిరోదభ్రింబులగు పూర్వపశ్చిమోత్తరగిరిప్రతతిచేత
మధురనిర్మలపయఃప్రథితంబులౌచు సంతతముగఁ బ్రవహించు నదులచేతఁ

దరులతాగుల్మకందవనౌషధీనిదానములచేఁ దగు కాననములచేత
సంపూర్ణసర్వసస్యప్రశస్యములైన కమనీయభూమిభాగములచేత

గీ. నువ్వుతోఁ దొమ్మిదింటి కింకొక ప్రదేశ
మునకుఁ బోకుండ సంసారమును భరించి
శూరులును పండితులు నగు సుతులఁగన్న
తల్లులకుఁ దల్లి ! భరతమాతకు జయంబు.

సీ. చాళుక్యభూపాలసర్వతోముఖరాజ్య పరిపాలనంబున గరిమవడసి
కాకతీయనరేంద్రకలితసింహాసనశాసనంబున సుప్రశస్తిఁగాంచి
ఆర్వీటివంశజాతోర్వీశ్వరపార్థివమున నిస్తులిత వైభవముఁ జెంది
విజయనగరరాజ్యవిక్రమసాహచర్యంబుచే విఖ్యాతి నధిగమించి

తే. గీ. రెడ్డి రాజులచేత కీర్తిని వహించి
వెలమ సంస్థానములచేత వినుతికెక్కి
నేటి కాంగ్లేయ సామ్రాజ్యపాటవమునఁ
బ్రబలు మన యాంధ్రమాతకు వందనములు.

సీ. గోదావరీనదీపాదోదకముద్రావి ఫలియిందు కేదారవసతివలనఁ
గృష్ణానదీమహోత్కృష్టనీరప్రయోగముచే ఫలించు భూగరిమవలనఁ
దుంగభద్రానదీతోయంబు సస్యసంపూర్ణంబుగావించు పుడమివలనఁ
బెన్నాతరంగిణీసన్నుతామలనీరనీరంధ్రమగుపంటనేలవలన.

తే. గీ. మఱియు ఋషికుల్య మొదలైన ఝురులవలన
తనుజులను కష్టపడి పెంచుకొనుచు నాత్మ
గౌరవముతోడ తన సరివారిలోనఁ
దనరు మా యాంధ్రమాతకుఁ బ్రణతిశతము.

సీ. రాజరాజనరేంద్రుతేజోవిభూతితో నెయ్యంబుఁగన్న నన్నయ్యవలన
మనుమసిద్ధినృపాలుమహనీయకీర్తిచే మన్ననఁగన్న తిక్కన్నవలన
ననవేమభూపాలుఘనయశోలక్ష్మికిఁ బట్టైన శ్రీనాథభట్టువలనఁ
గృష్ణరాయని కీర్తి కిరవులై పేరుజెందిన ఘనుల్ పెద్దనాదికులవలన

తే. గీ. మఱియు సోమన పోతన మారనాది
కవులవలనఁ గవిప్రసూఖ్యాతిఁగాంచి

యాంధ్రభాషాప్రపంచ మేమఱక నేఁటి
దనుక నిలిపిన యాంధ్రమాతకు జోహారు.

సీ. మనభాషతోడనే మనతల్లికి సపర్య విసువులేకుండఁ గావింపవలయు
మనయింటి పెత్తనం బొనరించుచును మన యమ్మయే మనలఁ గాపాడవలయు
మనమండలంబున మనతల్లి వేఱ వసింపఁగా గృహముఁ గట్టింపవలయు
మన సహోదరులు సామంజస్యమున నేర్పు చదువులే మనమెల్లఁ జదువవలయు
తే. గీ. మనము గావింపఁదగు ప్రియతనములెల్ల
సులభమగు రీతిగా మన సోదరులకు
మాతృభాషనె వార్త బంపంగవలయు
నాంధ్ర దేశీయులార! మాయన్నలార!

సీ. ఆంగ్లేయసామ్రాజ్య మధిపతిస్వాతంత్ర్యము నొసంగ మనకిది మొదటిమెట్టు
మనమెల్ల నైక్యసంపదమీఱఁ గావించు మనప్రరోవృద్ధికి మనికిపట్టు
మనభాష యభివృద్ధి ఘనతయు సర్వశాస్త్రపరిపూర్తివహింప రచ్చపట్టు
మాతృసేవ త్యజించి మన మన్యసేవకై దాఁటిపోనీయని త్రాళ్ళకట్టు
తే. గీ. మొఁనయు సంఘదురాచారములను నెట్టు
రాజభక్తిని గూల్పని రాతిగట్టు
స్వీయగౌరవ మరికట్టు చెంపపెట్టు
మానకుం డాంధ్రజనులార! మనలపట్టు.

సీ. విభజించియును ప్రజాభిప్రాయమునుబట్టి వంగదేశము గలుపంగలేదె
కోరినమాత్ర బేహారురాష్ట్రంబది ప్రత్యేకముగఁ జేయఁ బడఁగలేదె
శాసనసభకుఁ బ్రజాప్రతినిధులను నెన్నికొ నధికార మీయలేదె
అనుమతింపఁగలేదె హైందవంబగు విశ్వవిద్యాలయంబు స్థాపించుటకును
తే. గీ. కోరికలు కోరినంత చేకూరలేదు
మాకటంచుఁ బ్రయత్నంబు మానరాదు
పట్టుదలమానకుం డాంధ్రధట్టులార!
తెగువఁ జూపింపుఁడీ తెల్గుదిట్టలార!

సీ. మనప్రరోవృద్ధి సాధనము లాలోచించు సభ లిట్టు లేఁటేట జరుగుఁగాత
మొలకలెత్తిన తెల్గు 'మూమెంటు' మనపెద్ద యన్నల కభివృద్ధియగును గాత

ఆబాలగోపాల మాంధ్రు లందఱు రాష్ట్రవిభజన కేకీభవింత్రు గాత
సామ్రాజ్యశాసనసభలోన నీరీతి తీర్మాన మొక్కటి తెత్రు గాత

తే. గీ. భాషలంబట్టి రాష్ట్రవిభాగ మొకటి
మొదటఁ గావించుదురు గాత! పిదప నిండి
యాను నాష్ట్రేలియాఁబోలునట్టిదాని
నొనరుతురు గాత మన దొరతనమువారు.

(ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, కాకినాడ.)

గీ. చెన్నపురమునఁ గాఁపుర మున్నయట్టి
యాంధ్రపరిషత్తునకు శుభప్రాప్తిరస్తు!
ఆంధ్రభాషకు వాదంబు లాడుచున్న
యుభయపక్షంబులకు నైక్య ముండుఁగాక!

సీ. ఆంగ్లేయభాషాంగనానుకూల్యంబున సరిలేని సాహిత్యగరిమ వడసి
దేవభాషాంగనాసేవనాబలమునఁ దులలేని సౌభాగ్యకలనఁ గాంచి
నన్నయాదులు కవినాథు లేర్పఱిచిన యెనలేని మార్గంబు ననుసరించి
ప్రతివేశినుల నవ్యపరిషత్కళత్రుల ప్రతిలేని యాచారపటిమఁ గాంచి

గీ. ముద్దుబిడ్డలు మాటాడు ముద్దులెల్లఁ
జక్కపఱచుచు నభివృద్ధి కెక్కుఁగాక!
ఆంధ్రసాహిత్యపరిషదబ్జాయతాక్షి
సద్యశోఢక్క దిక్కులఁ జాటుకొనుచు.

సీ. దాతృత్వమందు రాధాతనూజాతున కవల నేడాకు లెక్కువ పఠించె
నపరిమితాదృష్టమందు సుదర్శన ధరణిజానిని దలదన్ని మించె
బాల్యంబునందె సౌశీల్యాదిగుణముల ధర్మరాజును దలదాఁటి మించెఁ
జిన్నతనంబునం దన్ని దిగంతంబులును తనకీర్తికామినికిఁ జూపె

గీ. నాంధ్రభాషను బోషించె నట్టిఘనుఁడు
రావుకులమణి శ్రీసూర్యరాయనృపతి
నేఁటియగ్రాసనాధిపుం డౌట చూఁడ
నాంధ్రపరిషత్తుచేయు పుణ్యంబు గాదె.

సీ. ఇంగ్లీషుభాషలో ఎం. ఏ. బి. ఎల్. దాఁక ప్యాసుచేసిన మహాపండితుండును
సంస్కృతాంధ్రంబుల శతఘంటకవనంబు పచరించినట్టి విద్వత్ప్రభుండు
ఆనందదంతీశ్వరాఖ్యరాజాఖండలుని కెంతయును బ్రీతి మనిన మేటి
విజయపురీహూణవిద్యామహాశాల ప్రిన్సిపల్ పదవి గాంచిన ఘనుండు

గీ. ధరఁ గిలంబ్యన్వవాయసుధామరీచి
యనఁగ నొప్పారు రామానుజార్యమౌళి
నేఁటియధ్యాసనాధిపుం డౌట చూడ
నాంధ్రపరిషత్తు నేయు భాగ్యంబు గాదె.

—: ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, రాజమండ్రి :—

మ. స్మయమానాంధ్రమయప్రసిద్ధకవితా సామ్రాజ్యపట్టంబు న
న్నయ కర్పించిన నీపయః ప్రసృతి కీనాఁ డాంధ్రసాహిత్యవా
఼్మయవల్లీతతి నాంధ్రలోకహృదయావాలస్థితిన్ బెంచి భ
వ్యయశోభూతులు గూర్చు టొక్కవిషయంబా? తల్లి! గోదావరీ.

సీ. "చినిఁగిపోయిన ప్రాఁతచీర కట్టక పట్టు కోక లేటి క"టంచు గొణుఁగువారు
"మసుఁగువేసి విభూతి నొసటిపైఁ బూయక సింగారమే"లంచుఁ జెప్పువారు
"ఇష్టమైనట్టు లూరేఁగింప కెటికీ పదసౌష్ఠవం"బంచుఁ బలుకువారు
"పది సువర్ణములు సంపాదింపఁ జాలక కైసేఁతలే"లంచుఁ గనలువారు

తే. గీ. నీమతము నీస్వరూపంబు నీనియమము
పాడుసేయక యుండఁ గాపాడుఁగాత
మాంధ్రసాహిత్యపరిషద మహరహంబు
సరసగుణ పేటి! యాంధ్రభాషావధూటి!

సీ. అష్టభాషలకు వాగనుశాసనుండైన నన్నయ్యకవి పెంచినాఁడు మున్ను
ప్రేమానుబంధమ్మతో ముద్దుముచ్చటల్ తిక్కన్నకవి మున్ను తీర్చినాఁడు
పరువుగాఁ బల్లకీపై సర్వదేశముల్ శ్రీనాథకవి మున్ను ద్రిప్పినాఁడు
లలితశయ్యారసాలంకారవస్తువుల్ పెద్దన్నకవి మున్ను పెట్టినాఁడు

తే. గీ. అట్టికవితావధూటి కోయార్యులార !
యిచ్చవచ్చినయట్లు మీనచ్చినట్లు
నగలు నాణెమ్ములును బెట్టఁదగును గాని
సూత్రములు తెంపకుం డాంధ్రసూరులార !

(శ్రీ సత్యనారాయణస్వామి)

సీ. ఇనుగంటిరామరాయని కొండయందు స్వయంవ్యక్తమయ్యె నేయనఘమూర్తి
తాఁజనించినదాది తత్పరత్వమునకు రత్నగిర్యాఖ్య నేర్పఱచె నెవఁడు
అన్యసంసేవనం బంగీకరింపక యినుగంటికులులఁ గైకొనియె నెవఁడు
ఎన్నివిఘ్నము లాఁగనున్న నవ్వాని నొంటరి సేవకులచేత నతిమె నెవఁడు

తే. గీ. తనదుభక్తుని నినుగంటిఘనకులీను
సుప్రకాశుఁ బ్రకాశుఁ బ్రోచుత మతండు
ఇంతకన్నను విభవమ్ము లెనక మెసఁగ
సత్యనారాయణస్వామి నిత్య మోమి.

ఉ. ఎన్నియొ యుత్సవమ్ములు మహిం గల వయ్యెడ శేగువార లా
పన్నత గాంచుటల్ గల దబద్ధము గాదిట నట్టిపీడ మే
మెన్నఁడుఁగాని మందునకు నేనియుఁ గన్నది లే దొకప్పుడుఁ
విన్నది లేద, యీమహిమ వే; టిటువంటి శరణ్యు లుండిరే?

సీ. ఇనుగంటివంశపావనులైనరాజుల ప్రాభవంబునఁ బోషింపఁబడినవారు
సత్యనారాయణస్వామికళ్యాణోత్సవంబులకై సాయపడెడువారు
బ్రాహ్మణభక్తి దైవప్రపత్తియుగల వినయంపుఁగలిమిచే వెలయువారు
బరిమీఁద నిలఁబడి పఱచి దెబ్బలినైన నడిదంపుఁ బోటుచేఁ బొడుచువారు

తే. గీ. అన్నవరమునఁ గాఁపురం బున్నవారు
నేఁటికిని బూర్వపద్ధతి నిలుచువారు
పరమభక్తులు నైన యొంటరులనెల్ల
సత్యనారాయణస్వామి సాఁకుఁగాక.

సీ. పదియాఱువేల గోపస్త్రీలపాలిండ్ల నిల్లటం బుండిన యెమ్మెకాఁడు
పంపానదీతీర బాలపుష్పారామమాకందలలితపుంస్కోకిలంబు
మూఁడుకన్నులవేల్పు మెచ్చలైన జేజేలకెల్ల నీడ నొసంగు నల్లమబ్బు
సూర్యప్రకాశభాసురచిత్తనీరజం బిల్లుగా నెపుడు వర్తిల్లుజాణ

తే. గీ. అన్నవరమునఁ గాఁపురం బున్న గేస్తు
రమ్యగుణుఁడైన సత్యనారాయణుండు

మమ్ము మా పర్తిభువర్యుని మమతఁ జూపి
బ్రోచుఁగావుత మెపుడు ప్రభూతకరుణ.

—: దశావతారములు :—

ఉ. మ్రుచ్చిలి వేదముల్ జలధి మున్గిన రక్కసు నుక్కడంపఁగా
మచ్ఛమవై మహాజలధిమధ్యమునన్ జొరఁబాఱి యచ్చటన్
గ్రచ్చఱ వానిఁ జంపి యల కాంచనగర్భున కాగమంబు లం
దిచ్చిన నీచరిత్ర కివియే పదివేల నమస్కృతుల్ హరీ !

చ. జలనిధి పేరి హీరకలశంబున మంథరభూధరంబుపే
ర్గల యల కవ్వమున్ జొనిపి త్రాడుగ సర్పవిభున్ బొనర్చి దై
త్యులు సురలున్ మథించుతఱిఁ దోఁడన మంథర మప్పయోధిలో
పల మునుఁగంగఁ గూర్మమయి పైకెగనెత్తినదేవు నెంచెదన్.

చ. తపమునఁ బద్మసూతికి ముదం బొనరించి వరంబుగాంచి దే
వపతి సదల్చి దేవతల బాధలుపెట్టుచు హేమనేత్రుఁ డి
ట్టిపనులచేత భూమికి ఘటించెడి యాపదఁ బాపనెంచి యా
రిపుని కిటీంద్రమై త్రుటి హరించినదేవు హరిన్ దలంచెదన్.

చ. కొడుకు "హరీ ! హరీ !" యనుచుఁ గోవిదమాన్యుఁడు సంస్మరింపఁగా
దుడుకుతనం బటంచుఁ బగతోఁ గొమరున్ గడు గోడువెట్టు నా
చెడుగును రూపుమాప నరసింహమవై యుకుకంబునందునన్
బొడమిన సర్వలోకజనపూజ్యచరిత్రుఁ దలంతు నిన్ హరీ !

క. కడుఁ జిన్నివడుగవై మూఁ
డడుగులు పుడమిని బలీంద్రు యాచించిన యా
గడుసుందనంబు భక్తుల
యడుసుందనమున్ హరింప నగుఁగాక హరీ !

చ. ఇరువదియొక్కమాఱు ధరణీంద్రుల నుక్కడఁగించి రక్తసా
గర మొనరించి యందుఁ బితృకర్మ మొనర్చి మహానుభావుఁడై
పరశువు మూఁపునుండి యిలపై నిడి శాంతమనస్కుఁడై శివం
కరము దపంబొనర్చిన జగన్నుతు రాముని సంస్మరించెదన్.

చ. జనకుని యానతిన్ గహనసద్మములన్ బదునాలుగేండ్లు దే
వన మొనరించి యయ్యెడ నపాత్రుఁడు రావణరాక్షసుండు భా
ర్యను హరియింపఁ గోఁతులదొరన్ జెలిగాఁగొని వానిసేన ప్రా
పున దనుజేంద్రుఁ గూల్చి యశముం గయికొన్న నిను న్నుతించెదన్.

ఉ. ఘాతుకుఁ దల్లిదండ్రులను గాఱియవెట్టిన యుగ్రసేనజున్
మాతులుఁ గంసునిన్ గెడపి మధ్యమపార్థుని చిత్తశుద్ధికై
గీతలుసెప్పి కౌరవుల గీటడఁగించిన వాసుదేవు వి
ఖ్యాతుని సంస్మరించెద మహాత్మునిఁ గృష్ణుని వీతతృష్ణునిన్.

తే. గీ. బుద్ధరూపంబుచేతఁ బ్రబుద్ధుఁడవయి
జనులఁ దత్కాలదుర్మతశ్రవణమనన
దుష్టులను శిష్టుల నొనర్చి పుష్టి జగతి
కొసఁగు నీకు నమస్కార మో మహాత్మ!

తే. గీ. దుష్టజనతాపరిభూతమై శిష్టరహిత
మై యధర్మభూయిష్ఠమ్మునైన ధరణిఁ
గలి హరించి ప్రోచుటకునై కలికిమూర్తి
వగుదువఁట! దేవదేవ! నీ కగుతజయము.

—: శ్రీ సర్వవరపు భావనారాయణస్వామి :—

సీ. ఇందిరాసుందరీమందిరాంతఃపురాళిందచారిమిళిందనందనములు
భక్తమానసవియత్పదవీనిరాయాససంచారభాస్కరస్యందనములు
అమరలోకాధిపప్రముఖమౌళికిరీటకురువిందమాణిక్యకుందనములు
ఏకవారప్రసారాకులీక్రియమాణరక్షఃకులాంగనాక్రందనములు

తే. గీ. నీకటాక్షమ్ము లోక కొన్ని నెఱపుమయ్య!
కలితతూలితేశ్వరత్వసంక్రందనములు
భావనారాయణస్వామి! పరమపురుష!
భక్తరక్షణ! నీకివే వందనములు.

సీ. శ్రీవైష్ణవులు ప్రక్క సేవకై గుమిగూడ గాయకుల్ సంగీతకములు పాడ
విప్రోత్తములు వెన్క వేదముల్ పఠియింప నర్తనాంగనలు ముందఱ నటింప
వైవర్ణికులు బిట్టువాద్యముల్ వాయింపఁ జూచువారలకెల్లఁ జూడ్కి నింపఁ
బ్రతియింట మంగళారాత్రికల్ గ్రహియింపఁ జందనగంధులు సంచరింప

తే. గీ. గరుడవాహన మెక్కి శ్రీవరవరముని
తోడ శ్రీదేవితోడను గూడి నేఁడు
భావనారాయణస్వామి బయలుదేరె
సర్వపురమున ముక్కోటిసమయమందు.

సీ. జోహారు, దుష్టరక్షోరాజశిక్షణదక్షచాతురప్రతాప! నీకు
దండంబు, భక్తవత్సలకటాక్షవిలాసజాలపాలితజగజ్జాల! నీకు
వందనంబు, దిగంతపాలమౌళికిరీటపీడితమణిపాదపీఠ! నీకు
మ్రొక్కులు, దేవతాపూజనీయాధికపీఠియమానవలచ్చరిత్ర! నీకు

తే. గీ. శరణు, నందూరి రాఘవాచార్యహృదయ
పంకజాతనివాసనిష్పంద! నీకు
గరుడవాహన మెక్కి నీగ్రామ మేగు
చుండు దేవుండ! నారాయణుండ! నీకు.

—: నారాయణదాసు :—

తే. గీ. ఎన్నియో వత్సరములాయె నేను నిన్నుఁ
గాంచి నారాయణుండ! నీకథను వినియు
మాపత్రికాశరాయని సుకుమారి పెండ్లి
కారణమ్మైన నినుఁ జూడఁగల్గె నేఁడు.

చ. కడియము వచ్చితంట! ననుఁ గాంచెడిపూనికతోడ, నాఁడు మా
బుడుతని నడ్గితంట! పాలముక్ జనెనంచు వచించెనంట! వెం
బడిగ 'మొటారు' నెక్కి మును వచ్చినతోవనె యేగితంట! మి
త్రుఁడ! యల రాజరాట్పురికిఁ దొందరపా టిటు నేయు నాయమే.

క. తొందరపాటునకుక్ ఫల
మందితి మావిభునిచేత నానీతుఁడవై
యిందఱిలో నేదెప్పఁగ
నందిచ్చితి పౌర! యెంత చతురుఁడవొక్కో!

—: గానము :—

సీ. సంజీవరాయని సంగీత మెచ్చన్న నాగరత్నము నేమనంగవచ్చు?
నాగరత్నముపాట నాణెం బటందుమా, కోటయ్య కేమాట గూర్పనొప్ప?

కోటయ్యపాటయే గొప్పదటందుమా, సంగన్న నేమి యనంగనగును?
సంగన్నపాటయే సరసం బటందుమా, కలుగునేమో వేఱొకండు ఘనుఁడు!

తే. గీ. అదియునుంగాక గానరసాబ్ధి మునిఁగి
తేలలేకెట్టులో తేలి యొాలి మరల
మున్గి మఱితేలి మఱిమున్గి మొనసి తేలఁ
జాలకున్నట్టి సభ కేమి శక్తి గలదు.

క. సంగన్న యనుట కన్నను
సంగీతన్న యనఁ గొంత సంగతమా నీ
సంగన్నశాస్త్రిగారి న
నంగా వాయించి తపరనారదమానీ!

ఉ. మ్రింగునొ, లేక ముక్కుఁగొని మిక్కిలినొక్కునొ? లేక మీఁదికిన్
జెంగున దాఁటునో? యనఁ గుచేష్ట లొనర్చెడి వారి పాటలే
రంగుగనుండుచో వినఁ గరంబుఁ గుతూహల మబ్బు రామసు
బ్బాంగజుపాట శ్రోత్రముల కత్తులకున్ ముద మూరఁజేయదే!

క. తెగఁబాడినపైఁ బాడెడి
పగయొద్దికలును ననంగు పగలఁ బొగులుపై
నొగిలిన మగువల కళలును
సొగియించున్ రామసుబ్బనూరి వరేణ్యా!

శా. కాంతమ్మాగతి జంత్రము న్నడుపుటన్ గాంతమ్మగాఁ బాడుటన్
గాంతప్రక్రియఁ గీర్తనల్ నుడువుటన్ గాంతాస్వనం బూనుటన్
'గాంతయ్యా' యని యీతనిం బిలుతురో? కా కంతయున్ మున్నె వా
క్కాంతుం డారయుఁగాన నీతని కిటుల్ గల్పించెనో? నామమున్.

ఉ. పాడినపాట యంతయును బ్రాణమై తనరారినప్పుడే
సూడిదగా నుదృత్తిని జొక్కఁగఁ జేసెడిఁగాక! గాన మే
జాడనొ యెట్టులో యొకటి చక్కఁగ నుండిన నేమి? యంతయున్
గాడిదగత్తరైన నది గానమె? గాయకుఁడౌనె యాతఁడున్?

క. తన కెదుట నున్నవారల
ననయముఁ దలలూఁపఁ జేయునాతఁడు దా గా

యనుఁడౌనుగాక మాటికిఁ
దనతలఁ దాఁ ద్రిప్పికొనునతఁడు గాయనుఁడే?

క. మునిసాములనఁగ నెందును
ననురాగము నందు వారలా? నీగాన
మ్మునయందు వెఱ్ఱిమోహము
గను నీమునిసామి యెట్టిగానమ్మొకదా!

ఉ. బందుగుఁ డన్న కారణముఁ బట్టి వచించుటగాదు నిక్కమీ
చందపుగాత్రమున్ మృదుళశైలియు వైదుషి గూడఁ గూడుటల్
వందల వేల దుర్ఘటము, వహ్వారె! లక్షలఁ గల్గు నేమొకో!
సందియ, మెంతయేనియును జక్కఁగఁ బాడితివయ్య! లక్ష్మణా!

ఉ. గానమునన్ గవిత్వమున గాయనగాయనులన్ గవీంద్రులన్
ధ్యానమునన్ జపమ్మున మహాత్ములచిత్తములందు వెన్నెలన్
జ్ఞానమునందు మౌనమునఁ గల్గినశక్తి నెవం డెఱుంగు! వి
ద్యానిధులైనవార లెవరైనను వంద్యులు వంద్య లెమ్మయిన్.

క. ధనకోటిపాట కేమి
చ్చిన ఋణమున్ దీఱఁబోదు చెప్పవలయు యు
క్తిని నొక్కఁ డిచట నయ్యా
ఖ్యనె యిటునటు చేసి యొసఁగ గౌరవము గదా!

తే.గీ. తిత్తి మన్నింపఁ బడదొక్కొ? దేవదారు
కఱ్ఱకును లేదె మిక్కిలి గౌరవంబు?
గుఱ్ఱపున్ వెండ్రుకల కెంతగొప్ప లేదు?
విద్య గలవస్తువుల కెందు వెలియుఁ గలదె?

మ. భువిలో విద్య లనంగ నెట్టివియొ, సంపూజ్యత్వ మవ్వానిలోఁ
గవు లెద్దానికి ముందొసంగ వలెనో, కాకన్నియున్ విద్దెలో,
చవి యెద్దానికి నిర్వివాద్యమొ, యశస్సంపత్ప్రదం బేదియో,
యాపతీగానము లెట్టివో తెలిసె నోహో! నేఁటికిన్ గోటిరో!

క. ధనకోటికి ధనమిచ్చుట
మనవియె! యది యట్టులుండ మన మండలమున్

ఘనతయుఁ వినుతియు నిత్తము
ధనకోటికి నొక్క లెక్క ధనముల్ గినముల్.

తే. గీ. మోహినీవేషధారియౌ శ్రీహరిఁగని
మోహవార్ధిలో మున్గు బాహులేయ
జనకు ననిమిత్తమగు కృపాఘనమువలన
మోహినీగానసభ వృద్ధిఁ బొందుఁ గాక.

ఉ. 'కోటయగారు గానమున గొప్పవహించి' రటన్న యట్టి యి
మ్మాటకుఁ గోపమంది యొక మాన్యుఁడు నన్నుఁ దటాలునన్ నిరా
ఘాటత నెన్నియో గొణఁగెఁ, గాని యదేమి పురాకృతంబొ! యీ
పాటకు నామనమ్మున నపారముదంబు జనించినట్టు ల
ప్పాటుపాటకున్ గలుగు పద్ధతి చొప్పడ దేమి సేతు? "నీ
కేటికి గానపున్ విషయ మించుక యేని యెఱుంగ వూరకే
మాటికిమాటికిన్ దెలియు మానిసిపోలె నటింతు" వందురా,
నోటికి బుద్ధిచెప్పికొన నూఱువిధాల యతించినన్ నిరా
ఘాటతఁబూని వాఁగుటకుఁగాఁ బ్రయతించిన నేమి సేతు? నే
మాటలకేనియోర్చి తన మానసమందలి యూహ తెల్పఁజే
బూటకమాడ నోరుచని పూరుషు లక్షణమయ్యె నేని "యీ
కోటయగారు గానమునకున్ మన బందరునందు మేటి" యం
చేటికి హెచ్చగున్? జగతి నెల్లెడఁ బేరువహించు యోగ్యుఁ డీ
మాటకుఁజాలఁడే! యకట! మాయప్రపంచములోన సత్యమౌ
మాటకుఁగూడ నెట్టి యవమానము వచ్చుచునున్న దద్దిరే!

చ. కనకయశాస్త్రి! నీదయిన గాత్రము సర్వవిధాల మిక్కిలిన్
వినుతికిఁబాత్ర, మెంతయు గభీరము మేఘరవోపమంబు నిన్
వినుటకు నేఁడు చూచుటకు వీసము భేదము గానఁబోము; గా
యనకశిరోవిభూషణ మైతివి నీ సుకృతంబు స్వల్పమే!

తే. గీ. గాత్రముండిన జ్ఞానంబు గలుగఁ బోదు
జ్ఞానముండిన గాత్రంబు గలుగఁబోదు
రెండుగల్గినవాఁ డొక్కఁడుండు నూట
నాఁట, వారలలోఁ గడు మేటి వీవు.

ఉ. మోము వికారచేష్టలకుఁ బో గమకింపదు, గొం తపస్వరా
ఖ్యామయదోషముల్ గొనదు, హస్తము శస్త్రము, తంతివాద్యమం
దేమిట లోటు నీకు! స్వరమే గెడిపట్టునఁ బర్వతాగ్రపుల్
భూములనుండి క్రిందఁబడఁబోవు ఝుకారంబు భరంబుఁ జూపెడిన్.

—: నానాసందర్భములు :—

(కాకినాడ మ్యునిసిపలు సంఘము)

సీ. అనుకూలసభ్యుల నరసి నేమించుకోఁగల్గిన పౌరసంఘంబు గల్గి
ప్రజలమాటలఁబట్టి పట్టణసౌభాగ్య మొనగూర్చు మంచిసభ్యులును గల్గి
పట్టణం బభివృద్ధిపఱచుచుఁ బరిశుద్ధిసలిపెడి యుద్యోగిజనులు గలిగి
సకలకార్యమ్ములు నవరించుకోఁగల మేటిదైయైనట్టి 'చైర్మను' గలిగి

తే. గీ. అన్నిపట్టణములకంటె మిన్నవగుచుఁ
కీర్తివడయుచు సుజనైకగేయమైన
గౌరవమ్మున కిన్కువై కాకినాడ
'మ్యునిసిపల్' సంఘమా! వృద్ధిబొందుమమ్మ.

సీ. 'ఓటర్ల' భయపెట్టి చాటులంచములిచ్చి సభ్యతాపదవి కాసపడువారు
అధికారులగువారి యాశ్రయబలమున "మెంబరీషిప్పు" కామించువారు
సభకు విగ్రహాపుష్టిసలుపుచు యజమానుఁ డేదిచెప్పినఁ జేతులెత్తువారు
చదువుసందెలురాక పదిమందిలోఁ దలఁ ద్రిప్పికోఁగోరి యత్నించువారు

తే. గీ. సభ్యతాపద మాసించు సమయమందు
దప్పఁ దమపీధిచూడని ధన్యతములు
నీకు మెంబర్లుకాకుండఁ గాకినాడ
'మ్యునిసిపల్' సంఘమా! వృద్ధి నెనయుమమ్మ!

—: జర్మనీయుద్ధము :—

సీ. కదనప్రసంగంబు కలలోనిదగుటచేఁ గనుమాటుచెందిన కత్తిపోటు
ప్రస్తుతావస్థకుఁ బనికిరాకుంటచేఁ బ్రాఁతగిల్లిన ధనుఃపాటవంబు
సౌఖ్యానురక్తి విస్తారమైయుంటచేఁ బ్రాలుమాలిన మేటి బాహుబలము
అవసరం బిసుమంతయైన లేకుంటచే మాయమైపోయిన మంత్రిశక్తి

తే. గీ. మరల మనమెల్ల నొకసారి స్మరణసేయ
సమయమే తెంచె నిప్పు డా 'జర్మనీల'

దోర్మదం బడఁగింపఁ బయుండు పదుఁడు
రండు! లెండయ్య! సంగ్రామరంగమునకు.

—: వినుకొండ :—

శా. ద్రవ్యాశన్ గొని కాని లోకమున సంస్తవ్యత్వసంపాదక
త్వవ్యామోహముచేతఁగాని యిటులేతాదృఙ్మహాధారణా
దివ్యాప్యం బవధానమున్ సలుప నేతేఁబోము ప్రాజ్ఞుల్ కవి
త్వవ్యుత్పన్నులు పిల్వనంప నిరసింపన్ రామి నేతెంచుటల్.

మ. అవధానమ్ములు మానుకొందమన మా కాయేఁటి కాయేఁడు చి
న్నవొ లేకుండినఁ బెద్దవో యొనరుపన్ మాన్యుల్ కవిత్వాఖిలి
ప్రవు లీరీతిగ శ్రద్ధచేయునెడ నిష్ఠుల్ గామి మాకేల? యీ
వ్యవసాయమ్మును మాన మా మరణ మో వాగ్దేవి, వీక్షింపుమా!

మ. సెలవమ్మా వినుకొండ! నీకిదె శుభాశీర్వాదపున్ దండ, ని
మ్మలబావీ! భవదీయనిర్మల పయోమాధుర్యముల్ క్రమ్మఱన్
గలుగుంగావుత మాకుఁ; దావకశుభాకారాంఘ్రియుగ్మంబు నాఁ
దలఁదాల్తున్ దయయుంచు గుంటుహనుమద్దైవంబ, రామేశ్వరా!

—: ఒక పరిశ్న :—

మ. కవితాశోచ్యులు మాననీయులనియున్ గవ్యగ్రణుల్ తాదృశో
క్తివిశేషమ్మును నోఁచికోరనియును దెల్లమ్మగావించు నీ
దు వివేకమ్మన కీపుర మ్మఖిలమున్ దుఃఖించెడున్ దీని నే
సువివేకమ్మన మెచ్చఁ జేసెదవొ? యోసుబ్రాయ, వాక్రుచ్చుమా!

మ. కవినా, నెట్టిఁడొ? కాకవిత్వకలనాకష్టుండునా, నెట్టిఁడో?
కవియే, మాన్యుఁడొ? కాకవిత్వకలనాకష్టుండె, తా మాన్యుఁడో?
సువివేకుల్ గుణితింప నేరుతురు, శోచ్యుల్ నేర రీకర్మ, మీ
వో? విశేషించి వివేకి, వేటిభ్రమ నీకో సుబ్బరాయా! యిటన్.

శా. శాఖైక్యభ్రమకల్మి మానసమునన్ జాడ్యంబు జన్మించి యా
లేఖన్ దాదృశరీతిగా నడపెనో? లేకన్య మేమున్నదో?
పూఖర్యమ్మున మ్రోఁగు బందరుపురిన్ మన్నించి వాక్రుచ్చు భూ
లేఖాగ్రేసర, సుబ్బరాయ! తెలియన్ లేదే నేను నీ భావమున్.

శా. నీ తేజం బభివర్ణనీయము కడు న్నీ తెల్వి మాన్యమ్ము నీ
చాతుర్యంబు కవీంద్రగణ్యము యశస్సాంద్రమ్ము నీరీతి నీ
కేతాదృఙ్మతిభేద మెట్లొదవె ? నెంతే దూఱెడిన్ లోక మీ
పాతిత్య మ్మెటు దాఁటెదో ? తెలుపు సుబ్బారాయ ! నాతోడుతన్

శా. ఆలేఖన్ గని బంద రట్టుడికి న ట్లాబాలగోపాలమున్
“జాలున్ జాలును బో!” యటంచు నెచట న్జాల న్నినున్ దూఱు, నీ
శీలం బెట్టిది, తెల్వియెట్టి, దకటా ! చేతమ్ము తానెట్టి ? దా
యీ లోప మ్మొనరింపఁ గారణ మదేమీ ! తెల్పు సుబ్రాణ్మణీ!

శా. సామాన్యుండవుగా; వుదారుఁడవు వాక్చాతుర్యధుర్యుండవున్
ధీమన్మౌళివిభూషణుండవు జగద్విఖ్యాతపాండిత్యవా
గ్భ్యాముల్ మాన్యులుగాక కాకవులు నీకున్ మాన్యులెట్లైరి ? నీ
యామోదం బది యెట్టిదో ? తెలుపుమయ్యా, సుబ్బరాయాగ్రణీ!

శా. ఉండున్ గాక స్వశాఖగౌరవము, లేదో క్కో ? మహాపాండితీ
శౌండీర్యమ్మున నట్టి ప్రేమ లవలేశమ్మున్ గటా ! దీని కొ
క్కండున్ మెచ్చినవాఁడు గన్పడఁడు; నీ కార్పణ్య మిట్లింతలో
బండారమ్మును బైటవైచె నెటు సుబ్బారాయమంత్ర్యగ్రణీ!

మ. జరిగెన్ బో పొరపాటు, దీని కెదియో శాంతిన్ వచింపంజనున్
బొరపాటే యిదిగాకయున్నయెడ నిద్ధో, రేపో, తద్ధేతుతా
స్ఫురణమ్మున్ వెలిఁబుచ్చి బందరుపురీశోకంబు నాఁగన్ డగున్
ద్వరలో నిందులకున్ గడంగఁదగు సుబ్బారాయ ! వేయేటికిన్.

శా. నా కాలేఖకతానఁ బోఁదగినవిన్నాణమ్ము లేశమ్మునున్
లేకున్నన్ నిను శోచ్యుఁగానొడువు నాలీలన్ సహింపంగరా
కేకాంతమ్మున నీకుఁ జెప్పితిని; నీవేమేని ప్రత్యుక్తిచే
లోకమ్మున్ దనియించు పద్ధతుల నాలోచింపు సుబ్రాయఁడా !

శా. శాఖాగౌరవమూని యొందఱు యశస్సన్న్యాసమున్ గాంచిరో
మాఖర్యమ్మున మ్రోఁగు గర్తపురిసీమన్ గబ్బమున్ జూడు! వి
ద్యాఖర్వుల్ కడుమాన్యులై సుకవితాధన్యుల్ తదన్యత్వధీ
రేఖన్ జేరిరె ? సుబ్బరాయ, యెటు లీరీతిన్ లిఖింపించితో!

శా. చాలున్ మూలములేని తప్పుకవితాసంసార మందీఁదుటే
వాలాయమ్మను వృత్తిగా మెలఁగు కొప్రం బక్కటా! మాన్యమై
హేలాపాలితదిక్కటాహకవితాహేవాకధీవైభవుల్
తూలమ్మైనియుఁ గాకపోయి రెటు లీ దుఃఖమ్ము, సుబ్రాణ్మణీ!

మ. ఎవనిన్ స్వప్నమునందుఁ గన్గొనినచో నేవారి వాచాలతా
వ్యవివేకంబులు రూపుమాయునొ కటా! యవ్వారు మాన్యుల్, మహా
కవి నీకట్టిఁడు కాఁడ; యే ఘనులు దుఃఖంబందరో దీనికిన్
సువివేకం బఱఁజేయకే నొడువుమా, సుబ్రాయమంత్ర్యగ్రణీ!

మ. అవధానం, బవధానమంచు జఱచి యేయార్యుండు రాఁబోవు వా
ర్త వినంగాఁబడఁగానె పాఱఁగల ధీరమ్మన్యులౌ కాకవుల్
కవితాలోకమునందు మాన్యులె? యటుల్ కాతర్యముంగూర్చు నా
కవిపర్యుండటు కాఁడె? యెట్టులిది? చక్కన్ దెల్పు సుబ్రాయఁడా!

శా. నీకే తోఁచెనొ? యెవ్వరే నొడివిరో? నీవంటి ప్రాజ్ఞాశయుల్
లోకంబున్ దురపిల్లఁజేయు నయశోలోలత్వపున్ మ్రానికిన్
బ్రాఁకన్ గోరుదురే! యటేని జగతిన్ బ్రాజ్ఞత్వ మెందుండునో?
వాక్రుచ్చంగదవయ్య! నాకిపుడు సుబ్బారాయమంత్ర్యగ్రణీ!

శా. నీశాఖన్ జనియింపనంతటనె వన్నెల్ దక్కునే? తెల్పు, స
ర్వాశామండలమండనాయితయశఃప్రాగ్భారధౌరంధరీ
వైశాల్యప్రథమానుఁడౌ సుకవి, గవ్వల్ నీకుఁ జుట్టమ్ములై
యీశత్వమ్మువహింతురే కవితయం? దేమయ్య, సుబ్రాయఁడా!

శా. చుట్టాలన్న మహాభిమాన మది యచ్చో నున్నచో వారికిం
బెట్టింపందగు భక్ష్యభోజ్యములు నీ పెంపెందు నింపొందఁగాఁ
బట్టుంబుట్టము లిచ్చి పుచ్చఁదగు, సంబంధంపు బాంధవ్యముల్
రెట్టింపందగు నంతెకాని యొరుఁ గాఱింతయ్య, సుబ్రాణ్మణీ!

శా. నీయాహూతికి నేను వచ్చునెడల న్నిన్నప్పుడే "యేమి య
న్యాయం బియ్యది"యంచుఁ బెండ్లిసభలోనం బేర్మిఁ బ్రశ్నించి పై
నీ యాంతర్యము బైటఁబెట్టి పురము న్నీచేతఁ దన్పింతుఁ గా
నీ; యట్లబ్బమి నేఁడు గోరవలసెన్ నిన్ సుబ్బరాయాగ్రణీ!

శా. లోకం బొప్పిన నొప్పకున్న నెటు లాలోచించిరో వ్రాసి తా
కాకవ్యగ్రణులంత మాన్యులని నిక్కం బస్మదీయాగ్రమం
దాకాంక్షించెడు బందరుం దనిపి నీవవ్వారికిన్ మాన్యతన్
నా కన్యత్వము సంఘటించెదవె యన్నా ! సుబ్బరాయాగ్రణీ!

శా. ఏసారస్యము లేని పిప్పికవితన్ "హీహీలు" లోకమ్ములో
ధీసంపన్నులు సారెకున్ గురియ, వందిస్తోత్రముల్ సేయు మీ
దాసుల్ మాన్యులె ? కాకవిత్వకలనాదైన్యంబుమాయించు వి
ద్యాసంపన్నులు కారె మాన్యు ! లిది యన్యాయమ్ము సుబ్రాయఁడా !

శా. నీ కీసంగతి లేశమున్ దెలియదో ? నీకంటికిన్ జూపకే
యేకష్టాత్ముఁడుగాని ముద్రణమునం దీతప్పు గల్పించెనో ?
లే కీపాకము నీకె తోఁచినదొ ? యాలింపం బ్రయత్నించు నీ
లోకంబుం దనియించి నీనోడువు వెల్గుంగాక సుబ్రాణ్మణీ !

మ. "ఎవఁ డాపండితుఁ?" డన్నయంతఁ దగనీ ల్గింతేల? మీ కక్కటా!
కవితామర్మ మెఱుంగరై తిరి వృథాకారుల్ వృథాప్రల్లదాల్
వివిధమ్ముల్ లిఖియించుచుంటి రెవఁ డావిద్వాంసుఁ డీలాటిదు
ష్టవిధుల్ నేర్పినవాఁడు ? చెప్పఁ డగడే ? సర్వజ్ఞు నా ధీవరున్.

మ. ఎవఁ డాతం? డతఁ డెందునుండు ? నతఁ డేయే విద్దెలన్ మేటి? పే
రెవ ? రూరెయ్యది? యీసమస్యయెడఁ దప్పేలా నిరూపించె? స
త్కవియేనా యతఁ? డైనచోఁ దమకు మిత్రిం బెట్టులయ్యెన్ ? వృథా
డివిడివ్వుల్ లిఖియింపనేల ? చెపుఁడా! డీకొందు మా సూరితో.

మ. 'ఎవఁ డాపండితుఁ' డన్నఁ దప్పగునె ? యేమీ తెల్వితేటల్ ! వృథా
శివమున్ బూని దురాగ్రహాగ్రహములై "సీ" యంచు విద్వద్వరుల్
"తువుతు" వ్వంచు నిరాకరింపఁదగు మీ దుష్పంకపుంబ్రల్లదా
"లవు మే"లంచని మెచ్చు నాతఁ డెవఁడయ్యా! యెవ్వఁ డెవ్వండయా?

మ. 'ఎవఁ డాపండితుఁ'? డెవ్వఁ, డెవ్వఁ, డతఁ డేఁడీ, యేఁడి? సాక్షాత్తుగా
శివుఁడో, బ్రహ్మయొ, చక్రపాణియొ? భవ త్సేవ్యుండు చెప్పండు! మీ
కవనమ్ముల్ సభ నిల్పనేని యపు డక్కవ్యగ్రణీపాదవా
ర్భవముల్ శీర్షమునన్ ధరింతు మతఁ డెవ్వం, డెవ్వఁ, డెవ్వండహో !

మ. సవిశేషమ్ము నెఱుంగనప్డు పయిపై సద్వార్త గావించి యి
ష్టవివేక మ్మది బైటఁబడ్డయపు డేలా రాఁడు విద్వత్సభా
భవనప్రాంగణసీమ ? కెవ్వఁ డతఁ ? డెవ్వండో వచింపుండు ? ధీ
రవరేణ్యుల్ విని సంతసించెదరు సారజ్ఞత్వమున్ మెచ్చుచున్.

మ. ఎవఁ డెవ్వం, డతఁ డెవ్వఁ? డెవ్వఁ, డలవాఁ, డెవ్వాఁ, డెవం డెవ్వఁడో?
యవివేకమ్ములు గిల్కనేల ? స్పృహణీయాత్ముల్ మహాభాగు ధీ
రవరుల్ దెల్పఁ డతండు మాక ఁతయుల్ రాపాడుఁగా; కమ్మహా
కవి పాడేయొనరించుఁగా; కతఁడె మొఱికెక్కం బూనఁగా కమ్మెయిన్.

మ. 'ఎవఁ డాతం,' డెవఁ డాతఁ, డెవ్వఁడతఁ, డేఁడీ? యేఁడి? రాఁ డేమి? భా
రవియా ? భూరవియా ? సభాస్థలకి మీరల్ రా నొనర్పండు, తా
రవలోకింతురు పండితాగ్రణులు, కయ్యం బూరకే సారెకున్
గవినింద్యుల్ పొసఁగింప నేమియగు ? వక్కాణింపుఁడప్పండితున్.

మ. 'ఎవఁ డాతండు?' వృథా మిముల్ జెఱిచె; మీ రింకేమి సేయంగలా?
రెవని న్నమ్మిన వాఁడు మీయెడల నిష్ఠేయయ్యె; మీసల్పు దు
ర్వ్యవసాయం బిఁక నెట్లు నెగ్గుఁ ? జెడినారయ్యా గడేకార్లు ! మీ
బవరమ్ముల్ జెడె మందభాగ్యులరు, మీపాట్లింక నెట్లున్నవో !

మ. ఎవని న్నమ్మితి రావి, నాతఁ డటులయ్యె, న్నేఁ డితం డిట్టుల
య్యె, వివేకం బది సున్నయైనయపు డిట్లే బంగరుల్ జేతఁ బ
ట్టి వృథా మన్నగుఁ, బైడి పాడువడఁగొట్టల్ జాలు మీప్రాతలం
డెవఁ డానందముఁ జెందు నాతనిని మీ రిడ్డేని వాకుచ్చుఁడీ !

మ. 'ఎవఁ డాతండు?' భవత్పరాభవము నేఁ డెట్లో నివారించువాఁ
డవివేకంబునఁ గొర్విఁ దెచ్చికొని నేఁ "డల్లల్లబీ" రన్నచో
నెవఁ డేమేడ్చెడు, గొంతుపట్టికొని నడ్డెవాఁడు చొచ్చున్ సభా
భవనంబున్! ననరోదనంబు లిఁక మీపక్షమ్ము రక్షించునే ?

మ. 'ఎవఁ డా పండితుఁ' డెవ్వఁ డెవ్వఁ డెవఁడో? యెవ్వండొ? యెవ్వండొ? దు
ర్భవులన్ జేర్చుక తప్పవ్రాఁతలను బత్రి ల్నింపఁగాఁజేసి మా
నవధర్మమ్మును వీటిబుచ్చుచు దురాంధ్యమ్మందునన్ గ్రుగ్గి కా
కవియో, ఘూకవియో, యనందగు సుధీకాంతుం డతం డెవ్వఁడో!

—: దాదాభాయి నౌరోజీ :—

శా. యుష్మత్పాపవశమ్మునం గలిగె నయ్యో ! పారసీకాంబుజ
గ్రీష్మాదిత్యుఁడు సర్వజాతిమతసంకీర్త్యుండు నీయిండియా
భీష్మాచార్యులు దాదభాయి యనుచుం బేర్గొన్న నౌరోజి కా
యుష్మత్త్వావధి; పెద్దదిక్కెవరు ? నీ కోహో యికన్ భారతీ !

సీ. జాతీయభావసంస్కారంబు గావించె నఖిలభారతవర్షమైక్య మొందఁ
"పశాసాహుకామన్సు" నం దొక "మెంబరై" భారతావని కెల్లఁ బేరు దెచ్చె
బ్రతికెఁ దొంబదిరెండువత్సరమ్ములు సుజనశ్లాఘ్యమా జీవనమ్ముతోడ
హిందూజనులు వృద్ధి నొందుసంస్కారంపు ఘంటాపథంబు సంఘటిలఁజేసె

తే. గీ. మనుజమాత్రుండె! మతిదేవమంత్రి దాద
భాయినౌరోజి మనపెద్దభాయి యటెగె;
తల్లిభారతభూమికిఁ దగనికడుపు
మంటగల్పించె; దుఃఖాబ్ధి మనలముంచె.

సీ. అంబరచుంబితాయామంబు గల్గు ఘనాలయ మ్మొక్కటి కూలిపోయె
గౌరవం బెనయుచక్కనిహర్మ్యరాజంబు కడుజీర్ణమై నేలగలిసెనొకటి
ఒకసౌధరాజంబునకుఁ గల్గెఁ కల్పితాపప్రథ గల ప్రతిబంధకంబు
తక్కిన పెక్కుసౌధంబులలోపలి ప్రాకారకుడ్యముల్ పగులఁజొచ్చె

తే. గీ. పలుగృహంబులు పాడుగాఁ బాలుపడిన
వనుచుఁ దలపోయకమ్మ! యున్నంతలోనఁ
జిన్నయిలు పెద్దయిల్లుగాఁ జేసికొనుచుఁ
బాసిపోకమ్మ భారతీ ! భరతభూమి.

తే. గీ. ఐహికసుఖమ్ము వదలియు నచట "దాద
బాయినౌరోజి" శాంతాత్మ పరమసుఖము
గొనుచు మనసేమమెల్లఁ గన్గొనుచు మిగులఁ
బాటుపడుఁగాక కైవల్యపదమునందు.

శా. జంబూద్వీపమునందు మేల్భరతవర్షంబందు ముఖ్యంబు చూ
డం బాత్రంబయియున్నదీ భరతఖండం బందు మున్మందు ను

ద్దండుల్ పుట్టిరి, పుట్టుమంత్రిపుడు దాదాబాయినౌరోజిపీ
ఠం బెవ్వారిని నెక్కఁజేసెనవో ? వేడ్కన్ జూచుకో భారతీ !

—: హంటరుదొర ప్రిన్సిపాల్ :—

ఉ. 'హంటరు' గొప్పమేటి యని యాధ్యులు మాటికిఁజెప్ప వించు నీ
వంటిపరీక్షకుండు తలఁపన్ మఱియొక్కఁడు గాఁడటంచు మా
వంటికవీంద్రులన్ దెలిసి వచ్చినకార్య మొనర్తువంచు ని
ష్కంటకమైనపేర్మి నిసుఁ గానగవచ్చితి వేంకటేశుఁడన్.

తే. గీ. రాజు లెందఱనో చూచి రాణ నలరి
యిపుడు నీదర్శనమున కే నేగుదెంచి
యుంటి నాదువిద్వత్తకు యోగ్యమైన
పదవి నిడి గౌరవింతువం చెదఁ దలంచి.

క. 'బీ, యే,' కే కాదు సుమీ !
పాయక 'యెమ్,యే'కు దాని పైతరగతికిన్
ధీయుతులు మెచ్చఁ బాఠం
బీయన నచియించు దాఁప నేమిటి కిచటన్.

—: మల్లాడి సత్యలింగము :—

క. మల్లాడి సత్యలింగం
బెల్లెడఁ వెదఁజల్లినట్టి యీధర్మము వ
ర్ధిల్లుత! సూర్యుఁడుఁ జంద్రుం
డెల్లలు నున్నంతవఱకు నెసకం బెసఁగన్.

శా. సంపాదించుట దానికిం దగిన సంస్కారోపయోగంబు గా
వింపం బూనుట దానికిన్ మఱియు నిర్విఘ్నప్రచారంబు యో
జింపం బూనుట సత్యలింగమునకే చెల్లెన్ సమస్తంబు చే
యింపన్ గల్గిన కాకినాఁడసుకృతం బేమంచు వర్ణించెదన్!

ఉ. శ్రీకరుఁ డుత్తముండు దురిశేటికులాంబుధిశీతరశ్మి వి
ద్యాకరుఁడైనదాత వినయంబు నయంబును గల్గుప్రోడ యీ
ప్రాకటధర్మము న్నడుపుభారము శేషగిరీంద్రుఁ డూనె ధ
ర్మాకృతియౌ వదాన్యమణి యాదెయరెడ్డియుఁ దోడునీడగన్.

తే. గీ. వేనవేల్ దానధర్మముల్ వేఱ్ఱ్కమీఱ
స్వయముగాఁ జేయఁగల్గిన చతురమతులు
ధర్మకర్తలుగానున్న ధర్మమునకు
లోప ముండునె ? మఱియింతప్రాపుగాక.

ఉ. అందఱుఁ గోరఁగాఁదగిన వన్నము, విద్య, సదాస్తికత్వ మీ
చందము సర్వముఙ్ దెలిసి సత్యవదాన్యుఁడు సత్యలింగ మ
న్నందుకు సార్థకంబుగ మహాత్ముఁడు దవ్యము నిచ్చిపోయె ని
ర్ద్వందితచిత్తులైన మహనీయులు ధార్మికులెల్ల మెచ్చఁగఙ్.

సీ. అఖిలపాంథశ్రేణు లనుభవింతురుగాక! పుష్టితుష్టిగ మృష్టభోజనంబు
చదువుకొందురుగాక! సకలవిద్యార్థులు సర్వవిద్యలు లోకసమ్మతముగ
కాచియుందురుగాక! కాణపంగ్వంధాది దీను లన్నార్థులై దినదినంబు
అన్నసంప్రాప్తిచే నఖిలభూతశ్రేణి సుచిరకాలము తృప్తిఁ జొక్కుఁగాక!

తే. గీ ఇట్టి సుకృతంబుకతన నీదృగ్విధప్ర
దాత యల సత్యలింగాఖ్యధార్మికుండు
మరల భూలోక మరయని సురవరేణ్య
పట్టణనివాసభాగ్యంబు వడయుఁగాక.

—: నంపూరి రంగనాయకులు :—

శా. సంగీతమ్మనఁగాని కొండొకమహా సాహిత్యపుఙ్ ధోరణీ
భంగింగాని ప్రసక్తిలేదు భగవద్భక్త్యున్నతిన్ దక్కఁ నే
పింగానంబడ దిట్టిఁడయ్యుఁ బురి "మేల్ ! మే!"లంచు శ్లాఘింప మా
రంగం డెక్కుడు పేరు గైకొనియె శ్రీరామాయణంబందునన్.

ఉ. ఉండిరి శిష్యు లెందఱో మహోన్నతమాకృషి సల్పి విద్దెలోఁ
గొండొకపేరు గైకొనినకోవిదు లీతఁడు వారిలోన నొ
క్కండును గామి నిశ్చయమకాని గురూత్తమభక్తి నేకల
వ్యుఁ; డటుగాన నీతనికి నుత్తమకీర్తి ఘటిల్లె నింక రం
గం డెటకేగ నేమియగు గండరగండఁడు భక్తిపెంపునన్.

చ. గురుఁడు నటేశుఁ డీతనికిఁ గొండొక యాతనిఁ గొల్చినాట్యపున్
గరిమమునం బ్రశస్తి గనినాఁ డలవిద్దియలోన హాస్యపుం

పరిమళమంచు నీతనికిఁ బొండిలి మిక్కుట మిట్టిభక్తిసం
స్ఫురణము పూర్వజన్మకృతసత్కృతిలభ్య మటంచు నెంచెదన్.

చ. నలువదియొక్కనాఁడులు ఘనాఘనవర్ణుని రావణాంతకున్
దెలుఁగునఁ దేటతెల్లముగ స్త్రీపురుషుల్ గుమిగట్టివచ్చి యొ
క్కలలిఁ బ్రపంచమున్ మఱచి కైవసమై విన రంగనాయకుల్
సలలితరీతిఁ బాడు టది శాశ్వతకీర్తిని గాంచుఁగావుతన్.

ఉ. నందురిరంగనాయకులు నా కొకశిష్యుఁడు గాక పోయినన్
మెండుగ నాయెడం గలుగుమేదురభక్తిని వెల్లడించి శి
ష్యుండ నటంచుఁ బేర్కొనెడిచొప్పున కే నిటు లోఁగి వానికిన్
గొండొకదీవనల్ సలిపికోలున కియ్యెడ కేగుదెంచితిన్.

ఉ. ఈతఁడు సెప్పఁగాక కత లెన్నియు నేని ఘటించునట్టిపరి
ఖ్యాతులు లేనిచో నతనికాళల మేగతిఁ బైకివచ్చు? న
ప్ఖ్యాతచరిత్రులన్ దెలుపఁ బోలుఁ గదా! యొకకొంత నా కటం
చీతతి వారలన్ గుఱిచి యించుక యిందుఁ బ్రశంస సేసెదన్.

సీ. అర్చకోత్తముఁడు గోపాలార్యవరుఁడు పెద్దింటివంశ్యుండు సుధీరుఁడొకఁడు
వంకినేని కులుండు వరగుణుండైన వేంకటసుబ్బయాభిఖ్యఘనుఁ డొకండు
వాకచర్లకులుండు ధీకలితుఁడు రామచంద్రనామకుఁడు నిస్తంద్రుఁ డొకఁడు
కలిమిపట్టగు మహంకాళి వంశ్యుండు శ్రీరాము లనెడిగుణరమ్యుఁ డొకఁడు

తే. గీ. నడుముగట్టుక నిలుచుండినారుగాన
హేలపురిని సంతానగోపాలుగుడిని
రామపట్టాభిషేక మీ రహిని జెలఁగె
నోముఁగావుత వీరి నీయుత్సవంబు.

సీ. శిష్యుఁడు రంగఁడు చెప్పిన రామాయణపుహరికథ కారణమున నన్నుఁ
బట్టాభిషేకసంబంధ్యుత్సవమునకు సబహుమానముగ నిచ్చటికి వచ్చు
నట్లుగా ఘటియించి నలిని శ్రీ పెద్దింటి కులుఁడు గోపాలార్య కోవిదుండు
పంకినేనికులుండు వరమతి పెద్దవేంకటసుబ్బయాఖ్యుండు ఘనుఁడు శ్రీమ
హాంకాళి శ్రీరాము లనఘుండు శ్రీవాకచర్ల వంశ్యుఁడు రామచంద్రరావు

తే. గీ. పరమభక్తిని నేలువు వస్త్రములును
గనకకంకణము నొసంగి ఘనతరముగ

మేళతాళములొప్ప మేల్ ! మే ! లనంగ
మున్న యూరేగఁజేసిన ముచ్చట యిది
శాశ్వతంబయి ధరణి నెసంగుఁగాక
ఘనత సంతానగోపాలు కరుణఁజేసి.

తే. గీ ఆలయంబిది యభివృద్ధి నందుఁగాక
భక్తజన మెల్లెడల వృద్ధిఁ బరఁగుఁగాక
దేవభక్తుల కన్యోన్యభావగరిమ
మెఱుకపఱచెడి సత్కృతుల్ జరుఁగుఁగాక.

—: ఆంధ్రనాటకసమాజము, కాకినాడ :—

ఉ. ఆడితి వాంధ్రనాటకసమాజమ ! పాండవనాటకంబు నీ
ప్రోడతనంబు నీనటనపుంబొలుపుల్ గని గ్రంథకర్త లె
గ్గాడక లగ్గులాడిరి యితోధికమైన యశఃప్రసక్తిఁ దూఁ
గాడుము కాకినాడఁ జెలువారుము నాఁటికినాఁటికెచ్చుగన్.

సీ. అఖిలాంధ్రదేశవిఖ్యాతనాటకసమాజంబుల మిగులయశంబుఁ గొనుచు
సకలాంధ్రకవిరాజచారునాటకసంప్రదర్శనంబునకు నిదాన మగుచు
నిఖిలాంధ్రరంగవర్ణితమైన పద్ధతిఁ బాత్రౌచితికి నుతిపాత్ర మగుచు
సర్వాంధ్రలోకహృత్సరసీజములపట్ల విలసత్సహస్రాంశుబింబ మగుచుఁ

గీ. గాకినాడను గొందఱు ఘనులచేతఁ
బ్రకటితం బైన యాంధ్రనాటకసమాజ
మవని దేశోపకారపర్యాప్త మగుచుఁ
దనరుఁగావుత మా చంద్రతారకముగ.

—: విశాఖపట్టణములో జరగిన ఐదవ ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ ప్రతినిధుల
మహాసభయందుఁ జదివిన పద్యములు :—

సీ. మీకున్న ధనశక్తి మేరకుఁ దగినయౌచితిగల్గు పాత్తముల్ చేర్పుఁడయ్యా
ప్రతాల్యలయంబునఁ బ్రతిదినంబు పురాణపఠనగౌరవముఁ గాపాడరయ్యా
పగలు రాఁజాలని బడుగువారలకు రాత్రులఁ బాఠశాలలు నిలుపరయ్యా
తమసేయుపనుల నాదర్శంబుగాఁగఁ దక్కినవారిచేఁత తర్కింపుఁడయ్యా

గీ. భారతీసేవ సేయంగఁ గోరుఁడయ్య
నిచ్చలును మాతృభాష మన్నింపుఁడయ్య
గ్రంథభవనంబులను జేర్పఁ గడఁగుఁడయ్య
తథ్యమతులార! ఆంధ్రసోదర్యులార!

ఉ. ఒక్కొకచోట నీకరుణ నొక్కొకరీతిగ నుంచుచుందు వే
దిక్కునఁ దావకీనమగుదీప్తి వెలుంగుచునుండు దానికిన్
జక్కని తెల్వి వచ్చునని సజ్జనులే పచియింతురిగాన మా
ప్రక్కకువచ్చి పల్లెల నివాసము సేయఁగదమ్మ! భారతీ.

—: చంద్రోదయము :—

శా. అధ్యాసించె శశాంకబింబ ముదితంబై తిర్యగంతశ్ఛల
ద్రధ్యాకారపయోధరస్థగితమధ్యస్థానమై తారకా
వీధ్యాదిన్ సురతావసానవిగళద్వేణీశిరోజావళీ
మధ్యాచ్ఛాదితపాకనై రితరుణీ మాణిక్యతాటంకమై.

—: సాలగ్రామము చింతామణిగారి కుమారుని వివాహసమయమునఁ
జెప్పిన పద్యములు :—

మ. కలుగున్ గావుత సంపదల్, సిరియుఁ జక్కన్ గల్గెడింగాతఁ డా
నొలయుంగాత మరోగతాబలముతో నొప్పారు నాయుర్బలం
బలరుంగావుత భద్రముల్ సతములై యాయున్సుతోఁబాటుగా
లలి నీకోడలికిన్ గుమారునకు సాలగ్రామ చింతామణీ!

మ. నిను శిష్యత్వమునందుఁ గైకొనిన మాణిక్యానకున్ బేర్మి ని
న్నును గన్నమ్మకు రాజరత్నమునకున్ శోభాయమానమ్ముగా
ననుగుంబుత్రుని పెండ్లికిం బిలిచి నీదౌ విద్దియన్ మాకుఁ జూ
పిన చింతామణికిన్ శుభంబు లిడుతన్ వెన్నుండు శ్రీరత్నమా!

—: ఆణివిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారు :—

ఆ. వె. కైతయేగాని గీతియేగాని సభను
గోలనాపఁగలేనిచో గోలగాదె;
గోలనాపెను బ్రిహ్మయిల్లాలు తనకుఁ
దోడుగానుంటచే బ్రహ్మ నేఁడు సభను.

తే. గీ. వారణాసినామకమగు వంశమందుఁ
బుట్టె నీబ్రహ్మ యితఁ డెట్టిపట్టునందుఁ
గోటిజనులున్న సభనైన గోల నాపఁ
గలఁడు నిస్సంశయ మ్మసి కఱకు గాడె!

తే. గీ. ఆణివిళ్ళయొ ? లేకున్న గోణవిళ్ళ
యో ? యెవఁ డెఱుంగు నిటువంటి యుత్సవంపు
సమయముల నిట్టి గాయకోత్తములఁ బిలువ
నంపి సభకు సంతోషంబు నింపకున్న.

తే. గీ. అమలకవనాన నగ్రహారముల గములు
తెచ్చి వంశస్థులకు నిచ్చె ధీవరుండు
వేంకటమనీషి, యద్దాని వివరమెఱిఁగి
కర్చుసేయఁదొడంగె వేంకటమనీషి.

—: ప్రతిజ్ఞ :—

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు విక్రాంతాఖిలాశాంతనై
రంతర్యప్రతిభాసమగ్రకవితారాజ్యంబు పాలించు ధీ
మంతుల్ దేశికు దూఱనాడిన భవన్మంతుస్థితుల్ వోవఁ ద
త్కాంతాంఘ్రిద్వయి మీశిరంబు లిరవొందన్ జేయ కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు సారగ్రాహివిద్వన్మన
శ్చింతాధాయితభాకృతాసుకృతరాశిభూతవాగ్జాతశు
ద్ధాంతాలంకరణైకతానకవితాధార్ఢ్యంబునంజేసి గు
ర్వంతస్తాప మొనర్చు మీచరిత మేదన్ జేయ కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁ డనర్ఘుగ్రావభూమీనట
త్కాంతుద్వేషిశిరస్సరామరసరిత్కల్లోలలోలార్భటీ
సంతానోపమచారుధారకవితాసంతోషితాశేషభూ
కాంతాస్థానచరున్ గురున్ జెనఁకుపాపం బాప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు రారాజద్యశఃకన్యకా
సంతానాయితభూమిపాలకసదాస్థానంబునం దుండియున్
జింతాకంతయు లేక పౌరుషముతో సిగ్గున్ విసర్జించి య
త్యంతాసభ్యములాడు కాకవుల క్రౌర్యం బార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు సర్వక్ష్మాభృదాస్థానశు
ద్ధాంతస్థానచిరప్రసాధితయశ స్తన్వీసదోపాసనా
శ్రాంతశ్రాంతయశఃప్రభూతకవితాసామ్రాజ్యసింహాసనా
క్రాంతున్ దేశికు దూఱు మొఱకుల పొంకం బార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు పర్యాయాదృతాసేకసా
ధ్వంతేవాసికృతావధానసమయవ్యాఖ్యానవిఖ్యాపితా
శాంతస్థాయియశఃప్రసూనకవితాసౌందర్యరాజద్గళో
పాంతున్ దేశికుఁ దిట్టు కట్టిఁడుల గర్వంబార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు నిఃస్యన్మాధురీహుతాత స
ర్వాంతర్వాణివరేణ్యపూతరసనాధారాదరోదాహృతా
నంతశ్లోకరసోరుపద్యరసపానాప్లాయిసాధుస్తుతో
దంతుక్ దేశికుఁగూర్చి వ్రాసిన యసత్యాల్ మాన్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు పారంపర్యసంప్రాపితా
చాంతామేయరసప్రసిద్ధకవితాసౌకర్యసాఫల్యకృ
ద్వాంతాసంఖ్యనవప్రబంధపఠనవ్యాప్తత్రిలింగాభిధా
నంతున్ దేశికు నొంచు వంచకుల పొం గార్పింప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు నిర్లజ్జావలేపుల్ పృథా
హంతాదంతురితాంతరాత్మకు లసత్యాలాపమూలాక్షరుల్
భ్రాంతుల్ దుష్కవితారసజ్ఞులగు మూర్ఖశ్రేణి ప్రత్యర్థులై
గంతుల్ వైవఁగ వారిగంతు లణఁగాఁగం జేయ కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు మార్జారాభిమానాదృత
స్వాంతంబౌ గజమట్లు కత్తృణము గాల్పం బూను కాలాగ్నియ
ట్లంతేవాసికృతాపరాధజనితాహంకారుఁడై పోరు ది
గ్దంతిన్ దేశికు వేఁడఁబోని ఖలకృత్యం బార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు ప్రారబ్ధాతిరేకమ్మునన్
గొంతేరమ్ములు ముందు కయ్యమునకున్ గూఁకట్లు జాడించి కా
సంతైనం దరిపలేక పాఱుదురుగా కవ్వారిఁ బాకాలయా
శ్త్రుంతస్థాయుల బైట కీడ్చి వదరుల్ మాయింప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు దుర్గర్వప్రకోపమ్మునన్
క్షంతవ్యమ్ములు గాని నేరములు లక్షల్ సేసి యాపిమ్మటన్
గంతవ్యంబు నెఱుంగలేక మనమున్ గంపంబు వేధింపఁగా
గ్రంతల్ దూఱియుఁ బ్రేలువాండ్ర పస గంగంగల్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁ డనిర్వాచ్యప్రభావోల్బణా
క్రాంతానేకశతావధానకవనప్రారంభవేళాకృతా
త్యంతస్తోత్రిసముత్సుకోత్కహిమవత్కన్యాదయాగణ్యకృ
త్యాంతున్ దేశికు నల్వఁ గొల్వని యకృత్యంబార్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు సారస్యజ్ఞుచే గ్రంథమున్
సాంతంబున్ జదివించి యందలి యసత్యాలాపముల్ చించి మీ
చెంతన్ మీకృతులందు గోమయపయస్సేకంబు చేయించి భూ
కాంతాస్థానములందుఁ దద్యశముఁ బ్రాఁకంజేయ కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు స్వారాజేనియుం బౌరుషా
క్రాంతంబైన మనమ్ముతో సతతముం గాల్ద్రవ్వ మాతోడ స్వో
పాంతంబందో మఱెందో యొక్కసభఁజేయంజేయ మీ మా కవి
త్వాంతర్యమ్ములుచూపి మీపొగరు మాయన్ జేయ కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు సంరంభమ్ముతో వర్ధితా
హంతావేగముతో వధానభృతవిద్యాచాతురీధాటితోఁ
బంతంబొప్పఁగ వచ్చి పండితకవీట్ప్రాంతమ్మునం బాండితీ
కుంతాగ్రమ్మున గొంతునొక్కి చపలోక్తుల్ మాప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు మర్యాదావిదున్ భూపతిన్
దాంతున్ దాతృశిరోవతంసు నయవిద్యాజన్యసౌజన్యసి
ద్ధాంతుం గొల్చియు సుంతయేని యభిమానాహంయువుల్ గాక వి
క్రాంతాలాపము లాడువాండ్ర తలభారం బూడ్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు వైరంబున్నచోఁ బౌరుషం
బెంతేఁ జూపెడి వెల్మరాజ్యమున "మేమే" యంచుఁ గైతమ్మునన్
గంతుల్ వేయుచు వ్రాఁతవ్రాయుచుఁ గ్రియాకాలమ్మునన్ భీతి నా
పాంతం బోవని మోసగాండ్ర కలరూపుం దేల్ప కేనాఁటికిన్.

శా. "అంతుల్ మాను" మటంచు మిణ్కొదవు నీరంధ్రావివేకాన్విత
స్వాంతు న్నిన్నొగి సత్సభాస్థలికి నీడ్వంజేసి యుష్మత్కువా
గ్వాంతుల్ మాన్చి శిరోధరం బుడిపి పై వాత్సల్యమున్ జూపి ధీ
మంతుల్ మెచ్చ ననుగ్రహించునఁట ! యా మర్యాద లాలించితే.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు నీరంధ్రావివేకాన్విత
స్వాంతభ్రాంతనిరంతరానృతవచఃప్రక్రాంతదుష్కల్పనా
ధ్వాంతక్రాంతకుకావ్యనవ్యరవిదీవ్యద్భవ్యతేజోంచితా
హంతాదంతురవాక్ప్రణాళికల నీ హమ్మర్ప కేనాఁటికిన్.

శా. అంతుల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు ధీరమ్మన్యతారుద్ధత
స్వాంతాత్యంతదురాగతప్రవణనీచాచారవాచాటకా
చాంతానంతకృతఘ్నతాభరసురాసర్వస్వనిర్వాపణ
ద్వాంతుల్ కొండొక వృద్ధిచేసి మొగముల్ వాడింప కేనాఁటికిన్.

మ. "అలఁతన్ జెంపకు" మంచు మిణ్కొదవు ని న్నంతేవసద్ధర్మసం
చలితున్ దుర్లలితున్ దురాగతు దురాచారప్రచారున్ సభా
స్థలి కెక్కించి స్ఖలద్వచస్కు, గళదుద్యత్స్వేదుఁ గావించి లో
కులకున్ జూపి శిరోనతుల్ గొని కృపాంకూరచ్ఛటల్ నించి ని
చ్చలు గక్షించి యనుగ్రహించునఁట ! తచ్చాతుర్యమున్ గంటివే?

మ. "అలఁతన్ జెందఁడు వేంకటాచల"మపాత్రాంతేవసద్దుర్మదా
విలనిర్భీకకృతఘ్నతాజ్వరభరోద్వేగప్రభావప్రభా
స్ఖలదాచారవచఃప్రచారవిలయాఖండౌషధప్రాయని
ర్మలనీహారమనోహరాత్మకృతిఁ బర్వంజేయ కేనాఁటికిన్.

శా. 'రాపుల్ వీడు' మటంచు మిణ్కొదవు ధీరమ్మన్యుని న్నిన్ను దు
ర్వ్యాపారున్ సభలోని కీడ్చి భవదారబ్ధాపవాదానృతా
లాపంబు ల్మొదలంటఁ గాల్చి పయి వాలాయంబు శిక్షించి నీ
పాపంబూడ్చి నతుల్ గ్రహించునఁట ! తత్ప్రాగల్భ్య మూహించితే !

శా. 'రాపుల్ వీడఁడు వేంకటాచల' మసారస్ఫారఘోరానృతా
లాపాంతేవసదాస్యకర్కటవిశాలశ్వభ్రదుర్ద్వారబహిః
ప్రాపత్స్వారతరావిలాంబుపృషదాపత్ప్రాపకాత్మీయవా
గ్విప్రాసారపరంపరావిభవముల్ గుప్పింప కేనాఁటికిన్.

శా. 'డంబాల్ మాను' మటంచు మిన్కొఁదవు ప్రౌఢమ్మన్యతాదోపమూ
ఢంబైనట్టి భవన్మనంబునకు వ్రీడన్ బుట్టఁగాఁజేయ ని
న్నుం బాండిత్యనిధాను లుండు సభయందున్ బట్టి రెట్టించి గ
ర్వంబు న్మాన్చి యనుగ్రహించునఁట! తద్వాత్సల్యమూహించితే?

శా. 'డంబాల్ మానఁడు తిర్పతిద్విజుఁడు' వ్రీడాశూన్యధన్యేతరా
లంబాలంబితగర్వధూర్వహదురాలాపానులాపస్వన
చ్ఛంబూకాయితనష్టధీకవికృతచ్ఛాత్రాపచారస్వరూ
పంబున్ బూర్తిగ రూపుమాపి దెసలం బ్రాఁకింప కేనాఁటికిన్.

—: మల్లేశభక్తసమాజము, కొన్ని పద్యములు :—

శా. శాస్త్రాభ్యాస మొనర్చుటో? సభలలో శాస్త్రార్థముల్ సల్పుటో?
నిస్త్రాసమ్మున వేయిమందికయిన న్నేర్పొప్పఁగాఁ బద్యముల్
శస్త్రోత్సర్జనరీతిఁ గుప్పుటయొ? దేశా లేగుటో? కాక ది
గ్వస్త్రా! నిన్ను వశమ్ముచేసికొను భాగ్యం బెన్న మల్లేశ్వరా!

మ. కలకాలమ్మును నాదు గర్భమున వీఁక న్నిల్వుమీ యంటినా?
బలిమి న్నాదగునింట బంటుతన మాపాదించి గమ్మంటినా?
తులలేనట్టి విసమ్ము ద్రావుమని నీతో నంటినా? లేక, నీ
తల హస్తం బిడఁబోతినా? యిఁకను నాతప్పేమి? మల్లేశ్వరా!

సీ. కుశలమల్లంపల్లిగోత్రసంజాతుండు మల్లేశపూజాభిమానహృదయుఁ
డురుసద్గుణాఢ్యుండు గురుసుధీమండలపూజనాసక్తుండు భూమిసురుఁడు
పాపాంబికాసతీపాపయారాధ్యతపఃఫలం బత్యంతపావనుండు
శంభులింగాభిధసత్తమరామలింగానుజుండును సుధీమాననీయుఁ
డానందసాంద్రచిత్తాబ్జుండు భైరవకరుణాకటాక్షవీక్షణబలుండు
మల్లేశభక్తసమాజసంస్థాపకుం డస్మద్ధితుఁడు భైరవాభిధుండు

తే. గీ. ఆత్మ భైరవముద్రాక్షరాలయమునఁ
గూరుచుండి యొకప్పుడు కూర్మిదనర
దీనిఁ జేయుమటంచుఁ బ్రార్థింప దీనిఁ
దెలుఁగునను జేసినారము; దీని పేరు
మహిత మల్లేశనక్షత్రమాలయండ్రు
కవులు తిరుపతివేంకటాఖ్యవరమతులు.

—: దివ్యజ్ఞానసమాజము :—

శ్లో. 'యూరప్'ఖండనివాసకో నిరుపమో విద్యాసుధావారిధి
స్త్వక్త్వాత్మీయమతం యథార్థధిషణ'స్సిడ్నీ వియొజ్జ్యా'హ్వాయః
అస్మాకం మత మేవ యుక్త మితిపై సంబోధయత్యాదరా
త్సర్వే హిందూమతానుసారిమనుజా స్తం శ్లాఘయేయుఃపరం.

శ్లో. పూర్వం శంకరముఖ్యై రుజ్జీవిత మస్మదీయమత మేతత్
ఇహతజ్జీర్ణప్రాయం పునరుజ్జీవయ త్యేష హూణోఽపి.

శ్లో. గీర్వాణభాషాధ్యయనం వరం స్యా
దిర్థం భృశం ప్రోక్తమనేననూనం
ఇదం సమాలోచ్య తథైవ కర్తుం
బాలాయతం తా మురుభక్తి యుక్తాః.

చ. జనకుఁడు దా 'మిష'న్మతవిచారమువాఁడయి యొప్పుచుండఁగా
మనమతమే మనమ్మనను మంచి దటంచును నెంచి బోధచే
సిన సుగుణాబ్ధి హూణుఁడగు 'సిడ్నివియడ్జినిఁ' జూచిరైన నె
మ్మనమున హిందుసన్మతము మన్ననఁజేయుఁడు బాలకోత్తముల్.

క. ఈదివ్యజ్ఞానసమా
జాదినిమిత్తం బనంగ నలరెడి'నాల్కా
ఢా'దుల నీ'సిడ్నివియొ
డ్జీ'దొర నెల్లప్డుఁ బ్రోచు శ్రీపతి కరుణన్.

—: ఏలూరు'కాంగ్రెస్సు'సభ :—

క. పన్నఁట ! యాపై నింకొక
పన్నఁట ! యామీఁద నొక్క-పన్నఁట ! యాపై
పన్నఁట ! పైపన్నఁట ! పై
పన్నఁట ! వర్తకుఁ డిఁకెట్లు బ్రతుకం గలఁడో

ఉ. అక్కట! యవేళ నీ రిడినయాతనిపా లొకకొంత, పైపయిన్
బొక్కెడి తీరువాయియను భూతముపా లొకకొంత, యాపయిన్
దక్కఁగలట్టి పన్నులకు దాపినపా లొకకొంత, హాలికుం
డక్కట ! యప్పుపా లగుచు నాలిని బిడ్డల నమ్మికోవలెన్.

—: జిబ్రేరువారి-యానాము :—

సీ. శేషునిఁ బోలి 'లెక్చరు' చెప్పఁగాఁజాలు 'జిబ్రేరుగా' రొక్కఁ డెంత నొప్పు
నతని'లెక్చరు' విని యలరునానావిధోద్యోగస్థులును మఱిం కొకట నలరఁ
దెలియదేమందురా దేవుఁడా!'ఫ్రెన్సు'భాషయనుమాదృశులొక్కచక్కఁదనర
'ఫ్రాన్సు'భాషను మీఁదఁబఱి యుంతునంచును బల్కువారలు నొక్కపక్కనెసఁగ

తే. గీ. సర్వదేశసమాచారసంగతులను
సర్వజనులకు విస్పష్టసరణి నెఱుక
పఱచుటకుఁ గాదె యీసభ జరుపఁబడియెఁ
బొలుపు మీఱెడి యానాముపురమునందు.

సీ. పదియునెన్మిదియు నాఁబరఁగుద్వీపములఁ బ్రబలులైనవారు మా 'ఫ్రెన్సువారు'
శ్వేతముఖాఖ్యఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచిన హూణవరుల పైవారు మా 'ఫ్రెన్సువారు'
ప్రజలమీఁదనె కార్యభరముంచి రాజ్యమ్ము పచరించువారు మా 'ఫ్రాన్సువారు'
కలియుగమ్మును సత్యకాలమ్ముగను నొనర్పఁగఁబూనినారు మా 'ఫ్రాన్సువారు'

తే. గీ. పన్ను హెచ్చించి ప్రజలకు బహువిధముల
బాధఁ గల్పింపఁబోరు మా 'ఫ్రాన్సువారు'
పలుపలుకు లాడ నేల? బిడ్డలకుఁ దల్లి
వంటివా రెల్ల ప్రజకు మా 'ఫ్రాన్సువారు'.

సీ. అంగవంగాదిదేశాంతరమ్ముల కేగఁగాన నీతఁడు బహిష్కార్యుఁ డనియుఁ
బొగయోడపై సముద్రగతి నీతఁ డొనర్చె వెలి యీతనికి వేయవలయు ననియు
హూణసంపర్కమ్ము నొందె నీతం డనాచారుఁ డీతని కసత్కార మనియు
నన్యభాషను భోజనాదివేళలఁగూడఁ బల్కువాఁ డీతఁ డప్రాశ్యుఁ డనియు

తే. గీ. మనమతస్థు లొనర్చు నిందను సహింప
లేక మనహిందువులు భూమిలోకమందుఁ
గొంతరైనను మఱియు నొక్కింతరైనఁ
జూచియెఱుఁగరు చూడరు చూడఁబోరు.

ఉ. కన్నులు గల్గియుండియును గన్నులు లేని విధమ్ము నక్క జగ
మ్మున్నది, లేనిపోనియుపయోగము లీమతమందు నుంటచే
నన్నియు నొక్కరీతిగనె యాశ్రయణం బొనరించుహూణు ల
న్నన్న! మఱెట్టిపుణ్యముల నంది జనించినవారలో కద్దా!

సీ. బుద్ధిచేతనకాదె ! పొగ సహాయముచేసి నౌకల నీటిలో నడపుటెల్ల
బుద్ధిచేతనకాదె ! పొరుగుదేశములకు నంతలో వార్తల నంపుటెల్ల
బుద్ధిచేతనకాదె ! భూమినల్లడలఁ గాల్వలు పాఱఁగాఁజేయఁ గలుగుటెల్ల
బుద్ధిచేతనకాదె ! పొగబండి నొక్కొక్క గంటలో దూరమ్ముగడపుటెల్ల

తే. గీ. అట్టిబుద్ధులు హూణులయంద కాని
హిందువులయందు లేవని యేవగింపఁ
గాని మనహిందువులబుద్ధి కార్యకార
కత్వమును బొంద దిది యేమి కర్మఫలమొ !

తే. గీ. అట్టిహూణులయందు ముఖ్య మగునట్టి
దెద్ది యన్నను ? లోకోపకృతికిఁ బాటు
పడుట, యయ్యది ధనమున బలిమికతన
బుద్ధివలనన నొనరింపఁ బోలుఁ గాదె !

చ. ఇదె యిటులుండు నిప్డు వచియింపఁగఁబూనిన దెద్ది యన్న ? న
ర్వదిపయిమూఁడువే లనఁగఁ బర్వెడి 'మైలు'లదేశ మీతఁ డిం
తదనుకఁ గాళ్ళచేఁ గడచి తద్దయు నచ్చట నచ్చటన్ ముదం
బొదవఁగఁజేయు చిత్రముల నొప్పుగఁజూచె మనుష్యమాత్రుఁడే!

సీ. జనియించినాఁడు 'ఫ్రాన్స'ను దేశమున బాల్య మంద విద్యాభ్యాసమందినాఁడు
అటుమీఁదఁ గొన్నాళ్ళచటఁ దనదేశము నందుండురీతుల నరసినాఁడు
అటుమీఁద సర్వదేశాంతరముల నుండు చిత్రముల్ జూడ వాంఛించినాఁడు
వాంఛించి తా నింతవఱ కఱువదిమూఁడువేలమైళ్ళేఁగియు వెలసినాఁడు

తే. గీ. ఏగి యందలి చిత్రమ్ము లెల్లఁ జూచి
నాఁడు చూచినవెల్ల నందఱికిఁ జెప్పి
నాఁడు మన కీదినము చెప్పినాఁడు గానఁ
బ్రియకరుఁడుగాఁడె ప్రజకు 'జిల్బెరు'గారు.

క. ఏకోనవింశతిశతా
ఖ్యాకలితాబ్దమ్మునందుఁ గానున్న సభన్
జేకొని 'లెక్చరు' నీయఁగ
నీకష్టం బోర్చి దేశ మీతఁడు దిరిగెన్.

—: ఆకొండి రామమూర్తిగారు :—

మ. కవితన్ నైపుణిగాంచి చక్కఁ జదరంగంబాడఁగా మించి గా
నవిధిన్ బద్యములన్ బఠింపఁదగు విన్నాణంబు నార్జించి, వం
శవశంబై యెడఁబాయకున్న యల భైషజ్యమ్మునన్ జక్రవ
ర్తివినైయొప్పితె, రామమూర్తి! శమితార్తీ! కీర్తికి న్మూర్తివై.

—: శ్రీ రంగేశ నవరత్నమాలిక :—

శా. దారి న్నీచులు పూలు లంచమిడినం దానం బ్రమోదింతు వౌ
రౌరా! యెంగిలిపం డ్లొసంగినను వింతౌ మోదముం బొందె ద
య్యారే! "లంచములేనిమాట" యను సామ్యంబె నిజంబాయెఁగా
శ్రీరంగేశ్వర! నీవుదక్క మఱి వేరే లేరు దిక్కెవ్వరున్.

శా. దారిద్ర్యంబునఁ బొట్టకూటికయి నిన్ దర్శింపఁగాలేదులే
యౌరా! కట్టఁగ బట్ట లిమ్మనుచు ని న్నాసింపఁగాలేదులే
ధారాళంబగు నొక్కమాట విను నీ తత్వంబు నేఁ గోరితిన్, శ్రీ...

శా. ఘోరంబౌ విషముండు గుంటయొ, మహాసర్పంబొ, లేకున్న నా
భీరాగారమొ, గోష్ఠమో, మలినగోపీపీనవక్షోజమో?
యేరీతిన్ వసియింతు నామనమునం దేలాగు కాలాగునో? శ్రీ...

శా. భారంబౌ గిరిమీఁదఁ బెట్టి నిను నే బాధింపఁగాఁబోనుగా,
నా రథ్యంబులఁ దోలుమం చననుగా, నాకార్యసంసిద్ధికై
నారీహత్యను గట్టుకొమ్మననుగా, నాతప్పిదం బేమియో? శ్రీ...

శా. దారం బొంగిలినట్టివాని యనుగుందమ్ముండనా, తండ్రితో
వైరం బొందినవాఁడనా, మఱియు నెవ్వాఁడ న్ననుం బ్రోవఁగా!
భారంబేయగు నీకుఁ బాప, మయినం బాలింపకే తీఱునే, శ్రీ...

శా. నేరంబు ల్గడుఁ జేసినాఁడననుచు న్నిక్కంబుగా నీదుచే
తో రాజీవమునందుఁ దోఁచినను నాతో ముచ్చటింపంగ నీ
వే రేయైనను వచ్చి కూక లిడరాదే? నేను వద్దంమనే? శ్రీ...

శా. "ధారంబోయుము సర్వలోకముల నౌదార్యంబుతో"నంచు నేఁ
గోరంబోదునటంచు భీతిపడి నాకుం దర్శనం బీయవో!
క్రూరుండంచుఁ బరిగ్రహింపవొ, మదిన్ గోపమ్మొ? చెప్పంగదే, శ్రీ...

శా. సారంబౌ భవదీయనామమును మెచ్చ న్నోరురా, దంతో ని
స్సారాలాపములన్ వచించుటకు వాచాలత్వము ల్మెండు చే
తోరీతిన్ మరలింప నాతరమె? నాతో నీకు వాదేల? యో, శ్రీ...

శా. ఘోరంబైన తపంబు జేయుటకు నాకున్ శక్తి నీవీయలే
దేరీతిన్ గనుఁగొందు నిన్ను? నిఁక నే నెవ్వారలం జేరుదున్,
గారుణ్యం బెదనుంచి నిక్కముగ వేగ న్నన్ను రక్షింపుమా!
శ్రీరంగేశ్వర! నీవుదక్క మఱి వేరే లేరు దిక్కెవ్వరున్.

—: బందరు హిందూహైస్కూలులో మఱ్ఱిచెట్టు కొట్టినప్పుడు చెప్పినవి :—

సీ. నీపైనివసించు నీపుల్గులెల్ల నింకేచెట్టు చేరునో? యెఱుఁగరాదు
నీయాకు లాసించు నీబీదలెల్ల నియ్యెడ నెంత గుందిరో? యెఱుఁగరాదు
నీనీడ నాటాడు నీబాలురెల్ల నిం కేపాట్లు పడుదురో? యెఱుఁగరాదు
నీపాల కేతెంచు నీపౌరులకునెల్ల నిం కేది గతియొ? మాకెఱుఁగరాదు

తే. గీ. అన్నిమాటల కేమి? నీయం దొకింత
యేని యపరాధమును లేక యిట్టు లైతి
వక్కటా! యేండ్లు నూరైనయట్టి నీకు
వగవ నేటికి? దుఃఖ మాపంగలేము.

సీ. ఊరెల్ల దిబ్బైన యుప్పెనగాలి కొక్కింతేని చలియింప కిట్టులుంటి
వాపైని వర్షమావంతేని లేకున్న కఱవు లెన్నెన్నియో కడపియుంటి
వవసరమ్మనకు నీదౌకొమ్మ లెందఱెందఱు గొట్టినను దానఁ దలఁకవైతి
విం తేల? మొన్నఁ జెళ్లెన్నియో వడిన యా గాలికేనియును దూఁగాడవైతి

తే. గీ. వక్కటా! పాపపువిధాత యనపరాధి
వైన నీఫాలమున నిట్టు లడఁగు మంచు
వ్రాయ నట్లేలపోయెదు వాదు మాకు
ఇచ్చుటకు నుంటి విన్నాళ్లు వటకుజంబ!

ఉ. "ఆటకు వీ" లటంచు నిను నక్కట! కొట్టిరి నెట్టవంటగా
నేటికి నడ్డమైతి వది యించుక లేదు సరేగదా! భవ
త్పాటవకారణమ్మనన బాలురు నేద యొకింత లేక యీ
యాటల నెల్ల నాడి రిపు డౌగతి మా కెది? వృక్షరాజమా.

తే. గీ. "అకట! యెదురైనవాని నెన్నమ్మ గొట్టె"
నన్న సామెత నిజమయ్యె, నహహ! నీయ
వస్థ చూచిన; నీవు దూరస్థలమున
నున్న జీవింతు వేమొకో ? కొన్నినాళ్ళు.

శా. హిందూస్కూలున నున్న నీయెడల మా కేకాదు మా దేశిక
స్కందుల్ మున్నగువారి కేని గనరే కన్పట్టదావంత, యీ
నిందన్ బైకెటు పోవనిత్తు ? మది మా సెత్తిన్ బడన్ వేయు మే
మెందున్ గ్రీడల గెల్చుటేసుమి ! నినున్ హింసించె వృక్షేశ్వరా.

—: తుమ్మచెట్టు :—

మ. అమలంబై రసవత్తమంబగు ఫలంబా లేదు, నీచెట్టు చెం
త మనుష్యుల్ నిలువంగనోపరు, భవత్పర్ణంబు లింతింతలే
సి, మెయిన్ గంటకరాశి, నిన్నెటు సృజించెన్ బ్రహ్మ! నీవెందుకో
సము జీవించుట తుమ్మచెట్ట! నిను వృక్షంబంటయే తప్పిలన్.

—: అశ్వత్థస్తోత్రము :—

శా. శ్రీలోలుండు గుణాకరుండు త్రిజగత్త్రీమానుకూలుండు స
చ్ఛీలప్రాపకుఁ డార్తరక్షణకళాసింధుండు నశ్వత్థమ
ధ్యాలంబాత్ముఁడు విష్ణుదేవుఁడు సమస్తైశ్వర్యసంధాతయై
పాలించున్ జెలికాని సూర్యనిభునిన్ భైషజ్యచింతామణిన్.

క. శ్రీయును గోరినకోర్కులు
నాయాసము లేక లోక మందఁగ నేదే
నీ యోజించి సురాత్మక
మై యెసఁగు పదార్థ మొకటి యానతియీవే.

వ. అంచు వినయావనతుండై ప్రార్థించు నారదునకు విరించి యిట్లనియె.

తే. గీ. నాయనా ! దేవమౌని ! నిశ్శ్రేయసార్థ
సాధకము సర్వకిల్బిషబాధకమ్ము
తలఁచిచూడఁగ నశ్వత్థతరువు తత్ప్ర
దక్షిణమ్మున నగుమేలు తరమె పొగడ.

సీ. అరయఁగా నశ్వత్థతరువు దక్షిణమున రూపింపఁబడియుండు రుద్రమూర్తి,
నారాయణుండు పొల్పారుఁ బశ్చిమమున, నొప్పారుచుండు నే నుత్తరమున

పూర్వదిక్కునయందు గీర్వాణపతియును నఖిలగీర్వాణులు నలరుచుండ్రు స్కంధంబులం దుపస్కంధములందును గోవులు విప్రులు గోరలుచుండ్రు

తే. గీ. పత్రములయందు మానులు పరఁగుచుండ్రి
దీనిమూలంబు వేదముల్, దీనిపాలఁ
గల్గుచుండెసి జన్నముల్, నాల్గుదెసల
నదులు నదములు సరసులు నుదధు లుండు.

గీ. పాలఁ బొల్పారి మఱి ఫలభరము లేక
చల్లనీడల నిడు వనస్పతివి నీవు
అమ్మ! నినుఁ గొల్చి మానవుఁ డఖిలసుఖము
లైహికాముష్మికంబుల నందఁగలఁడు.

గీ. మిలమిలఁ జలించు కెంపారుదళము లొడవి
ఆదినారాయణస్వామి కాశ్రయమయి
బోధిసత్త్వోజ్జ్వలం బయి పొలుచు నీకు
వందనమ్ము లొనర్తు నశ్వత్థదేవ!

గీ. తక్కుయోగ్యతలట్టుం డఁదరువులందు
నీ వరిష్టనాశకమనై నెగడి ధన్య
తమతఁ గంటివి విష్ణువు తవిలినీదు
పట్టున వసించుకతన నశ్వత్థదేవ!

గీ. వ్యాధు లీగెడిపాలు నీవలనఁ గలవు
శ్రీయు నిన్నాశ్రయించి వర్తించుచుండు
నింత నిజమనియెఱుఁగుదు రెల్లవారు
శ్రీల నమకూర్చి మమ్ము రక్షింపుమమ్మ

క. ఏకాదశరుద్రులు నా
కాకఃప్రభువైన విష్ణు వష్టవసుమయ
శ్రీ కిరవు పావకుండుఁ
నీకళ నీ కంజలి యవనీరుహరాజా!

గీ. అగ్నిగర్భ! శమీగర్భ! యజ్ఞగర్భ!
కనకగర్భ! ధరాస్థలీగర్భ! దేవ

గర్భ ! యోయి ప్రజాపతీ ! కడఁగి నీకు
వందనమొనర్తుఁ బోధివు మశ్వత్థదేవ !

గీ. ఆయువు బలమ్ము వర్చస్సు యశము మఱియుఁ
బశువసుప్రజావృద్ధియు బ్రహ్మతేజ
మాధిరాహిత్యమును బ్రజ్ఞ మేధయు నిడి
చక్కఁ గాపాడు మము వనస్పతివరేణ్య !

గీ. సతము వరుణుండు నినుఁ జక్క సాఁకుఁగాక
యెల్లపుడు వృష్టి ని న్నాశ్రయించుఁగాక
యొసఁగుఁగాక నీచుట్టును దృణసమృద్ధి
అన్నిటను నీకు సుఖము చెన్నారుఁగాక.

క. చెడుకలలున్ జెడుచింతలుఁ
జెడుశకునమ్ములును శత్రుచేష్టితములు మా
యెడ నడుగిడకుండఁగ నీ
వడఁగింపుము సర్వకాల మశ్వత్థంబా !

క. దుస్స్వప్నహరణమునకున్
సుస్వప్నప్రదమునకు వసుప్రదమునకున్
నిస్స్వత్వహరమునకు నతి
హారిస్వీతదురితంబ ! నీకు నశ్వత్థంబా !

క. నీమూల మబ్జగర్భుఁడు
నీమధ్యము విష్ణుమూర్తి నీయగ్రంబో,
సోమార్ధధరాళి వృక్ష
స్వామీ ! యశ్వత్థ ! నీకు స్వస్త్యయనంబుల్.

క. దేనిన్ జూచినమాత్రన
మానున్ రోగములు తాకుమాత్ర నఘహరం
బౌ నాశ్రయింప నాయు
శ్శ్రీ నెగడెడు నట్టి నీకుఁ జేతులు మోడ్తున్.

తే. గీ. "ఓమహాభాగ, యశ్వత్థ ! యోమనోహ
రాంగ, సుప్రియదర్శన ! యాశ్రయింతు

నోజ నా శత్రువులకుఁ బరాజయమ్ము
నాకు దిగ్విజయమ్ము సంతతము నిడుము

క. ఆయుర్దాయము సంతతి
శ్రీయున్ ధనధాన్యసుఖసమృద్ధియు సతమున్
నీయడుగులు గొల్చెడినా
కోయశ్వత్థతరురాజ ! యొసగం గదవే.

గీ. ఇట్లు వేఁడెడివారల కిహపరములు
కొదవలేకుండుఁజుమ్మి నారదమునీంద్ర !
ఋషులు వేదమూల మ్మని యెఱిఁగి రావి
చెట్టును బరాత్పరునిగ నర్చింతు రెలమి.

క. గురుఁ జంపి విప్రుఁ గెడపియు
దరిద్రుఁడయి రోగియై పిదప నీ స్తవమున్
బరఁగ నొకలక్షజపమున్
జరిపిన నరుఁ డందు సుఖము సత్యము మానీ !

గీ. ఎట్టి పాపోపహతచిత్తుఁడేని యీవ్ర
తమున కధికారి యన, నిఁక స్థండిలశయ
నుండును హవిష్యమాత్రాశనుండు బ్రహ్మ
చారియును వశియైన విచారమున్నె ?

తే. గీ. ఏకహస్తప్రమాణమ్మునేని రెండు
చేతులంతయునేని ధరాతలమ్ము
గోమయమ్మున నలికి మ్రుగ్గు లిడి రావి
"నో" మని యజింత్రు పురుషసూక్తోక్తవిధిని.

క. మౌనమ్మును గొని యశ్వ
త్థానోకహమున్ బ్రదక్షిణాచరణమునన్
మానించి విష్ణునామ
ధ్యానమ్మున నందుఫలము నందఁగవచ్చున్.

తే. గీ. పదమునఁ బదాంతరం బేగి పరఁగ హస్త
చేష్టలాఁగి వాక్కున నుతిఁ జేయుచును మ

నమ్మి ధ్యానమ్మునం దిడి నాలు గంగ
ముల నిటు ప్రదక్షిణము సేయవలయు నంద్రు.

క. ఎవఁ డశ్వత్థస్థాపన
మవనిన్ గావించు వాని యన్వయము తిరం
బవు ధనము నాయు వోలయున్,
దివికిన్ జనువారు తత్పితృప్రవరు లొగిన్.

ఆ. వె. రావిచెట్టునీడ రహినొక్క విప్రుని
గుడువఁబెట్టెనేని కోటివిప్ర
వరుల కన్న మిడిన పరమార్థ మబ్బెడి
నరయ మింత నిక్కమగు మునీంద్ర!

తే. గీ. అనఘ! యశ్వత్థతరుమూలమం దొనర్చు
జపము హోమంబు దేవతార్చనము నక్ష
యంబగు ఫలమ్ము నిడు నని యజుఁడ నేను
జెప్పుచుంటి నీమాటయుఁ దప్పఁగలదె!

క. మును నొడివినగతి రావిని
జనుఁ డాశ్వాసింప నది ప్రసన్నంబై వా
నిని దగ నాశ్వాసించున్
మనమున నిది యెఱుఁగుమయ్య మానిప్రవరా!

తే. గీ. జన్మ మొనరించుపాంతె నశ్వత్థతరువు
గొట్టి స్వర్గమ్ముఁ జను; వృథాకొట్టు నెవఁడు
వానిపితరులు నరకానఁ బడును; రొక్క
రావిపూజ సమస్తసురలను దనుపు.

—: గద్యకవిత, (తవిటిరొట్టెనుండి) :—

ఉ. గద్యము పద్యగౌరవము గాంచదు; బ్రహ్మరథమ్ము పట్టి రీ
గద్యకవిత్వచాతురికిఁ; గన్నుల నీరు వృథాగ జార్చుచో
హృద్యవిచారు లెల్లరను నీతఁడు యోగ్యుఁడు గాఁడటందు రే
వాద్యము వీణకున్ సరిగ వచ్చునె, ప్రాజ్ఞు లెఱుంగకుందురే?

క. కుక్షింభరులో, సాక్షా
ద్భిక్షాటకులో, మఱెట్టి పేదలో పద్యం
బక్షీణగతిని జెప్పెడి
దీక్షితులే పేటికవులు, దేబెల వారల్!

తే. గీ. తద్దినముఁబెట్టువారల తమ్ములబలెఁ
బద్దెపుం గవులకు వెన్క గద్దెపుఁగవు
లుంద్రు స్త్రీ శూద్రజనులకు నుపకరింత్రు
వారు పిట్టకతలు చెప్పువారు గాఁగ.

క. "అనఁగా ననఁగా నొక రా"
జను తెరఁగున గతలుసెప్పు టదియొక తప్పే!
తనయూరుఁ బేరు నెన్నఁడు
గనని వినని కవుల దూఱఁగాఁ బనియేమో?

గీ. దశకుమారచరితముఁ గాదంబరియును
లోనుగాఁగల రచన లీ మానవులను
బోలువారలు వ్రాయరు; పురుడు గాదు
వారికిని వీరికిని వారు పద్యకవులె.

మ. అల కాదంబరి పద్యకావ్యముగఁ జేయన్ శక్యమే? చేయుచో
నిలువన్నేర్చునె దానిమాధురి? నిదానింపన్ వలెన్ గాని యీ
యలఁతుల్ గిల్కిన వారికేమి తెలియున్? హాస్యంబులన్ జేయువా
రలకున్ దజ్ఞుల కెంతదవ్వోకో, విచారజ్ఞుల్ విచారింపరే!

ఉ. విందుమకాదె మున్ గతికవేళులపచ్చడిఁ బెట్టి రాజరా
జుం దనియించె నొక్కసతి, నూరులు కొందఱు నట్లె గద్యలో
నం దమకూర్పు నేర్పున ననన్యరుచిన్ రచియించియుంచి రా
యందములెల్లవారలకు నబ్బునె? రోఁకటిపాటగాండ్రకున్.

గీ. గద్య వలదన; మయ్యది గట్టువాఁడు
పద్యకవులను దిట్టుట పాడియగునె?
పద్యకవి గద్యకవియాట బట్టు; గద్య
కవికిఁ బద్యముగట్టుటగాదు సులువు.

గీ. అట్లుగాక యెట్టెట్టులో యంతమాత్రఁ
బద్యకవి యగునొక్కొ? యాపద్దెములకు
బ్రహ్మరథ మేరుఁ బట్టిరు, జిహ్మగులకుఁ
బద్యకవులంత చేఁదు గావలయునొక్కొ!

క. ఒకసారిగాదు పదిసా
ర్లకటా! చే యెటులువోవు నటులే వ్రాయన్
గకవికలు సాఁగుననుకొను
చకితుల సాహసములింకఁ జక్కంబడుతన్.

గీ. ఎవని కే శక్తినిచ్చెనో, యెవ్వఁ డెంత
పెట్టి పుట్టెనో, యెఱిఁగిన పెద్దలెవరు?
కొఱవిఁబెట్టి నెత్తిని గోఁకికొనఁగ నేల?
నదియు సజ్జనలక్షణం బగునొ యేమొ!

క. పరనిందకుఁ బోవని యీ
పరమార్థజ్ఞులకు జ్ఞానపటిమనొసఁగి ప్రో
చు రమాపతియు నుమాపతి
కొఱవిన్ దలగోఁకికొనని గోష్ఠిఁదెలుపుచున్.

ఉ. వస్తు వసారమయ్యు నొక పట్టునఁ బాకవిశేషసౌరభ
స్వస్తికమై రసజ్ఞులరసజ్ఞలకుం జవిగొల్పినట్లె యే
నిస్తులుఁడో యొకానొకఁడు నేర్పున గద్యమువ్రాసికూడ "మేల్!
శస్తమహో! కవిత్వ"మను సద్యశమున్ వహియింప నేమగున్.

ఉ. రాముఁడు గడ్డిపోచను గరంబునఁ దాల్చిన నంత నస్త్రమై
గోమసఁగించి కాకవినిగొట్టి వెసన్ గను లొట్టఁజేసె; శ్రీ
రామునిపోల్కఁ జేతుమని రాఁదగునే మఱియొక్కఁ జోదు? వి
ద్యామహిమ మ్మెఱుంగని వృథారటనల్ రటియింప నేమగున్.

ఉ. గద్యము పద్యపున్ రుచిని గాంచుట నిక్కమయేని త్యాగరా
జాద్యనవద్యగాయకకృతాంచితసత్కృతు లిచ్చు మోదమున్
సద్యమయిచ్చు గద్యమటు సల్పగరాదొకో, వారి సత్కృతుల్?
విద్యల తారతమ్య మవివేకు లెఱుంగరు వ్రాతు రేదియో.

ఉ. "పద్యము, గద్యమున్ రుచికిఁ బట్టులె" యంచు లిఖించి యెన్నియో
హృద్యవచఃప్రబంధముల నీ జగమెల్లను నించు పోఁడిద యీ
గద్యము నంత వాడమికిఁ గారణ మేమొ రసజ్ఞుఁ డైనచోఁ
బద్యమె చెప్పనేర్చు; విరసప్రకృతుల్ సురసజ్ఞులౌదురే!

గీ. పద్యములు చెప్పఁగాలేని ప్రాజ్ఞులెల్ల
గద్యములు గట్టుదురుగాక "గతియులేని
యమ్మలకు గంజి పానక" మగును గాక!
యొరుల వృథగ దూఱుట నోటి దురదయొక్కొ?

గీ. "మాడరన్" శైలి వా రసమర్థులనుట
కెవ్వ రొప్పరు; వా రెన్న డేని "క్లాసి
కిలు"గఁ బద్యమ్ములను వ్రాయు కీర్తి ధనులఁ
దిట్టిరే? తిట్టిరేని నిందితులు గారె!

క. దేనిరసము దానిది యను
చో నేరును మాటలాడఁ జూడ; రసాయన్
లో నూని కాలు లఱచిన
చో నో రడఁపమియు నొక్క శూరతయొక్కో?

గీ. పద్యసౌష్ఠవ మంతగాఁ బట్టువడని
భాషలకు గద్యమే గొప్పపదవి; పద్య
మెంతయో హృద్యమైయున్న నితరభాష
లేల? యీ యప్రతిష్ఠకుఁ జాలుపడుట.

గీ. పుట్టిలో నెన్నికష్టపు, పురుపు లకట!
పుట్టఁ బుట్టియు నొకమాలఁ డెట్టిపేరు
దెచ్చికొనె! బద్యమాహాత్మ్యదీప్తి కింత
కన్న సాక్షిని గోరువా ర్గలరె? యొరులు.

క. కలిగిన వారికి వందన
ములు మిత్రులు వారు మాకు, మొఱకులగుచు ని
ష్కళులగుల నూరక దూఱెడి
తెలువుల కవ్వారు తెలిపి ధీగలపుడగున్.

—: ప్రాచీన గురుశిష్య పద్ధతి :—

శా. "బెంచీ" లక్కఁబలేదు; "గేమ్సు" మొదలౌ "ఫీజుల్" వినన్ రావు; ప్రా
మ్ముంచున్ నిర్ధనుఁ ద్రోచిపుచ్చరు గురుల్; "ప్యా"సైననే లాభమిం
దంచున్ నేమములేదు; మీ చదువునం దాలోక మీలోకమున్
గాంచన్ వచ్చెడి నార్యులార! మిముఁ బ్రొక్కన్ జెల్లు నెక్కాలమున్.

ఉ. కుక్కల నక్కలం గుఱిచి కోళ్ళఁ బొట్టేళ్ళ గుఱించి కాక మీ
రెక్కడఁ జూచినన్ ద్రిజగదీడ్యచరిత్రుని దేవునిన్ మహా
ఫక్కికమై నుతించు సురవాక్కులు శిష్యులకిచ్చి వారి దో
వాక్కును, దేహమున్, భవముఁ బావనమున్ బొనరింతురొప్పగన్.

ఉ. చెప్పులకాళ్ళు, ముండితపు శీర్షము, శూన్యలలాటమున్, మఱిన్
గొప్ప బడాయివేషములుఁ, గుచ్చులపాగలుఁ, గోట్లు, గంతమం
దొప్పెడి పట్టముల్ గలుగునొజ్జలు శిష్యులు నీకు లేరు; మా
యప్ప! చిరాయువై బ్రతుకు మమ్మరొ, వేదమ! నీకుఁ బ్రొక్కెదన్.

ఉ. చాపలె యాసనంబులఁట; జందెములే వరవారవాణముల్
పాపము పావఁజాలు నదిపట్టులు చాలలు; పుణ్యలోకముల్
చూపెడి మాలికల్ మెడకుఁ జుట్టినపట్టము; లర్థమీమియే
ప్రాపగు జీత మిట్టిగురువర్యుల శిష్యులఁ బ్రొక్కుటొప్పదే!

క. ధనవంతులకన్నను ని
ర్ధనవంతులె ప్రీతిపాత్రతములగు శిష్యుల్
వనమాలిఁదెల్పెటి చదు
వన మాలిమి నెగడు మీకు నంజలినేతున్.

సీ. అరుణోదయమ్మగునప్పుడ మేల్కాంచి యాత్మానుసంధాన మాచరించి
ఆపగాదులకేగి యట స్నానమొనరించి రవిత్రయీమయుని కరఘ్యములొసఁ
తముఁబోలి వర్తింపఁ దగుశిష్యగణములు వెంబడిరాఁగ గృహంబుఁజేరి
నిన్న దండెమ్ముపై నించిననీర్కావి పట్టముల్ ధరియించి భూతిదాల్చి

గీ. దేవతార్చన మొనరించి దేవదేవ
నామపూర్వకముగ వేదనాదమును ద
దంగవిజ్ఞానమును శిష్యు లనువదింపఁ
గాల మేగించు పూజ్యుల గారవింతు.

చ. నృపతులు వచ్చి దూరమున నిల్చి నమస్కృతిఁజేసి పూర్తిగాఁ
దపమును వేచి యాపయుని దగ్గఱకుం జనుదెంచి "మీకు నే
ది పనియొ తెల్పుఁడీ యిపుడె తీర్చెద"మన్న, "మఱేమి లోటులే
దపరిమితంబ సౌఖ్య" మనునట్టి తపస్వుల మిమ్ముఁ గొల్చెదన్.

ఆ. వె చంకజోలితోడఁ జనుదెంచునట్టి వి
ద్యార్థిఁగాంచి బ్రహ్మ యరుగుదెంచి
నట్లు సంతసించి యన్నమ్ము పెట్టు ప
తివ్రతామణుల నుతింతు భక్తి.

ఉ. "వారలు మీకు విద్యనిడ వారము లేమిడఁజాలమే" యటం
చాఱని పేర్మి దేవుగతి నారసి భుక్తినిబెట్టి విద్యపైఁ
దీఱనియాసఁ జూపెడి విధిప్రతిమానుల నగ్రహారపుం
బాఱుల వారిగేహినులఁ బాయనిభక్తిఁ దలంచి మ్రొక్కెదన్.

శా. ఏరాజుం గన నిచ్చలేమి 'నెటులో యీపొట్టఁ బోషించియే
తీరంగావలె' నంచు భైక్ష్య మది యెంతే శ్లాఘ్యమంచెంచి యా
చారంబొప్పు గృహంబు లేగి వెనుకన్ ఛాత్రావళుల్ రాఁగ సం
సారంబీఁదుచు విద్య నేర్పెడి మహాసంస్కర్తలన్ మ్రొక్కెదన్.

క. భృతకోపాధ్యాయులఁగని
మతిలో నేవమ్ముగాంచు మాన్యులకున్ బ్రో
న్నత వేదశాస్త్రవిద్యా
రతులకు నతులిడుదు రాజరాజనతులకున్.

మ. శుచియౌ వేషము, శుద్ధమౌ మతము, సంశుద్ధంబు దేహం, బని
ర్వచనీయంబగు పాండితీగరిమ, ద్రవ్యంబందనాసక్తి, పూ
ర్వ చరిత్రంబులయందు భక్తియును, ఛాత్రశ్రేణిపైరక్తి గ
ల్గు చతుర్వేదుల సాంగులన్ నిరతమున్ లో నెంచి కీర్తించెదన్,

మ. ఘను లుద్యోగులు వచ్చి "మీసుతునకున్ గన్యామణిన్ మేటులౌ
ధనధాన్యాదులతోడ నిచ్చెద" మనన్ దత్కన్యఁ గైకో మనం
బున నిష్టంబది లేక "మీరలతులుల్ పూఁబోఁడి మీకన్నె మే
మనఁగా రిక్తుల" మంచుఁ దప్పికొను మిమ్మర్చింతుఁ బుష్పమ్ములన్.

చ. ధనమును భూమియున్ దమకుఁ దామయి యిచ్చెడిరాజులుండ "నం
దనులకు విద్యలాదు ధనధాన్యవశంవదులైన" నంచుఁ గై
కొనక రొఁటో కుటుంబమునకున్ భృతి గూర్చుచు నిస్పృహత్వమే
ధనముగఁ గాలముంగడపు ధన్యులఁ బూర్వుల నాత్మ నెంచెదన్.

ఉ. రాజరుదెంచునప్పటి కరంటులతోఁటకు గొప్ప త్రవ్వు త
మ్మాజనపాలుఁ డొయ్యఁగని "యార్య! కృతార్థుఁడనైతి మీకు స్వ
ర్భూజము లెక్కలేదయిన భూమియొ ద్రవ్యమొ స్వీకరించి మా
తేజముఁ బెంపుఁ" డన్న గణుతింపని సూరుల నాశ్రయించెదన్.

ఉ. 'పుట్టితిమెట్టులో యిచటఁ బుట్టినయూరెటు వీడవచ్చు ని
ప్పట్టున నే వసించి బుధవర్యులఁ జేసెదఁ గాక శిష్యులన్
బెట్టెద నేనయన్న" మని పేదతనంబనుకోక దాతలం
బట్టి స్వశిష్యులన్ బెనుచువారి నుతించి యశంబు తుంచెదన్.

ఉ. పెట్టెలు లేవు కల్గినను బీగము సున్న విభూతిసంచియే
పట్టుదొకండు భూతినిడు బంగరపుంగని గాఁగ రాజరా
జట్టులు శిష్యవర్గమున కన్నము విద్యయు నిచ్చువేలుపుం
జెట్టుల మద్గురూత్తములఁ జెప్పి మఱొక్కరి నెట్లు చెప్పెదన్.

—: హరినాగభూషణంగారికి వాగ్గేయ కారరత్న బిరుదు. :—

ఉ. శ్రీహిమవన్నగాత్మజయుఁ సింధుకుమారికయున్ విరించి త
న్మోహినియున్ గజాస్యుఁడును బూర్ణతరాయురపార గానవి
ద్యాహృదయంగమత్వసుతదారసుఖమ్ము లొసంగి ప్రోతు రీ
శ్రీహరినాగభూషణు నజేయుని శ్రీహరినాగభూషణుల్.

చ. జనకుఁడు గాయకుం డనుట సత్యము యందము శైశవంబునం
దున నె గతించినప్పుడు సుతున్ జదివించుట యెట్లు? లింక నొ
క్కనికడ శిష్యుఁడై యితఁడు గానము నేర్చినయట్లు లేద యీ
తని ఘనగానపాండితి స్వతఃప్రసృతం బకుతోఽభిభూతమున్.

శా. సంగీతమ్ము ప్రధానవిద్య యటుపై సాహిత్య మద్దానితో
సంగాతమ్మనసున్ గడంగె నటుపై సంసారమున్ నెట్టఁగా
'నాంగ్లో' ముంగిటి వాఁకిటన్ నిలిచెఁ గావ్యప్రజ్ఞ మాభూషణున్
శృంగారమ్మనఁ దక్క భక్తియెడలన్ శిక్షించె దక్షత్వమున్.

చ. ఒకచనుబాలు గ్రోలిన బుధోత్తము లెందఱో యుండ్రుగాక యిం
కొక చనుబాలమాధురియు నొండొక గ్రోలిన మేటి యీతప
స్స్వికిఁగడు గాత్రపుంబటిమ చేకుఱు టబ్రమే! యిట్టిఁడయ్యు గా
యకుఁ డనిపించుకోఁ గలిగె నంతియ వేఱొకవాదు లేదహో!

తే. గీ. ఏకపత్నీవ్రతస్థుఁ డనేకసత్క-
ళాకఠోరస్తనీనాథుఁ డేకళంకు
లేనివాఁ డీతఁడని సభ లేచి చెప్పఁ
దగిన హరి నాగభూషణుఁ డెగడు నెవఁడు?

తే. గీ. త్యాగరాజపదాంభోజరాగి యితఁడు
ఆగమాంతాంగనామణీభోగి యితఁడు
వాగగోచరాత్మానందభాగి యితఁడు
ఆగమెఱుఁగని మేటి విరాగి యితఁడు.

తే. గీ. నాగభూషణుఁ డను పేరు నందనునకుఁ
జనకుఁ డెప్పుడు పెట్టెనో సత్యసంధుఁ
డపుడె యాతని కళలెల్ల నావహించెఁ
గావలయుఁ; గానిచో నిన్ని కళ లెట్లు!

శా. నాదాంతమ్మున మున్న మిన్నయగు విన్నాణమ్ము నార్జించి పై
వేదాంతమ్మునఁగూడఁ దాదృశమహావేత్తృత్వపర్యాప్తి సం
పాదింపన్ దొరఁకొంటి వక్కతననే వాక్కున్ మతిన్ గేయమున్
స్వాదుశ్రీకముగా వెలార్చి బిరుదున్ సాధించితో భూషణా!

క. వాగ్గేయకారకత్వపు
నిగ్గులు నీయంద కాక నేను మఱొకటన్
నెగ్గుట దుర్ఘట మనుచున్
బిగ్గఱగాఁ జెప్పువాఁడఁ బెద్దల యెదుటన్.

సీ. అగ్రాసనాధిపత్యము వహించిన మేటిదాక్షిణాత్యుఁడు గానతత్త్వవిదుఁడు
యూరపుఖండంబు హూణభాషకుఁబోలె దక్షిణదేశంబు తావు గాన
విద్య కట్లగుటచే విజ్ఞతాపర్యాప్తి దాక్షిణాత్యులయంద తవిలియుండు
నట్టి విజ్ఞుఁడు మన కగ్రపీఠమునందు వేంచేయుటది సుకవిజనహితము

తే. గీ. పయిపయి విశేషము లెఱుంగువారు పలువు
రుండవచ్చును గాని యొక్కం డెవండొ
తక్క నెల్లరకును గళాతత్త్వ మెఱుక
పడ దనుచుఁ దజ్ఞులగువారు నుడువుచుండ్రు.

—: కాకినాడ కాలేజిదగ్గఱి వారియంత్రము :—

ఉ. ఎల్ల దిశాముఖంబుల నహీనకళం జరియించు కృష్ణభూ
వల్లభు దానలక్ష్మికి నుపాయనమీయఁ బురీపురంధ్రి తాఁ
గొల్లఁగ మంచిముత్యముల కోవలు దాల్చెనటంచు నెంచె నా
యుల్లము వారియంత్రవివరోద్గతశీతలశీకరావళిన్.

మ. పురమధ్యంబునఁ గృష్ణభూపరుఁడు సొంపుల్గుల్కఁ గాలేజిద
గ్గఱఁ గట్టించిన వారియంత్రమునఁ జక్కన్ నద్దెసల్ ప్రాకు శీ
కరముల్ తన్నృపతిన్ వరించిన యశఃకాంతాశిరస్సీమ న
వ్వరుఁ డామోదము మీఱఁ బోసెడు తలంబ్రాలో యనం బొల్చెడున్.

క. పురవీధి మిత్రతతితో, నరుగుచు నందూరి రాఘవాచార్యుం డా
దరమున నడిగిన విని య, త్తఱిఁ దిరుపతిశాస్త్రి యాశుధారన్ జెప్పెన్.

—: శ్రీ అన్నవరము సత్యనారాయణస్వామివారి దేవస్థానము :—

శా. నానాఁటన్ భవదీయవైభవము చిన్నంబో కవిచ్ఛిన్నమై
యీనాఁటం గల దేవతాస్థలములందెల్లన్ శిరోభూషయై
యానందమ్మిడె గాని యిందనుక దేవా! నేఁ డదేమో కడున్
మౌనంబూనె నిటుల్ వచించిన ననున్ మన్నింపు సత్యప్రభూ!

మ. "కలికాలం" బన వత్తువేమొ, యది నిక్కంబే యగుంగాని యీ
కలికాలానకె నీవు దైవతమవై కాపాడఁగాఁబుట్టి యి
ప్పలుకుల్ పల్కితివేని నవ్వరొకో! గీర్వాణాధిపుల్; పూర్వపుం
గలిమిన్ వే గలిగించుకొమ్ము నిజమున్ గన్పట్టి సత్యప్రభూ.

మ. ధన మున్నప్పుడె నాస్తికిం దిగిన మా తత్త్వమ్ము నూహించి యే
మన కెట్టెట్టులొ సైఁచి తుట్టతుద కానాస్తిత్వతత్త్వమ్ము మా
కనులం గట్టినయట్లు తోఁచెడి గతుల్ గల్పించితో, ముందు నీ
పనికిన్ మోసమువచ్చు మేల్కనుము దేవా! సత్యనారాయణా.

మ. ఇనుఁగంట్యన్వయుఁడౌ ప్రకాశనృపుఁడే యీ నీదు దేవస్థలం
బున ధర్మమ్మొనరించుపట్టునఁ గడుంబుణ్యుండు నిర్ణేత యా
తని లోపంబా! మఱేరి లోపమొ! భవత్సంస్థాన మీయేఁడు మా
కనులన్ దన్పదు దిద్దికొమ్మ కడువేగన్ సత్యనారాయణా!

శా. ఆవేదధ్వని, యామహామహుల శాస్త్రారావ, మాసత్కవీ
శావేశోక్తులు, కర్ణముల్ దనుపు నాయాగాయకస్ఫీతి, యా
యా విన్నాణపు గాయనీగరిమ మేదయ్యా! మహాభాగ! నీ
యీవింబట్టియె తగ్గె సర్వమనుకొమ్మీ! సత్యనారాయణా!

శా. నీకుం బెండిలి యంచు బ్రాహ్మణులు రానీ పోని వేలొక్కచో
రూకల్ తీర్థము స్వార్థమున్ గలియునన్ రూఢిన్ మది న్నిల్పి యీ
నీకళ్యాణముఁ జూడవచ్చెదరు మన్నింపంగ మే మోప మో
హో! "కంచిన్ గరుడాళ్ళ సేవ" యిది గాదో సత్యనారాయణా!

శా. నీదౌ పెండిలికిన్ సదస్యమహమే నిర్ణిద్రమౌ ప్రాణ మ
య్యా, దేవా! యది వేదనాదమయమం దంతర్గతంబై సదా
నీ దివ్యాకృతి వొల్చు దాని నెటులో నేర్పొప్పఁ దగ్గించి నీ
కీ దూఱేము ఘటించినాము; నిజ మింతే సత్యనారాయణా!

శా. "దాసుల్ చేసిన తప్పు దండములతోఁ దగ్గున్" నమో దేవ! శ్రీ
వాసిన్ గూర్పుము; నీసదస్యము కడున్ భాస్వద్యశస్ఫీతమై
భాసిల్లన్ బొనరించికొందుము, క్షమింపన్ వేఁడుచున్నారు శ్రీ
వాసా! యీపయిఁ దప్పొనర్చిన క్షమింపంబోకు సత్యప్రభూ!

శా. ఎన్నేఁ గార్యము లుండుఁగాక, యవి మే మేమాత్రమున్ జూడ లే
యన్నా! నీదు సదస్యపున్ మహము నే యం దగ్రగణ్యమ్ముగా
మన్నింపం బ్రియతింతు; మీనుడి నెటో మన్నించి నీవైభవం
బు న్నిల్పన్ గమకింపు మెప్పటి ధనమ్మున్ దెమ్ము సత్యప్రభూ!

మ. "నెల లన్నింటికిఁ దగ్గుహేతువునఁ బృథ్విన్ దగ్గె ద్రవ్యంబు లో
కుల, కాహేతువుచేత రాఁబడియు నీకున్ దగ్గె నీయేఁడటం
చెలమిన్ దృప్తిగొనంగవచ్చు నటులౌటే నిక్కమౌఁగాక మా
వలనం గల్గిన తప్పు దెల్పితిని దేవా! సత్యనారాయణా!

మ. ఒకటే మాట, భవత్ప్రతిష్ఠ యది మంత్రోచ్చారణాధీన, మం
దుకు వేదంబులు, దానికిన్ ద్విజులు నెందున్ మూల; మవ్వారి పూ
జకుఁ దాఁ బుట్టె సదస్య; మం దెదియొ వ్యాజ మ్మొండు గల్పించి వా
రికి నైరాశ్యము గొల్పు నీవికృతి నిర్బీజంబు సత్యప్రభూ!

మ. కపటం బెందును గూడఁ గూడదు భవత్కైంకర్యమందన్న నో
యెపుడున్ గూడదు "కూడ" దంచనుట కీవే సాక్షి వీయుత్సవం
బిపు డీయేఁ డిటులౌటకున్ గతము వేఱే యున్నదే! మాకు ని
క్కపు బుద్ధిన్ గరుణించి నీయశ మెటో కాపాడుకో దేవరా.

మ. అతిరిక్తుం డగువాఁడు గూడ సుతుకళ్యాణమ్ము నందున్ సద
స్సు తఱిన్ వచ్చినవారి కెల్లరకు నిచ్చున్ శక్తి యున్నంతలో
మతిమన్ముఖ్యులమయ్యు మే మటులు సన్మానింప నుంకింప కీ
గతి నీకున్ ఘటియించినార మని యల్గంబోకు సత్యప్రభూ!

శా. ఊరుం బేరును లేని గుట్టకు భవద్యోగమ్మునన్ జేసి చే
కూరెన్ మేరువుకన్న గొప్పఁదన; మాగొప్పందనం బీపయిన్
నీకైపోవునొ యేమొ! యంచు మదిలో నేఁ దప్పెడిన్ భీతి, మా
భీరుత్వమ్ము నడంపఁ గావలయు నీప్రేమమ్ము సత్యప్రభూ.

శా. నీవీడున్ మఱి నూజివీడు నివియే నే నెప్పుడుం దప్పకే
దేవా! వచ్చుచుఁబోవుచున్న యవి; నీతేజంబుఁ దత్తేజమున్
శ్రీవిభ్రాజితమాటకై సతతమున్ జేతమ్మువం జెంతు; మ
ద్భావం బిచ్చుత నీగిరీంద్రమునకున్ భద్రమ్ము సత్యప్రభూ!

శా. కొండ ల్లేవొకొ, గుళ్ళు లేవొ! మఱి యాగుళ్ళన్ శివుండో, రమే
శుండో లేఁడొ! భవద్గిరీంద్రమునకే శోభావిభూతుల్ మహో
ద్దండస్ఫూర్తి నెసంగె; నట్టి మహిమల్ తత్తత్ స్థలంబందు నెం
దుం డెన్ నీవ వచింపు మీవయిపునం దొక్కంట సత్యప్రభూ!

శా. గద్వాలాదుల కేగి పండితులు పెక్కండ్రెట్లు సంభావనా
ముద్వృత్తిన్ గనుచుండ్రొ, అట్టులె భవద్భూధ్రమ్మునన్ సత్కవుల్
విద్వాంసుల్ గనుచుండ్రు గౌరవము; నిర్వేలమ్ము త్వద్ధర్మకృ
-చ్చిద్వాల్లభ్యము, దానఁ జేకుఱె యశశ్శ్రీ నీకు సత్యప్రభూ!

శా. లక్షల్ వచ్చెడి తీండ్లు వొందని యశోలక్ష్మిన్ భవత్సత్కృపా
వీక్షన్ జేసి ప్రకాశభూవిభుఁడు సేవించెన్ ధ్రువం; బీపయిన్
దీక్షంబూని ధనమ్ము దేవునికి నేదీ త్రోవ తత్తత్కథా
ధ్యక్షుల్ వచ్చిన గారవించుటకు? గణ్యాచార్యరాజేశ్వరా!

మ. ద్విజులన్ వీడి ద్విజేతరప్రభుని నీతేజమ్ము కామించి భూ
ప్రజ మెచ్చందగు కీర్తి నింతదనుకన్ వర్ధిల్లి, యీయేఁట న
క్కజమౌ భక్తిని వెన్కఁబట్టుటకునై కంపించి తన్మూలమౌ
వృజినంబున్ దొలఁగింపనెంచి యిటు నావిజ్ఞప్తి సత్యప్రభూ.

మ సిరి వక్షస్థలిఁ బాదుకొల్పిన నినున్ సేవించు నిన్గంటిభూ
వరు శ్రీమంతుఁ బ్రకాశరాయుని యశోభాగ్యాన్వితుం జేసి నీ
చరణారాధన ముత్తమోత్తమముగా సాగించుకోవయ్య, త్వ
చ్చరితన్ దచ్చరితన్ గవిప్రవరు లాస్వాదింప, సత్యప్రభూ!

మ. అసిధారావ్రతమౌని నీగుడికి ధర్మాధ్యక్షుఁడై దోసపున్
దెసకున్ లేశము వోక భక్తిగరిమన్ దీపించు నిన్గంటిభూ
మిసతీనాథుఁ బ్రకాశరాయుని సమున్మీలద్యశోవైభవ
ప్రసరున్ జేసి జగన్నుతుల్ గొన నినుం బ్రార్థింతు సత్యప్రభూ!

శా. నీసంస్థానమునందుఁ బండితుఁడనై నేనుండుటం జేసి నీ
కోసమ్మే నిటు సారె మొఱ్ఱ యిడుదున్, గోపింపకయ్యా! భవ
ద్దాసున్, శ్రీ యినుగంటివంశ్యు, గుణవత్త్వామాన్యు నోలిన్ యశ
శ్శ్రీసంపన్ను నొనర్చి కన్గొనుము తత్క్షేమంబు సత్యప్రభూ!

—: నూజివీడులో శివలెంక వీరేశలింగముగారి సాముద్రికము :—

మ. విమలంబైన మనీష జాతకములన్ విజ్ఞుల్ పరీక్షించి యం
శము లేలాగు వచింతురో, యటులె హస్తంబున్ విలోకించి స్ప
ష్టముగాఁ జెప్పెను బుద్ధిమంతుఁడు ఋజుస్వాంతుండు వీరేశలిం
గము శ్రీమచ్ఛివలెంకవంశజుఁడు నేఁ గన్గొంటి నిక్కమ్ముగన్.

—: చీరాల, శ్రీ కూర్మదాసుగారు, సప్తాహమహోత్సవము :—

శా. సంసారమ్మున గ్రుంగి కట్టువడి నిచ్చల్ చచ్చుచున్ బుట్టుచున్
హింసాపారము గానలేని జడులన్ వీక్షించి తద్దుఃఖవి

ధ్వంసమ్ముగన్ గలిగింపనెంచి యొకనిన్ దద్భీతు సృష్టించి మీ
మాంసం బీర్చితి భక్తసంతతికి రామా! కూర్మదాసావనా!

శా. నీ పాదంబులు సర్వభూతములు గా నీ కీర్తి డెట్లయ్యెనో
యాపద్బాంధవ! తాను బాదములుగా నంచున్ విచారింతు; నీ
కేపట్లన్ బనిపాటు లున్నయెడ నిట్లే యెచ్చటో డాగి త
ద్వ్యాపారమ్ములు చేసికొందువొకొ రామా! కూర్మదాసావనా!

మ. గరుడాళ్వారనఁ బక్షిమాత్రుఁడె కదా! కైకొంటి వవ్వాని నీ
వరుగంగాఁ గరణమ్ముగా; పృథగ నీ వవ్వాని యన్నన్ దిర
స్కరణంబున్ బొనరించి తిప్పు డది తీర్చన్ గాద తత్తుల్యపై
వరుగంజొచ్చితి దేశదేశములు రామా! కూర్మదాసావనా!

—: రాజమండ్రి ఇన్ కంటాక్సు ఆఫీసరు :—

ఉ. ఏ నొకరుండ నిప్పు డొకయించుక కైతము నల్లువారిలో
ధీనిధినైన నాదు, గడితేరిన శ్రీనిధిగా గణించు మీ
పూనిక కక్కజంపడితిఁ; బూర్తిగ మీ రటు విశ్వసించి నా
పై నెనరుంచుటన్న నది భాగ్యము; శ్రీనిధులైన మీదు చూ
పానుకతాన నా కిఁక మహత్తరభాగ్యము గల్గునేమొ! వి
ద్యానిధులైన సత్కవుల కన్నము వస్త్రము గల్గులే మహా
శ్రీనిలయత్వ మబ్బుటని చెప్పుదు రార్యులు, హానిలేనిఁ దా
మీనుడి కాదు కా దన; రదేమన, నాంగ్లకవిత్వమందు న
న్యూను లనేకు లుండియును నొక్కరుగాని విశేషభాగ్యముం
బూనినవారు లే రనియె బుద్ధిమదగ్రిము లాడ వింటి నే;
నే నిలువేలు పంబిక నొకింతక లచ్చినె కోరుకొంటిఁగా
నీ నెఱలచ్చి నిమ్మనుచు నెన్నఁడుఁ గోరఁగలేద; యాపెయుం
బా నటులే యొసంగె, నిది తథ్యము; దానన తృప్తిఁజెంది సం
తానము శిష్యవర్గము ముదంబుమెయిన్ జదివించుచున్ బర
ధ్యానపరుండనై దినము లాఁదట నెట్టెదు న న్నెటో కవీ
శానునిఁగా గణింపక విశాలధనాలయుఁగా గణించుచో
నేను మ రేమియుం బలుక నేమగు! వృద్ధుఁడనౌకతాన నే

మేని లిఖించి మీమదికి మెచ్చిన మోదముగొల్పు శక్తియుం
దా నది తగ్గె; నర్వదికి దాటిన యిట్టి వయస్సునన్ భవ
న్మానసముం గఱింపఁగల మంచి కవిత్వము సెప్పనేర్తునే!
దీనికితోన నాకలిమి తెల్ల మదెట్టిదొ మీరెఱింగి భూ
జానికి నేఁ గరంబిడఁగఁజాలెడివాఁడనొ కాదొ చూచి నా
యీనుడులెల్ల నమ్మఁదగునేనియు నమ్ముఁడు, నమ్మరేని మీ
మానస మెట్లునచ్చునటు మాకు విధింపుఁడు; రాజుపూనినన్
దా నొక లోపముండునె? విధానమెఱింగిన సత్ప్రిథాను లే
మే నొనరింపఁబూన నటులేయగు; మీ కగుఁగాక భద్రముల్.

—: శ్రీ దావులూరి ఉమామహేశ్వరరావుగారు (రాజమండ్రి) :—

ఉ. శ్రీమదుమామహేశ్వరుఁడు చిన్మయరూపుఁడు లోకకర్త స
ర్వామయహారి చంద్రమయమైన శిరోమణిఁ దాల్చి వేల్పు స
త్స్వామి యుమామహేశునకు సారతరాయురుదారసంతతి
స్వామికమైన సంపద నొసంగి యెసంగఁగఁజేయుఁగావుతన్.

—: శ్రీ సోమెన కామేశ్వరరావుగారి కుమార్తె వివాహము, రాజమండ్రి :—

(బలిజేపల్లి సీతారామయ్యగారి పాటకచ్చేరీ)

క. కామేశునిల్లు సీతా, రామేశుని పాట పెండ్లి రామునిది మహా
శ్రీమెఱసెడి లలితాంబిక, యీమెయిఁ దాఁ బెండ్లికూఁతురిది సర్వ్యమగున్.

క. నారాయణదా సనియెడి, ధీరుఁడు రసికుండు మిగులఁ దేజస్వి కళా
సారమహోదధి సభ్యుఁడు, వేఱుగ వర్ణింపవలెనె విద్యాగరిమల్!

తే. గీ. చక్కఁగాఁ బాడెదనటన్న నడిని వినుటె
కాని వినలేదు నేను నీ గాన మెపుడు;
ఇపుడు సోమెనకులుఁడు కామేశరావు
కూఁతు పెండిలి దీర్చె నీకొదవ సఖుఁడ!

—: నారాయణదాసు హరికథ :—

తే. గీ. దాసు నారాయణునకు నీతండు, వీని
దాసు లెల్లెడఁ గల హరిదాసు లెల్ల;
నొక్క హరిదాసులేకాదు, నిక్క మితని
యెడల నాదృతిలేనివాఁ డెవఁడు బుడమి!

తే. గీ. ఇతఁడె యాశీర్వదించె దంపతుల నితని
కేను దీవనలిచ్చెద, నితఁడు పత్రికృత
దంపతుల పిల్లలకు వివాహంపుఁ దఱుల
నిలిచి యీలాగె హరికథల్ సలుపుఁగాక.

—: బందరు సభలో పింగళి లక్ష్మీకాంతము యం. యే. కి ఆశీర్వచనము :—

శా. శ్రీకిన్ దావుగఁ గీర్తికిన్ దెఱవుగా శ్రేయోనిధానమ్ముగా
వాకల్పం బలరారు సత్కవిత కత్యంతమ్మునన్ బాదుగా
లోకస్తుత్యపదమ్ముగా శుభయశోలుంటాకుఁగాఁ జేసి ల
క్ష్మీకాంతుండు కృపాళుఁడై మనుచు లక్ష్మీకాంతు నశ్రాంతమున్.

—: కే. యస్. గిరిరావు కొడుకు చి॥ మాధవరావు జ్వరములో నాశీర్వచనము:—

శా. శ్రీకల్యాణపరంపరాదిసకలశ్రేయమ్ములన్ గూర్చి వి
ద్యాకూలంకషభాగ్య భోగ్యగరిమన్ బ్రాపించి దీర్ఘాయురు
ద్రేకమ్మున్ గరుణించి మాధవుఁడు నీ దేహమ్ము మాకైన యీ
నీకుజ్జున్ మన మాధవున్ మనుచుతన్ నిక్కమ్ము నాదీవనన్.

—: వడ్డాది సుబ్బారాయకవిగారి సన్మానసభలో, రాజమండ్రి :—

చ. సుకవితయే యుపాస్యముగ సూనృతవృత్తియె తోడునీడగా
సకలమనీషిసమ్మతయశమ్మె ధనమ్ముగఁ గాలుద్రవ్వు వై
రికి నెదురొడ్డకున్కి గుణవృద్ధత మున్నె గణించి నేఁడు వా
ర్ధకము నలంకరించు వసురాయనికిన్ సుచిరాయు వబ్బుతన్.

మ. అసిధారావ్రతమూని జీవితము విద్యాగోష్ఠిచేఁ బుచ్చి యీ
వ్యసన మ్మొక్కటఁ దక్క నేవ్యసనముం దాత్మ న్నియోగింప కా
ర్యసమాదృత్యవలంబియై ధనియుఁ బూర్ణానందియై యొప్పు మా
వసురాయండు చిరాయువై మనుత విద్వాంసుల్ కవుల్ మెచ్చఁగన్

— "సూక్తిసుధానిధి" యను బిరుదమునుగూర్చి —

క. స్వీకర్త సుబ్బరాయఁడు, వ్యాకర్తయె వేంకటకవి యాంధ్రవచోభా
మాకాంతుఁడు శ్రీయుత రా, ధాకృష్ణుఁడు దాత బిరుదు తగినది బళిరే!

—: కవిగండపెండారము శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులు గారు :—

మ. మొదలే తొందర, అందు వార్ధకము, తన్మూలమ్మున న్నల్లమం
దది దా నెమ్మది నెమ్మది న్నిలువనీ, దాపట్టు లేకున్నచో

మొదలన్ శక్యముగాదు నాస్థితిని నే మీ కిప్డు వాక్రుచ్చితిన్
గద! యథ్యత్కృత కే నెటుల్ తగుదు వక్కాణింపఁ దార్యోత్తములా!

చ. గురువులు పల్వురుండినను గొంకక నేఁటికి నిల్చియున్న మ
ద్గురుఁ డొకరుండె శ్రీపదుఁ డకుంఠిత తేజుఁడు కృష్ణమూర్తి; యీ
గురునకుఁ జేయు నుత్సవము గోరికి మైఁ గనుఁగొంటకన్న సం
బర మొకఁ డుండఁబో దనుచుఁ బాల్పడి నిల్చితి నగ్రపీఠికన్.

—: గండపెండారమును దొడుగునప్పటి పద్యములు :—

తే. గీ. మూరురాయరగండపెండారధారి
కృష్ణకవిరాజు పెద్దన కిచ్చె గండ
పెండరము; నేఁడు శ్రీతెల్గుపృథివివిప్రజల
కతనఁ గైకొనె మరల విప్రతను బడసి.

ఉ. శ్రీపదమైన వంశమున శ్రీయలరారుట క్రొత్తగాదుగా
నీపదమంద వొల్చె నెడ నెక్కుడుగా నది మించు నేఁడు మా
శ్రీపద కృష్ణ పాదసరసీరుహమం దది వొల్చుటన్ దదా
ఖ్యాపరమైన యర్థ మది సార్థకమయ్యెఁ గవీంద్రనుత్యమై.

చ. అనితరసాధ్యమైన భరతాన్వయపుణ్యచరిత్ర తెల్గుబా
సను వెలయించినా రస్మగురు సత్కవు; లీకవిసార్వభౌముఁడో,
తన యొక చేతిమీఁదుగనె తత్కృతి నిర్వహణంబొనర్చె మిం
చెను; గవిగండపెండరము చేతి కొసంగుదు మొక్కి, కాళికా!

—: మధురగీతాభిజ్ఞ సురభి శివసుబ్రహ్మణ్యయ్యరు నాగరత్నమూ
పాటకచ్చేరీ, రాజమండ్రి :—

శా. అబ్రంబయ్యెడి నాకు నోమధురగీతాభిజ్ఞ! సద్గానవి
ద్యాబ్రాశీ! నిను మెచ్చఁగాఁగలనె! నే నల్పజ్ఞుఁడన్; నిన్ను నా
సుబ్రహ్మణ్యుఁడె మెచ్చఁగావలయు; నే స్తోత్రాన కిట్లాడ, నో
సుబ్రహ్మణ్యుఁడ! నాగరత్నముతె సంశోధించు నీ విద్దియన్.

తే. గీ. అజ్ఞులగువారు మెచ్చుటకన్నఁ గడు న
భిజ్ఞులగువారి మచ్చలె పేరుదెచ్చు;
గాన విద్వాంసులగువారు దీని నెఱిఁగి
ప్రాజ్ఞసమ్మతికయి పాటుపడఁగవలయు.

—: కడియం రైల్వే స్టేషన్ మాష్టరు గారి కోటయ్యగారు :—

ఉ. పాటిలుఁగాక కోటయకు భద్రము లెక్కుడి కేగిన, న్నిరా
ఘాటముగా నిరామయతఁ గైకొని పిల్లలు జెల్లలున్ గడుం
దేటయుఁ దెల్వియుం గలిగి తేఁకువఁ బొల్తురుగాక; దంపతుల్
మాటికి నట్టి సంతతిని మన్చుచుఁ గందురుగాక మోదమున్.

—: ఆశీర్వచన పద్యములు (ఏలూరు,) :—

తే. గీ. నాగభూషణుఁ డతని సౌందర్యవతియు
నాగభూషణు నతని సౌందర్యవతిని
ఆత్మనామానురాగమహాత్మ్యగరిమ
నెల్లవిధముల రక్షించు టేమి వింత !

ఉ. బొడ్డునఁ బుట్టువంది జగముల్ సృజియించుచుఁ గన్నయట్టి యా
బిడ్డలఁ దల్లిదండ్రు లిలుపెత్తనమున్ వహియించి పెంచ "బల్
దొడ్డ గృహస్థితం" డని బుధుల్ నుతియింప రహించు ధాత యా
బొడ్డుకొలమ్మ దంపతులఁ బ్రోచుతఁ బుట్టినయిల్లు వర్ధిలన్.

ఆ. వె. ఎల్ల యవయవమ్ము లేమహాసాధ్వికి
మంగళప్రదత్వమహిమ నలరు
నట్టి సర్వమంగళాంబికాసత్కృప
జంపతులకు సుఖ మొసంగుఁగాక.

—: పెండ్లికుమారుని పినతండ్రి బాపిరాజు చేసిన యవధానసభ :—

చ. ఘటకుఁడు బాపిరాజు కవికాండము మెచ్చ సభాస్థలమ్మునం
దటునిటు తూఁగిపోక యిపు డష్టవధాన మొనర్చె; ధారణా
పటిమకు నద్భుతంపడి "సెబా"సని మెచ్చెను జెళ్లపిళ్ల వేం
కటకవి; వీనికిం గలుగుఁగాత మితోఽధికమైన భద్రముల్.

ఉ. కోమటులందు ధార్మికు లకుంఠితకీర్తు లుదారులున్ మహా
శ్రీ మితిమీఱు గేస్తులును జెన్నలరారుట యెందుఁ గందు; మా
ధీమహితుండు పండితవిధేయుఁడు సత్కవి బాపిరాజు కా
వ్యామృతమాని కీర్తి నలరారెడి సంపద కింపుగొల్పెడిన్.

ఆ. వె. మునుపు వైశ్యులందు వినఁబడె వైశాఖ
పట్టణమున సుకవివరుఁ డొకండు;
ఇపుడు రాజమండ్రి నేలూర మఱికొన్ని
చోటులందుఁ గలరు సుకవు లింద.

—: శ్రీ మంత్రిప్రెగ్గడ నరసింహముపంతులు గారి కుమారుని వివాహము
రాజమండ్రి :—

శా. మంత్రిప్రగ్గడ దావులూరికులసంబంధమ్ము లీరీతి నే
సంతోసమ్మున కాటపట్టులయి నిచ్చల్ పెండిలుల్ శోభనో
దంతమ్ముల్ మఱి బారసాలలు ననన్యప్రక్రియన్ గూర్చి ది
గ్దంతుల్ సత్కవు లిచ్చు నాశిషములన్ గైకొంచు వర్ధిల్లుతన్.

—: శ్రీ యాదవోలు జమీందారుల తాలూకు క్రొత్తవారింట వివాహము:—

శా. భాషాకాంతుఁడు తత్సతీమణియు, నంబాదేవి తద్భర్తయున్,
వేషంబుల్ పదిఁ గొన్న వేల్పతని దేవీరత్నమున్ నిత్య సం
తోషంబున్ నెగడించి యాపిదప సత్తోకంబుఁ గల్పించి యా
శేషారావును దత్సతీమణి శచిన్ జెల్వార రక్షించుతన్.

—: ఈ వివాహసందర్భమందే పొడుగు రామమూర్తి వీణ :—

ఆ. వె. పొడుగు రామమూర్తి గిడుగు శ్రీరామమూ
ర్తికిని గూడ కర్ణతృప్తిగలుగు
నట్లు వీణయందు నారావమునుబుట్టఁ
జేయఁగలఁ డటంచు జెప్పఁగలను.

ఆ. వె. ఇంటిపేరు మాత్రమే పొడుగో, లేక
విద్య గూడఁ బొడుగొ! వినిన పిదపఁ
గాని నిశ్చయింపఁగారాద యనుకొంటి;
వింటి, సంతసంబుఁ గంటి నేఁడు.

—: శ్రీ జలగం రాయఁడయ్యగారి కుమారుని వివాహము (జీడిగుంట) :—

శా. శ్రీరంజిల్లెడి యాయువున్ సిరియు సచ్ఛీలంబు సంతానవి
స్తారంబున్ సుఖమున్ యశోగరిమమున్ సౌభాగ్యముం గూర్చి యా
శ్రీరామప్రభుఁ డమ్మహాత్ము సతియా సీతామహాలక్ష్మియున్
శ్రీరామున్ వరుఁ దత్సతీతిలకమున్ శేషాంబికం బ్రోచుతన్.

—: పై వివాహమునందే హరికథకుని గూర్చి :—

తే. గీ. జీడిగుంటకుఁ జేరొనఁగూడు పొంటెఁ
బుట్టె గోదావరీకూలమున నితండు
రామమూర్తికిఁ గొడుకయి రామకీర్తిఁ
బాడ లక్ష్మీపతి యను నాహ్వయముతోడ.

—: బెజవాడ వెంకటస్వామి నాయడుగారు :—

చ. తుల జననంపురాశి యటఁ దోయజమిత్రుఁడు సౌమ్యుఁడున్ వ్యయ
స్థలిఁ గుజశుక్రు లాయపుఁబదమ్మునఁ గేతువు నెమ్మదింట ను
త్పలసఖుఁ డైదిటన్ శిఖియు భాస్కరి రెండిట జీవుఁ డుండ ని
శ్చల బెజవాడవంశమున జన్మము వేంకటసామి కైకొనెన్.

ఉ. జాతకచక్రమందలి ప్రశస్తగ్రహమ్ములకల్మినో, పురా
భూతసుకర్మపున్ గతినో, పుణ్యులు తల్లియుఁ దండ్రి నోఁచు న
య్యాతతమైన నోముల మహత్తరపుణ్యముచేతనో, కవి
వ్రాతము మెచ్చుకోఁదగినవాఁడయి వేంకటసామి వర్ధిలెన్.

తే. గీ సప్తసంతానములు గూడ సంఘటింప
నెంతవారికిఁ గూడ స్థలాంతరమున
నిన్నియును గల్గెనఁట బళి ! యెంత సుకృతి
యొక్కొ ! మన వెంకటస్వామియొక్క పుట్టు.

ఉ. అన్నిటికన్న నీతనికి నాయువు విద్దియ ముఖ్యవిద్య దీ
న న్నడుముల్ బిగించుక యనాథలపాలిటి కల్పవృక్షమై
వెన్నునువంచి కష్టపడి విత్తమునందలి యాశ వీడి పే
రెన్నికగాంచె నీతఁ డని యెల్ల రెఱుంగుదు రే నెఱుంగుదున్.

ఉ. ఈకొలమంద యీతనికి నెన్నియొ రెట్లధికుల్ గలారు, నే
నాకమనీయులం దొకని నార్యజనస్తుతు బాపనయ్య సు
శ్లోకు నెఱుంగుదున్; మఱియు లోఁగఁ డితం డని కూడఁ జెప్పఁగా
నాకు లవంబు జంక దిది వాస్తవమాట లిఖించితిన్ జూఁడీ.

క. ఈతనికిన్ భగవంతుఁడ, నేతాదృశమైన యాయువిద్ధైశ్వర్య
శ్రీతోఁ దూఁగు నపత్యో,ద్భూతియుఁ గరుణించి పేర్మిఁ బ్రోచుంగాతన్.

—: అర్ధవరము శ్రీ సాగిరాజువారి యింట వివాహము ;—

ఉ. ఇరవుగ సాఁగిరా జగము లెల్ల భరించెడి సామి లోకశం
కరుఁడు చిరాయువుం జెలిమి కల్మియు బల్మియు సంతతిన్ గరం
బరుదుగ సాగిరాట్కులమునం దుదయింపఁగఁజేసి ప్రోచు వా
విరి వరు రామరాజు సతి వెంకటసుబ్బమ యన్ వధూమణిన్.

—: ఈ వివాహమునం దిరువురు రాజులు పురాణము చెప్పుట :—

ఉ. కుశలవులన్ రఘూద్వహులు కూరిమి నాకుజశిష్యు లిర్వురున్
విశదముగాఁగ రామకథ విన్కియొనర్చి రటంచు విందు; మా
యశ మది త్రుప్పవట్టె నిపు డాక్రియ రాజకుమారు లిర్వు రా
శ్యశతపరీతమైన సభ హాయిగఁజెప్పి రిటన్ బురాణమున్.

—: కీ॥ శే॥ వడ్లమన్నాటి నరసింహశర్మ కూఁతురు
చి॥ సౌ॥ ఇందిరాదేవి పెండ్లి :—

ఉ. శ్రీయలరారఁ దండ్రి నరసింహుఁడు సత్కవియై కడుంగడుం
బావనుఁ డన్వయోదయము పాడుకొనంగఁ గుమారిగాఁగఁ దా
నేవిమలాంగిఁ గాంచె నల యింతియ యీబిడ, యట్టి యిందిరా
దేవికిఁ గృష్ణదేవి కలదేవుఁ డొసంగెడుఁగాక భద్రముల్.

శా. నీయన్నన్ జనకుండు నాకు నొక యంతేవాసిమాత్రుండె కాఁ
డోయమ్మా! సుతనిర్విశేషుఁడయి యెంతో భక్తి వర్తించెఁ; ద
చ్ఛ్రీయెల్లన్ భవదాకృతిన్ బ్రతిఫలించెన్ దల్లి! నీకబ్బవే
శ్రేయస్సుల్! పితృరూపిణుల్ సుతలు సుశ్రీభాక్కులౌట బ్రమే!

తే. గీ. దామరాజు కృష్ణుండు రాధామనోహ
రుండు నీభర్త యిందిరా! రుక్మిణిబలె
నఖిలశుభములఁ గైకొని యలరుమమ్మ!
కవులు మీపేరులకు సార్థకత నొసంగ.

మ. కవికిన్ గూఁతురవై జనించితిగదా! కళ్యాణిరో! ముందు నీ
కవు భాగ్యోదయమున్ గణించి యిట నాయందు న్నిమిత్తత్వమున్
దవులంజేయఁదలంచి యీశుభమునన్ దన్వంగి! నీ తాత నన్
సవిశేషమ్ముగఁ బిల్చె; దీవనల నిచ్చల్ వొంది వర్ధిల్లుమా!

ఉ. పుట్టినయిల్లు మెట్టినిలు పూర్వముకన్న యశోవిశేషపుం
బట్టయి నీదు వర్తనము భామల కొండొక మేలుబంతిగాఁ
జుట్టము లెల్ల నిన్నుఁ గనుచున్ ముదమందఁగఁ బుత్రపౌత్రులన్
బట్టము గట్టుదాఁక నొక భంగమునుంగన కేలు మిందిరా!

—: పైపెండ్లిలో గానసభ :—

(హరి నాగభూషణము, అశ్వధాటి రామమూర్తి గార్లు.)

శా. ఎన్నోనాళ్లయిపోయె నిందు సభలో నీనీవు మా నాగభూ
షన్నం గూడి చరించు ముచ్చటలు; కన్నారంగ నీయశ్వధా
టి న్నేఁ గన్గొని నేఁటికీసభను నానందంపుఁ గుం దాడె నో
యన్నా! మేల్! బళి! రామమూర్తి! యిఁక దీర్ఘాయుస్సు నీకబ్బుతన్.

ఉ. ఎంతటి యశ్వమైన నది యెక్కెడి రౌతునుబట్టి యుండు నీ
వెంతటివాఁడవైన ఫలమేమి? సమర్థుఁడు గాయకుండు నీ
చెంతను బాడకున్నఁ; జెలిచెయ్యలు నేర్పరియైనయట్టి య
క్కాంతుని బ్రోలఁ గాక పెఱకాంతుని బ్రోల ఫలింపనేర్చునే!

మ. ఇతరప్రాణి కలభ్యమైన వగరా నెవ్వాఁడు వాయించు ను
ద్ధతమౌ ఫక్కి ఫిడే, లతండు హరిసద్వంశ్యుండు వర్ధిల్లఁగా
కతులాయుష్కృత నాగభూషణుఁడు దివ్యద్భవ్య తేజంబు సం
తతియున్ సంపదయున్ నిరంతర మనంతంబై తనుం గొల్వఁగన్.

—: సుసర్ల నాగేశ్వరశాస్త్రి, సింహాద్ర్యప్పలాచార్యులు, రాఘవయ్యచౌదరి వీరల కచ్చేరీ, బందరు :—

తే. గీ. దక్షిణామూర్తిశాస్త్రులు ధన్యుఁడయ్యెఁ
గొడుకు నాగేశుకతన నిక్కువము నేఁడు;
ఆయనకుఁ గల గానవిద్యాభిమాన
మింత యం తని చెప్పఁగా నెవ్వఁ డోపు!

తే. గీ. శరభశాస్త్రులు మనదు దేశమున లేఁడు,
అనెడి లోపమ్ము దీర్చె సింహాద్రిబుధుఁడు;
మనము దక్షిణమున కేగు టనవసరము,
ఉత్తరస్థులమై కూరుచుంద మింక.

ఆ. వె. కమ్మవారిలోనఁ గలరు భూపతులు పా
లికులుఁ గవులుఁ గూడ; లేరు పేరు
గన్న "డమ్మరు" లను కవుచు రాఘవచౌద
రి దొలఁగంగఁజేసె నిది నిజంబు.

—: పడమటి గోదావరి జిల్లా ప్రసిడెంటు బడేటి వెంకటరామయ్యగారు :—
(తాళ్లపూడి సభలో)

ఉ. ఇతరుండొక్కఁ డకారణాపకృతిగా నేద్వేషమో పూని జీ
వితహానిన్ బొనరింపఁ దా సదయుఁడై వెన్వెంటనే వారి జీ
వితముల్ నిల్పిన యుత్తమాశయుని నవ్విప్రోత్తమాస్యాన్తరు
ద్గత మాశీస్సు బడేటివంశజుని వేంకట్రామయన్ బ్రోచుతన్.

కం॥ ఇతడు గవర్నరుకడ స, భ్యతఁ గాంచిన మేటి; నేఁటి యధికృతి యా స
భ్యత కెక్కుడగునె! కడుయో, గ్యత దైవం బితని కిచ్చుంగాక సతమ్మున్.

ఉ. ఎవఁడున్ గట్టుకపోఁడు, యోగ్యుఁడను పేరే కోరఁగాఁదగ్గు; దా
సవమున్ బోలెఁ బ్రభుత్వపున్ గరిమ మాస్వాదించువారిన్ గడున్
శివమెక్కించి నటింపఁజేయు; నెటులో చేఁజిక్కఁ కప్పట్లు మా
నవుఁ డెందెంతఁ జరింప వాఁడు మిగులన్ ధన్యుండు మాన్యుండు నౌ.

(సశేషము)

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర.........
తిరుపతివేంకటేశ్వర కవి ప్రణీతమ్బగు
కలగూరగంప

సమాప్తము

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
7	7	బుద్ధినత్త	బుద్ధిసత్త
10	16	మతమ్మ్రు	మతము
21	15	ఫలియింగు	ఫలియించు
24	4	ప్రిన్సిపల్	ప్రినిసిపల్
25	3	తాఁజనిం	తాజనిం
31	25	విభూషమ	విభూషణమ
32	13	కి నృవై	కి కృవై
37	10	సభాస్థలకి	సభాస్థలికి
38	16	కప్పితా	గల్పితా
43	8	జరుఁగు	జరుగు
,,	17	త్సహోసాగ్రింపు	ప్రసహ్యాప్రాంపు
52	23	ము లాసం	ము లాసంగి
70	24	తథ్యమ	తథ్యమ
79	12	కిచ్చుంగాత	కిచ్చుఁగాత
,,	15	కప్పల్లు	కప్పుల్లు